

ELŐTERJESZTÉS

Ikt. szám: Rf/888-15/2025.
Előterjesztő: Dr. Túróczi Imre polgármester
Készítette: Dr. Kökény Veronika jegyző
Melléklet: 2 db
Az előterjesztés jogszzerű:

Rákócziújfalva Városi Önkormányzat Képviselő-testületének
2025. június 19-ei, rendes, nyílt ülésére

a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság részéről kezdeményezett, Natúrpark létrehozására irányuló együttműködési megállapodásra

Tisztelt Képviselő-testület!

Tájékoztatást kaptam a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság (a továbbiakban: Társaság) által „Közép-Tisza-völgyi Natúrpark” néven létrehozott kezdeményezésről, mellyel egyidejűleg kérte a Társaság a Natúrpark létrehozására irányuló hivatalos együttműködésünket. Az alábbiakban foglalom össze röviden a Közép-Tisza-völgyi Natúrpark kezdeményezés céljait, terveit:

„A Közép-Tisza mentén, összesen huszonhét település és további számos szervezet összefogásában, a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság gondozásában születik meg hazánk új, különleges táji adottságú natúrparkja, a Közép-Tisza-völgyi Natúrpark. A végleges területi lehatárolás alapján mára kirajzolódott, hogy a Közép-Tisza-völgyi Natúrpark megalakítását az alábbi települések bevonásával tervezzük: Fegyvernek, Örményes, **Nagykőrű, Csataszög, Besenyszög, Szolnok, Tószeg, Tiszavárkony**, Vezseny, Tiszajenő, Tizsakécske, Tiszaug, Lakitelek, Tizsakürt, Tiszainoka, Nagyrév, Cibakháza, Cserkeszölő, Tiszaföldvár, Martfű, Kengyel, **Rákócziújfalva, Rákócziújfalva, Szajol**, Tiszapüspöki, Törökszentmiklós, Tiszatenyő. (Előterjesztői megjegyzés: vastagon szedve a KTZVE területi lefedettségű települések olvashatóak.)

A natúrpark helyi közösségek által létrehozott tájszintű együttműködés, melynek célja az érintett tájak természeti és kulturális örökségének a megőrzése, bemutatása és a vidék fejlődését elősegítő hasznosítása. A natúrpark az integratív védelem elvére építve a tájat és a természetet nem a tájban élő embertől, hanem azt vele együtt hasznosítva kívánja védeni.

Natúrpark alapításának szakmai, jogi és szervezeti kereteit, feltételeit, valamint a címadományozás folyamatát a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, valamint a 6/2020. (III.25) AM rendelet rögzíti.

A natúrpark elnevezés használatának néhány fontosabb szakmai és szervezeti-működési feltétele

- minimum három települési önkormányzat összefogása szükséges egy natúrpark létrehozásához;
- a natúrpark minimális területmérete 10 000 hektár;
- az érintett települések teljes közigazgatási területe képezze a natúrpark részét; kivételt kizárólag a főváros és a megyei jogú városok képezhetnek;
- a natúrpark címre pályázó területek egy részének hazai és/vagy közösségi természetvédelmi oltalom alatt kell állnia;

- a natúrpark kezdeményezésben részt vevő szervezeteknek határozott, világos fejlesztési célokat kell megfogalmaznia, amelyek összhangban vannak a nemzeti szintű vidékfejlesztési és természetvédelmi prioritásokkal;
- az együttműködésben részt vevő települési önkormányzatoknak és egyéb szervezeteknek a natúrpark képviselőjére és az operatív feladatok koordinálására, végrehajtására létre kell hoznia, vagy ki kell jelölnie egy jogi személyiséggel rendelkező munkaszervezetet (célszerűen alapítványt vagy egyesületet).

(A Közép-Tisza-völgyi Natúrpark munkaszervezetének a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaságot, mint jogi személyt kívánják kijelölni. Jelenleg 18 natúrpark van már Magyarországon).

A magyar natúrparkok legfontosabb jellemzői

- ❖ Jellemzően összetartozó táji egységet alkotnak.
- ❖ Gazdag természeti és kulturális örökséggel rendelkeznek, melyek egy része országos vagy helyi szintű természetvédelmi oltalom alatt áll.
- ❖ A natúrpark területét érintő tevékenységek, fejlesztések tervezése és megvalósítása során a fenntarthatóságot tartják szem előtt, a gazdasági, társadalmi és környezeti szempontok közötti összhangra törekedve úgy, hogy a natúrparkok területén élő lakosság boldogulása biztosítható legyen, illetve a táj élővilágának életfeltételei javuljanak, fennmaradjanak.
- ❖ Alkalmasak a táji, természeti és kulturális örökségen alapuló, azokat bemutató és a fenntartásukhoz hozzájáruló turizmusra, rekreációra, s ehhez rendelkeznek a szükséges turisztikai infrastruktúrával, illetve törekszenek annak kialakítására.
- ❖ Létük és tevékenységük a települési önkormányzatok és egyéb helyi, térségi szereplők közötti valós együttműködésen alapul, amit létrehozásuk során hivatalos formában is kinyilvánítanak. Operatív feladataikat közösen kialakított és elfogadott célok és stratégia mentén hajtják végre, tevékenységüket, eredményeiket rendszeresen értékelik.
- ❖ A natúrpark képviselőjére és az operatív feladatok koordinálására, végrehajtására jogi személyiséggel rendelkező „**munkaszervezetet**” hoznak létre.

A natúrparkok főbb tevékenységi területei

Natúrparkjaink – az európai gyakorlattal összhangban – a „négypilléres natúrparki modell” mentén végzik tevékenységüket. A négy szakmai pillér: a természeti-táji örökség megőrzése, a környezeti nevelés és szemléletformálás, a vidékfejlesztés, valamint a turizmus, rekreáció. A hazai sajátosságok figyelembevételével egyfajta átfogó jellegű, „nulladik” pillérként fogalmazódott meg a táji léptékű együttműködés szerepe. A helyi közösségek közötti összefogás elősegítésével ugyanis olyan tartalékok szabadíthatók fel, amelyek számottevő mértékben hozzájárulhatnak vidéki közösségek és táji örökségünk megmaradásához.

A natúrparkok létrehozásáról és működéséről szóló 6/2020. (III. 25.) AM rendeletben foglaltak szerint a natúrpark létrehozásában, fenntartásában és fejlesztésében önként szerepet vállalni kívánó helyi önkormányzattal, a megalapozó dokumentációban felsorolt egyéb szervezettel és természetes személlyel együttműködési megállapodás megkötése szükséges.

A végleges megalapozó dokumentációnak tartalmaznia kell **a csatlakozni kívánó szervezetek által aláírt együttműködési megállapodásokat.**

A rendelet (2) bekezdés b) pontja szerinti együttműködési megállapodás tartalmazza, hogy a natúrparkhoz csatlakozni kívánó szervezet:

- a) egyetért a natúrpark létesítésével és céljaival, és
- b) a natúrparkra kidolgozott fejlesztési koncepcióban foglaltakat elfogadja, magára nézve hosszú távon iránymutatónak tartja, saját tevékenységével hozzájárul annak végrehajtásához, a megvalósítás érdekében saját erőforrásokat is biztosít,
- c) a natúrpark működtetéséhez a Tvt.-ben (a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény) és e rendeletben foglaltakkal összhangban járul hozzá.

Az 1996. évi LIII. tv. fogalomtárában a natúrpark fogalma az alábbi:

natúrpark: a helyi közösségek (önkormányzatok, társadalmi szervezetek, gazdálkodó szervezetek és az érintett lakosság) összefogása eredményeként létrejövő, a táji, természeti és kulturális értékek megőrzésén és fenntartható hasznosításán alapuló terület- és vidékfejlesztési célok megvalósulását is támogató, meghatározott területre vonatkozó együttműködés, amely e törvény végrehajtására kiadott jogszabály szerint jön létre.

Kérem a Tisztelt Képviselő-testületet, hogy az előterjesztést megvitatni és a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság által kezdeményezett Közép-Tisza-völgyi Natúrpark együttműködéssel kapcsolatos döntését meghozni szíveskedjen.

Rákóczi falva, 2025. június 13.

Dr. Túróczy Imre
polgármester

H A T Á R O Z A T I J A V A S L A T

**Rákóczi Zoltán Városi Önkormányzat Képviselő-testületének
...../2025. (VI. 19.) határozata**

**a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság részéről kezdeményezett,
Natúrpark létrehozására irányuló együttműködésről**

Rákóczi Zoltán Városi Önkormányzat Képviselő-testülete a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság által kezdeményezett Közép-Tisza-völgyi Natúrpark létrehozásában történő együttműködésről az alábbiak szerint dönt:

Rákóczi Zoltán Városi Önkormányzat Képviselő-testülete a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság által kezdeményezett Közép-Tisza-völgyi Natúrpark létrehozásában való együttműködés lehetőségével élni kíván.

Rákóczi Zoltán Városi Önkormányzat Képviselő-testületének saját anyagi (pénzbeli) erőforrást nem áll módjában biztosítani a natúrparki együttműködéshez.

Felelős: Dr. Túróczi Imre polgármester

Határidő: azonnal

Értesülnek:

1. Képviselő-testület tagjai helyben
2. Dr. Túróczi Imre polgármester helyben
3. Dr. Kökény Veronika jegyző helyben
4. Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság

Rákóczi Zoltán, 2025. június 19.

**Dr. Túróczi Imre s.k.
polgármester**

**Dr. Kökény Veronika s.k.
jegyző**

EGYÜTTMŰKÖDÉSI MEGÁLLAPODÁS

Mely létrejött egyrészről a

Név: Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság
Székhely: 5222 Örményes, Gépállomás dűlő 12.
Adószám: 18842717-1-16
Képviseli: Kazinczi István alelnök
Telefon: +36-30-303-4950
Email: ktvnepfoiskola@gmail.com

másrészről a

Név:
Székhely:
Adószám:
Képviseli:
Telefon:
E-mail:

között, (továbbiakban együttesen Felek) a mai napon, az alábbi feltételek mellett:

Jelen együttműködési megállapodás aláírásával Felek megállapodnak, hogy **Rákóczi falva Városi Önkormányzat** a Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság által kezdeményezett **Közép-Tisza-völgyi Natúrpark** létrehozásában való együttműködés lehetőségével élni kíván.

Az együttműködő Felek kijelentik, hogy az együttműködés megvalósítása során rendszeresen információt cserélnek egymással az esetleges tapasztalatokról, továbbá kijelentik, hogy a megvalósítás során legjobb tudásuknak megfelelően működnek együtt.

A natúrparkok létrehozásáról és működéséről szóló 6/2020. (III. 25.) AM rendeletben foglaltak szerint a natúrpark létrehozásában, fenntartásában és fejlesztésében önként szerepet vállalni kívánó Rákóczi falva Városi Önkormányzat:

a) egyetért a natúrpark létesítésével és céljaival, és

b) a natúrparkra kidolgozott fejlesztési koncepcióban foglaltakat elfogadja, magára nézve hosszú távon iránymutatónak tartja, saját tevékenységével hozzájárul annak végrehajtásához, a megvalósítás érdekében saját erőforrásokat is biztosít,

c) a natúrpark működtetéséhez a Tvt.-ben és e rendeletben foglaltakkal összhangban járul hozzá.

Záradék:

RákócziFalva Városi Önkormányzatnak saját anyagi (pénzbeli) erőforrást nem áll módjában biztosítani a natúrparki együttműködéshez, a **Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság** pedig nem támaszt anyagi erőforrás (pénzbeli hozzájárulás) igényt az együttműködési megállapodás megkötéséhez.

A Felek a fenti megállapodást, mint akaratukkal mindenben megegyezőt elolvasás után aláírták.

Kelt:, évhónapnap

.....

RákócziFalva Városi Önkormányzat

.....

Közép-Tisza-völgyi Népfőiskolai Társaság

NATÚRPARK MEGALAPOZÓ DOKUMENTÁCIÓ

Közép-Tisza-Völgyi Népfőiskolai Társaság

2024

A Natúrpark Megalapozó Dokumentációt a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézete, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszékének munkatársai készítették:

Dr. Kollányi László tanszékvezető, valamint

Dancsokné Dr. Fóris Edina

Filepné Dr. Kovács Krisztina

Dr. Sallay Ágnes

Dr. Szilvácsku Miklós Zsolt

A címlapon látható logóterv Kutnyánszky Virág alkotása.

A dokumentáció elkészítéséhez felhasználásra került:

Dancsokné Fóris E. - Hubayné Horváth N. (szerk.) (2024): Közép-Tisza-völgyi Natúrpark megalapozó vizsgálatok. MATE Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet, Budapest. 143 p. Készült a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszéke, valamint Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszéke által koordinált komplex térségi tervezési műhelye során. Készítették a II. évfolyamos tájépítész mérnök hallgatók és oktatóik.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	3
1. A natúrpark kezdeményezés bemutatása	5
1.1. A natúrpark kezdeményezéshez csatlakozó települések felsorolása	5
1.2. A további együttműködő szervezetek felsorolása, csatlakozásuk céljának bemutatása	7
1.3. A natúrpark létrehozásának előzményei	8
1.4. A natúrpark létrehozásának célja	10
1.5. A natúrparki terület lehatárolásának indoklása	11
2. Helyzetfeltárás	12
2.1. A natúrpark lehatárolását tartalmazó térkép a natúrparkhoz csatlakozó települések feltüntetésével	12
2.2. Természeti, táji adottságok és értékek	14
2.2.1. Talaj	14
2.2.2. Felszín alatti és feletti vizek	16
2.2.3. Klíma	19
2.2.4. Élővilág	19
2.2.5. Területhasználatok	28
2.3. Társadalmi-gazdasági adottságok	31
2.3.1. Társadalom	31
2.3.2. Gazdaság	34
2.3.3. Infrastruktúra	36
2.4. A természeti, táji és kultúrtörténeti értékek megőrzése	39
2.4.1. Térségi tájalkulási folyamatok	39
2.4.2. Vizek, vízjárta területek és a Tisza változása és vízhez kötődő értékek	39
2.4.3. Erdőterületek változásai	41
2.4.4. Gyepterületek változásai és gyepterületekhez kötődő értékek	41
2.4.5. Szőlők, gyümölcsösök területének változásai és a szőlő-gyümölcs termesztéshez kötődő értékek	41
2.4.6. Beépített területek történeti változásai	42
2.4.7. Térségi örökségfeltár	43
2.5. Összefoglaló értékelés	46
Összetartozó táji egység	46
Közigazgatási terület	47
Természeti területekben és természeti értékekben gazdag terület	47
Legalább 10 000 hektáros terület	47
3. A natúrpark fejlesztési koncepciója	47
3.1. A natúrparki munkaszervezet bemutatása	47

3.2. Fejlesztési célok, prioritások	47
3.2.1. A természeti, táji és kulturális örökség megőrzése	48
3.2.1.1. Örökségmenedzsment	48
3.2.1.2. Tájegységi arculati kézikönyv elkészítése	48
3.2.1.3. Hagyományos tájszerkezet és gazdálkodás megőrzésére vonatkozó javaslatok	48
<i>Természetes partszakaszok hozzáféréseinek biztosítása</i>	<i>48</i>
<i>Ártéri gazdálkodás visszaállítása</i>	<i>49</i>
<i>Tanyasi gazdálkodás felélesztése mintagazdaságok, falusi turizmus felélesztése ..</i>	<i>49</i>
<i>Legeltetési állattartás visszahozása</i>	<i>49</i>
<i>Erdősültség arányának javítása</i>	<i>50</i>
<i>Pusztuló örökségelemek megőrzése és helyreállítása</i>	<i>50</i>
<i>Örökségelem hasznosítása, funkcióváltása</i>	<i>50</i>
<i>Örökség védetté nyilvánítása</i>	<i>51</i>
<i>Tájkép védelem, épített elemek tájba illesztése</i>	<i>51</i>
3.2.2. A környezeti nevelésre, szemléletformálásra, a tájidentitás megerősítésére	52
3.2.3. A fenntartható térségfejlesztésre, helyi gazdaság és közösségi együttműködés fejlesztésre	55
Lehetséges és javasolt forgatókönyvek	55
<i>I. forgatókönyv – Spontán fejlődés, azaz jelenlegi tendenciák folytatódása</i>	<i>56</i>
<i>II. forgatókönyv – Cél a rövid távú profitszerzés</i>	<i>56</i>
<i>III. forgatókönyv – Virágzó natúrpark – felemelkedő Közép-Tisza-völgy</i>	<i>56</i>
<i>IV. forgatókönyv – Az ötpólusú innováció forgatókönyve</i>	<i>57</i>
A fenntartható fejlesztések és a tájgondozás célrendszere és területi szempontjai.....	58
Térségfejlesztési javaslatok, beavatkozási területek	60
<i>Tájpgazdálkodási keretek kidolgozása és megvalósítása, természettel együttműködő megoldásokra épülő vízpótlás, vízmegtartás és regeneratív talajművelés, térségi területhasználati megállapodások, tájkarták bevezetése, tájpgazdálkodási hálózat ..</i>	<i>60</i>
<i>Helyi termékek és termelők</i>	<i>63</i>
<i>Feldolgozott termékek számának növelése</i>	<i>63</i>
<i>Szélesebb termékpaletta</i>	<i>63</i>
<i>Értékesítési hálózat fejlesztése</i>	<i>63</i>
<i>Helyi termelők továbbképzése</i>	<i>64</i>
3.2.4. Fenntartható turizmus és rekreáció	64
3.2.4.1. Turisztikai jövőkép a natúrpark számára	65
3.2.4.2. Attrakció fejlesztési javaslatok	65
<i>A térség mezőgazdasági és lovas hagyományainak bemutatása</i>	<i>66</i>

<i>Leromlott állapotú épületek, építmények felújítása, használatba vétele, bemutatása</i>	66
<i>Komplex attrakciók, csomagajánlatok kialakítása</i>	67
<i>Infrastruktúra fejlesztési javaslatok</i>	68
<i>A kerékpározás feltételeinek megteremtése</i>	69
<i>A bemutatás elősegítése</i>	70
<i>Szuprastruktúra (szolgáltatás) fejlesztési javaslatok</i>	70
<i>Marketing eszközök létrehozása, használata</i>	70
3.2.4.3. Zöldút fejlesztési javaslat	71
Projekt- és programkötetek gyűjtéséhez javasolt adatlap	74
3.3. A tervezett intézkedések, érvényben lévő települési és térségi fejlesztési dokumentumokban meghatározott célokhoz, prioritásokhoz való hozzájárulásának bemutatása	75
3.4. A tervezett fejlesztések, érintett szakmai szervezetekkel, államigazgatási szervekkel való – indokolt esetben történő – egyeztetésének bemutatása	82
3.5. A natúrparkhoz csatlakozó szervezetek (elsődlegesen a települési önkormányzatok), fejlesztési célok megvalósulásához való hozzájárulásának bemutatása	82
Javasolt adatlap a települési egyeztetésekhez, amit minden település ki kell, hogy töltsön, és csatolható lesz a dokumentumhoz	83
4. Mellékletek	84
4.1. Együttműködési megállapodások	84
4.2. Védett természeti területek vonatkozásában a működési területével érintett nemzeti park igazgatóság támogató nyilatkozata	84
4.3. A natúrparki munkaszervezet megalakulását igazoló dokumentum	84
4.4. Szolnok megyei jogú város területének a natúrpark területével érintett ingatlan ingatlanok helyrajzi számos listája	84

1. A natúrpark kezdeményezés bemutatása

A Közép-Tisza mentén összesen huszonhét település és további számos szervezet összefogásában, a Közép-Tisza-Völgyi Népfoiskolai Társaság gondozásában születik meg hazánk új, különleges táji adottságú natúrparkja, a Közép-Tisza-völgyi Natúrpark.

1.1. A natúrpark kezdeményezéshez csatlakozó települések felsorolása

A natúrpark kezdeményezéshez csatlakozó településeket alfabetikus sorrendben mutatja az alábbi táblázat (1. Táblázat).

1. Táblázat A natúrpark kezdeményezéshez csatlakozó települések

Település	Az együttműködési megállapodást kötő szervezet közös ÖK-nál ki köti a megállapodást?
Besenyszög	Besenyszög Város Önkormányzata 5071 Besenyszög, Dózsa György út 4.
Cibakháza	Cibakháza Nagyközségi Önkormányzat 5462 Cibakháza, Szabadság tér 5.
Csataszög	Nagykörűi Közös Önkormányzati Hivatal, Csataszögi Kirendeltsége 5064, Csataszög, Szebb Élet út 42.
Cserkeszőlő	Cserkeszőlő Község Önkormányzata 5465 Cserkeszőlő, Köztársaság tér 1.
Fegyvernek	Fegyvernek Város Önkormányzata 5231 Fegyvernek, Szent Erzsébet út 171.
Kengyel	Kengyel Községi Önkormányzat 5083 Kengyel, Szabadság út 10.
Lakitelek	Lakitelek Önkormányzata 6650 Lakitelek, Széchenyi krt. 48.
Martfű	Martfű Város Önkormányzata Martfű, Szent István tér 1.
Nagykörű	Nagykörű Községi Önkormányzat 5065 Nagykörű, Május 1. út 1.
Nagyrév	Tiszaúrti közös önkormányzati hivatal Nagyrévi kirendeltsége 5463 Nagyrév, Árpád út 78.
Örményes	Örményes Község Önkormányzata 5222 Örményes, Felszabadulás út 16.
Rákóczi falva	Rákóczi falva Város Önkormányzata 5085 Rákóczi falva, Szabadság tér 2.
Rákócziújfalu	Rákócziújfalu község Önkormányzata 5084 Rákócziújfalu, Rákóczi út 26.
Szajol	Szajol Községi Önkormányzat 5081 Szajol, Rózsák tere 1.
Szolnok*	Szolnok Megyei Jogú Város Önkormányzata 5000 Szolnok, Kossuth tér 9.
Tiszaöldvár	Tiszaöldvár Város Önkormányzata 5430 Tiszaöldvár, Bajcsy-Zsilinszky út 2.
Tiszainoka	Cibakházi Közös Önkormányzati Hivatal, Tiszainokai Polgármesteri Hivatal 5464 Tiszainoka, Kossuth utca 2.
Tiszajenő	Tiszajenő Község Önkormányzata 5094 Tiszajenő, Vasút utca 11.
Tiszaécske	Tiszaécske Város Önkormányzata 6060 Tiszaécske, Körösi u. 2.
Tiszaúrt	Tiszaúrt Község Önkormányzata 5471 Tiszaúrt, Hősök tere 1.
Tiszapüspöki	Tiszapüspöki Községi Önkormányzat 5211 Tiszapüspöki, Fő út 93.
Tiszatenyő	Tiszatenyői Községi Önkormányzat 5082 Tiszatenyő, Alkotmány út 26.
Tiszaug	Szentkirályi Közös Önkormányzati Hivatal Tiszaugi Kirendeltsége 6064 Tiszaug, Rákóczi út 51.
Tiszavárkony	Tiszavárkony Község Önkormányzata 5092 Tiszavárkony, Endre király út 37.
Tószeg	Tószeg község Önkormányzata 5091 Tószeg, Rákóczi út 37.
Törökszentmiklós	Törökszentmiklós Város Önkormányzata 5200 Törökszentmiklós, Kossuth Lajos utca 135.

Vezseny	Vezseny Község Önkormányzata 5093 Vezseny, Templom u. 1.
---------	---

*Szolnok megyeszékhely csak a Keleti városrészekkel kapcsolódik a natúrparkhoz (ld. 1.5. és 4.4. fejezet).

A csatlakozó településeket, illetve a tervezett natúrpark által lehatárolt területet mutatja az 1. sz. ábra. Az együttműködési megállapodásokat az 1. sz. Melléklet tartalmazza.

1.2. A további együttműködő szervezetek felsorolása, csatlakozásuk céljának bemutatása

Az együttműködő szervezetek köre folyamatosan bővül. A dokumentáció lezárásakor az alábbi szervezetek (ld. 2. Táblázat) jelezték csatlakozási szándékukat, meghatározott célokkal.

2. Táblázat Együttműködő szervezetek és csatlakozásuk célja **EZT A TÁBLÁZATOT MÉG BŐVÍTENI KELL ÉS ELLENŐRIZNI**

Szervezet	Csatlakozásuk célja
Közép-Tisza-Völgyi Népőiskolai Társaság	A térség természeti és kulturális értékeinek megőrzése és megismertetése a térségen kívül. Térségi koordináció felvállalása ezen célok elérése érdekében.
LASA Agro kultúra Kft.	Az ökológiai szemlélet elterjesztésének támogatása a natúrpark működésén keresztül is.
Ladányi Sándor egyéni vállalkozó	
Bíró Kúria Kft.	Helyszín biztosítása a natúrparki rendezvényeknek, oktatási programoknak. Bíró kúria felújítása és funkcióval való megtöltése a fenntartható mezőgazdaság előmozdítása céljából.
Gözmalom Söröző Kft. (Ugar Brewery)	Helyszín és program szolgáltatás turisztikai projektekben.
Farkasdomb Tájház és Turisztikai Központ – Tiszapüspöki	Szálláshely és program szolgáltatás turisztikai és oktatási-szemléletformálási projektekben.
Székács Elemér Középiskola Törökszentmiklós	Résztétel oktatási-szemléletformálási programok szervezésében és lebonyolításában.
Homokhátság Fejlődéséért Kiemelkedően Közhasznú Nonprofit Kft.	A vidéki területek fejlesztése és kiemelten a falusi turizmus és a helyi gazdaság fejlődésének elősegítése a HACS natúrparkot érintő működési területén (Lakitelek, Tiszakécske, Tiszaug).
Közép-Tisza-Zagyva Vidékfejlesztési Egyesület	A vidéki területek fejlesztése és kiemelten a falusi turizmus és a helyi gazdaság fejlődésének elősegítése a HACS natúrparkot érintő működési területén (Besenyszög, Csataszög, Nagykőrű, Rákóczi falva, Rákócziújfalú, Szajol, Tiszajenő, Tiszavárkony, Tószeg)
Tisza-menti Leader Közhasznú Egyesület	A vidéki területek fejlesztése és kiemelten a falusi turizmus és a helyi gazdaság fejlődésének elősegítése a HACS natúrparkot érintő működési területén (Fegyvernek, Kengyel, Örményes, Tiszapüspöki, Törökszentmiklós)
TISZAZUGI-LEADER Vidékfejlesztési Programiroda Nonprofit Kft.	A vidéki területek fejlesztése és kiemelten a falusi turizmus és a helyi gazdaság fejlődésének elősegítése a HACS natúrparkot érintő működési területén (Cibakháza, Cserkeszölő, Nagyrév, Tiszainoka, Tiszakürt, Martfű)

Hungarikum Liget – Népfőiskola Alapítvány	Látogatók fogadása, rendezvények befogadása, oktatás-nevelés, ismeretterjesztés, kulturális, sport és szociális tevékenység a natúrparki célokkal összhangban
Ördögszekér Környezetvédelmi Oktatóközpont, Tiszapüspöki	Helyszín biztosítás és program szolgáltatás natúrparki programokhoz az oktatóközpont szellemiségében.

Tiszatenyő melyik LEADER-ben van?

A MATE Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézete szakmai segítségét az alapítás utáni működés idejére is felajánlja különösen az alábbi témakörökben:

- A natúrpark területén területe- és vidékfejlesztési, területrendezési, településrendezési, településképvédelmi és környezettervezési feladatokban,
- Beruházások, fejlesztések fenntarthatósági, környezeti és társadalmi hatásvizsgálatainak elkészítésében,
- Tájgazdálkodási és birtoktervezési feladatok ellátásában a biológiai sokféleség, a táji értékek, a gazdálkodás fenntarthatósága, klímarezilienciája és a tájszintű regeneratív talajgazdálkodás és vízmegtartó vízgazdálkodás kialakítása terén.
- Zöldinfrastruktúra és a települési klímareziliencia felmérések és fejlesztések terén,
- Közösségen alapuló mezőgazdálkodás, bevásárlói közösségek, rövid ellátási láncok kialakítása terén,
- Zöldút létrehozása érdekében, tervezési, egyeztetési és képzési program megvalósításában,
- Komplex aktív- és ökoturisztikai programok kidolgozásában,
- Táji identitás és közösségfejlesztés, illetve lelki megújulás témakörében,

1.3. A natúrpark létrehozásának előzményei

(együttműködések leírása Zoltán részéről)

A Közép-Tisza-vidék táji adottságai révén önálló tájegységet alkot, amelyhez Tisza-menti és attól távolabbi, mégis a Tisza által meghatározott területeket, településeket foglal magába.

A Közép-Tisza-Völgyi Népfőiskolai Társaság 2009 óta tevékenykedik a térségben egyesületi formában. Azzal a céllal jött létre, **hogyan ...**

A Népfőiskolai társaság együttműködői köre tevékenységük.... csak röviden, mert később még részleteiben is ki kell erre térni

Működése során az Egyesület tagsága szembesült számos környezeti, társadalmi és gazdasági problémával, amelyekre az Egyesület tevékenységi körében nem lehet megfelelő módon reagálni.

Az egész országra jellemző módon ezt a vidéket is sújtja az elvándorlás, előregedés a népességvesztés folyamata. A vidék népességmegtartó képessége számos

tényezőtől függ, amelyek közül sok megoldásában a natúrparki koncepció megvalósulása kiutat jelenthet. A táji örökség olyan erőforrás, amelyre építeni lehet a helyi identitás és értékörző szemlélet, valamint a helyi gazdaság és turizmus fejlesztésében. A natúrpark működtetése hozzájárulhat a térség gazdasági, kormányzati és civil szereplőinek összefogásához, ami feltétlenül szükséges lenne például a térségben zajló hátrányos területi folyamatok helyes irányba tereléséhez, valamint, hogy a helyiek megismerjék a tájban rejlő erőforrásaikat – mind a természeti adottságok, mind a humánerőforrás tekintetében. A tájban való gondolkodás elmélyítésével érhető el az adottságoknak nem megfelelő területhasználatok és mezőgazdálkodási gyakorlat átalakítása, a természeti és kulturális adottságokat kihasználó, de azokat nem veszélyeztető turizmus felvirágoztatása.

A natúrpark létrehozását a Társaság kezdeményezte. Tóth Albert....

Megkereste előzetesen mindazokat az önkormányzatokat, amelyek a közép-Tisza-völgyi tájon tevékenykednek. Az önkormányzatokon kívül

2024. januárjában a Társaság felkereste a MATE Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék munkatársait azzal a céllal, hogy segítsék munkájukat a natúrpark megalapítása ügyében. Figyelmüket az agroinform.hu oldalon, 2023 júliusában megjelent cikk hívta fel, amely röviden bemutatta azt a munkát, amelyet a MATE Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet végzős tájépítész hallgatói és oktatóik végeznek évről-évre a Komplex térségi tervezési műhely keretében. A két tanszék (a Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék, valamint a Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék) által irányított oktatási programban már több natúrparkkal folyt közös munka, segítségükkel alakult meg a Tápió Natúrpark és a Pilisi Sziklák Natúrpark, részt vettek a Zsámbéki-medence településeinek natúrparkká alakulásának előkészítési folyamatában is a megalapozó vizsgálatok elvégzésével. Erre a szakmai tapasztalatra építve kezdődött meg a munka a Közép-Tisza-völgyi Natúrpark megalapozó vizsgálataival 2024. márciusában.

Az előkészítés részeként először szakirodalmi és térképes kutatások, továbbá terepbejárások történtek, melyek során feltárultak a természeti adottságok, a tájhasználatok, a zöldinfrastruktúra szerkezete és egyéb táji adottságok. A térségfejlesztési szempontból fontos gazdasági, társadalmi tényezők megismerése mellett a települések ellátottsága, a közlekedési viszonyok és a térséget meghatározó külső környezet leírásához a térséget érintő fejlesztési tervek és stratégiák áttanulmányozására is sor került. A természeti és kulturális örökség tekintetében feltárult a térség története, a táj változásainak folyamata és összeállt egy több mint 1500 elemet magában foglaló örökséglexikon, benne a tájkaraktert formáló adottságokkal, örökségi elemekkel. A natúrparkok számára elengedhetetlen turisztikai megfontolások megalapozására a turizmus jelenlegi helyzetét, azt meghatározó adottságokat és kitörési lehetőségeket is azonosítottuk.

A vizsgálatok eredményét tanulmányban összegeztük és 2023. június 27-én a szolnoki megyeházán diasorral kísért prezentáció keretében bemutattuk az érdeklődőknek.

A 2. *Helyzetfeltárás* című fejezetben röviden bemutatjuk a vizsgálati eredményeket, amelyhez felhasználtuk az oktatási programban született tanulmányt is.

1.4. A natúrpark létrehozásának célja

Az előzőekben leírtak következtében felmerült tehát egy szélesebb körű együttműködés létrehozásának szükségessége, ami a térség előtt álló problémákra, azok összefüggéseit is figyelembe véve, az adott tájba belehelyezkedve, natúrparkként kíván választ adni, ami a helyi kormányzati, gazdasági szereplők és a helyi társadalom tájszintű együttműködését hozza létre.

A tervezett Közép-Tisza-völgyi Natúrpark célja a térség településeit, önkormányzatait, gazdasági és civil szereplőit egy fenntartható, táji összetartozáson alapuló együttműködési hálózatba szervezve az alábbi feladatok elvégzése:

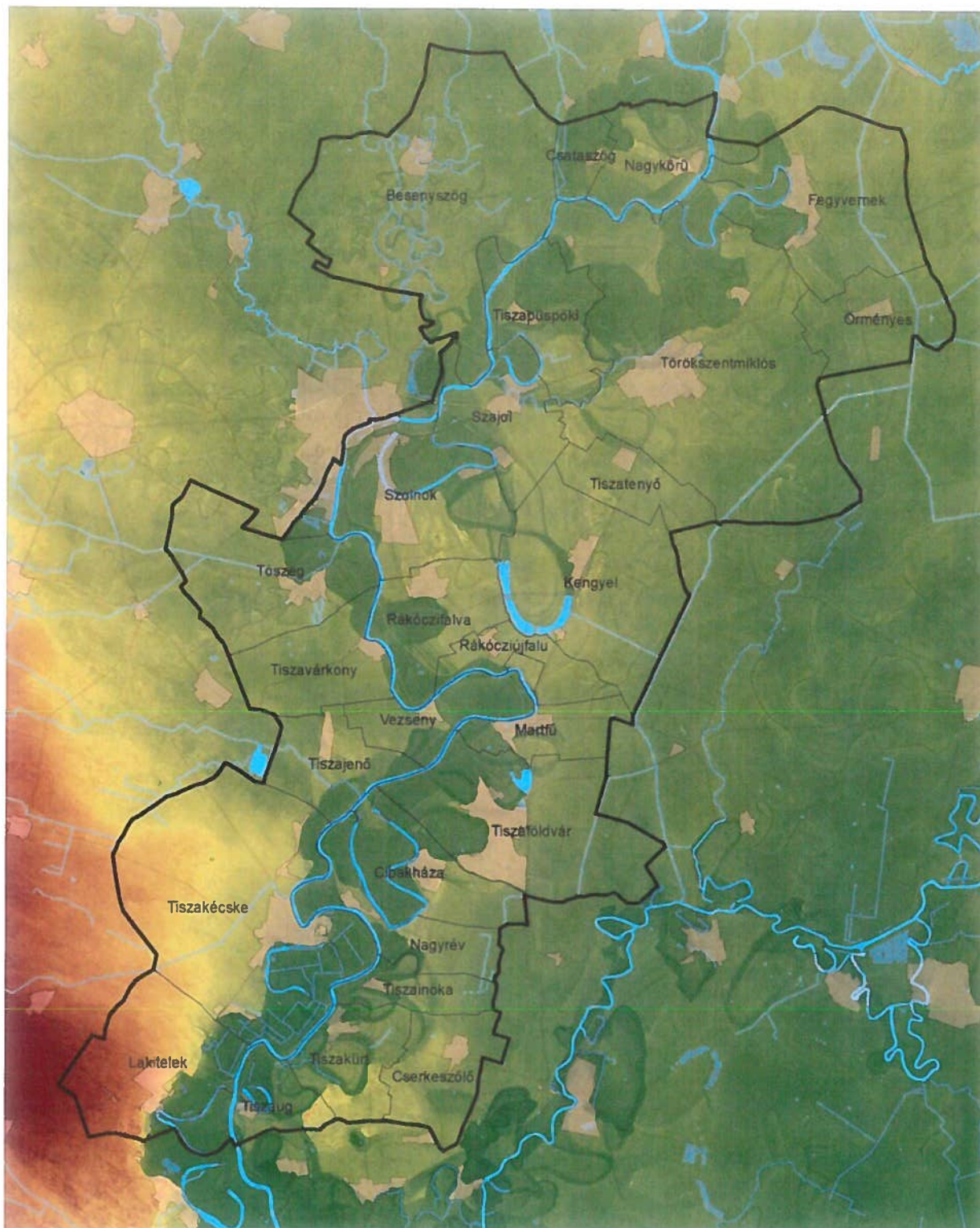
1. A közép-Tisza-völgyi táj örökségének megőrzése, ezen belül - az Örökségltár (n. melléklet) felhasználásával –
 - a. a kulturális örökség tárgyi és szellemi elemeinek számbavétele, megőrzésük és rehabilitációjuk programjának kialakítása, végrehajtása, valamint
 - b. a természeti örökség elemeinek feltárása, leírása, a megőrzés és a rehabilitáció programjának kialakítása, végrehajtása.
2. A helyi gazdaság fejlesztése a táji hagyományokra, befogadóképességre és terhelhetőségre alapozva. Ennek keretében
 - a. a helyi gazdaság szereplői számára közös platform működtetése, valamint
 - b. az együttműködési lehetőségek feltárásának és megvalósításának támogatása a natúrpark egyéb céljainak figyelembe vételével.
3. A Közép-Tisza völgyében természetvédelmi, gazdasági és társadalmi szempontból egyaránt fenntartható módon működő turisztikai desztináció kialakítása, ami hozzájárul a natúrpark egyéb céljainak eléréséhez.
4. A natúrparkhoz csatlakozó szervezetek és civilek tagjaiból egy natúrparki közösség kialakítása a helyi (natúrparki) identitást erősítő, a különböző érdekeltségű csoportok (ú.m. gyerekek, fiatalok, idősek, gazdálkodók, vállalkozók, szakmai, kulturális, sport, kedvtelési és egyéb csoportok, helyi egyházi szervezetek stb.) összefogása, szemléletformálása, edukációs eseményeken való részvétele, különböző témákban készülő ismertető kiadványok és közösségi programok szervezése révén.
5. A natúrpark sajátos küldetésének tekinti a natúrparkba érkező látogatók iránti felelősségvállalást is, aminek alapja a natúrparki közösség által meghatározott látogatói menedzsment, fenntartható turisztikai infrastruktúra és szolgáltatási rendszer kialakítása. A natúrpark így a turizmuson keresztül is érvényesíti szemléletformáló céljait.

A célokhoz kapcsolódó konkrét feladatokat a 3.2. *Fejlesztési célok, prioritások* című fejezetben mutatjuk be.

1.5. A natúrparki terület lehatárolásának indoklása

A 27 település a Tisza középső szakaszát 65 km hosszban és mintegy 25 km szélességben fedi le. Bár a terület földrajzi tájegység szempontjából két nagyobb és több kisebb tájegységbe esik, a mellékelt térképen is jól látszik, hogy a táj szervezője, fő morfológiai alakítója a natúrpark településeinek területén minden esetben a Tisza. A domborzati modell jól mutatja, hogy a jelenleg árvízvédelmi töltések közé szorított Tisza egykoron jóval nagyobb területeket öntött el. Az 1. ábrán jól kirajzolódnak (sötétzöld területek) a mélyebb fekvésű árvízi öblözetek, amelyek hidrológiailag, ökológiailag most is egy rendszert képeznek a Tiszával. A tervezett natúrpark települései közül csak négy település nem érintkezik közvetlenül a Tiszával. Kengyel és Tiszatenyő települések elsősorban az egykori Kengyeli holtág, Cserkeszölő a turizmus és a Körös-Maros Natúrpark kapcsolat miatt, Örményes pedig az alapító Közép-Tisza-Völgyi Népfőiskolai Társaság székhelye miatt került be a lehatárolásba, valamint a terület integritásának megőrzése érdekében.

A natúrpark másodikként alakulna meg a Tisza mentén, a Szatmár-Beregi Natúrparkot követően, ösztönözve további natúrparkok megalakítási lehetőségét. Szolnok esetében a nagyvárosi urbánus jelleg és beépítettség miatt csak közvetlenül a Tiszával határos területek csatlakoznak a natúrparkhoz. A terület kompakt mind a Tisza jobb és bal partján jól körbejárható.

1. ábra A natúrpark tervezett területe és a tiszai ártéri öblözetek geomorfológia viszonyai

2. Helyzetfeltárás

2.1. A natúrpark lehatárolását tartalmazó térkép a natúrparkhoz csatlakozó települések feltüntetésével

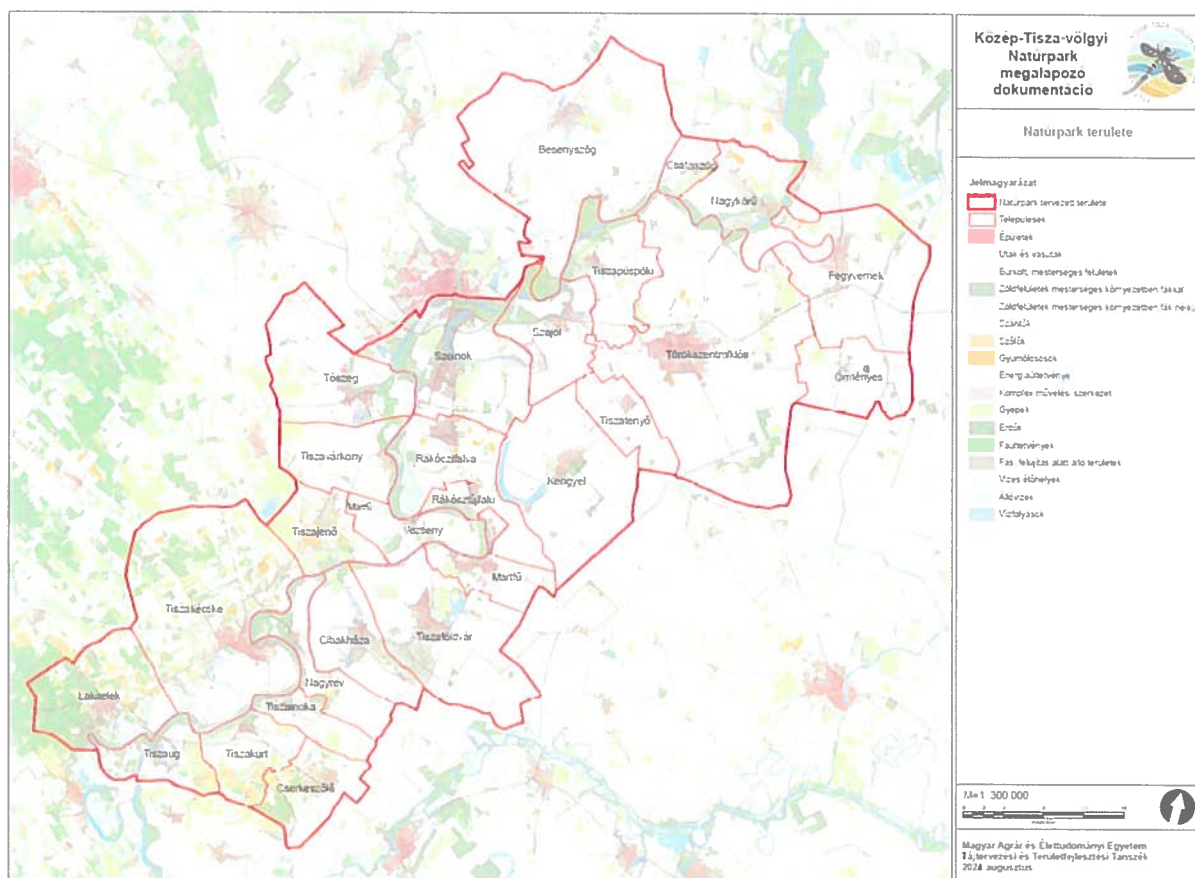
A tervezett Közép-Tisza-völgyi Natúrpark két vármegye területén helyezkedik el **27 település** területét érintve. Az érintett vármegyék a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye **25** településsel és Bács-Kiskun vármegye **három** településsel. **A natúrpark teljes tervezett területe 139 268,5 ha.** A 27 településsel a magyarországi natúrparkok sorában az ötödik helyet foglalja el, településszámban megelőzi a Szatmár-Beregi Natúrpark 68, a Pannontáj-Sokoró Natúrpark 31, a Gerecse Natúrpark 29 és a Szigetköz Natúrpark 29 településsel. Az alföldi települések mérete azonban jelentősen meghaladja az országos átlagot, így a natúrpark - nagyságát tekintve - a második a natúrparkok sorában. Csak a Körösök Völgye Natúrpark előzi meg, amelynek területe 207 247 ha.

	Név	Megye	KSH kód	Nagyság (ha)
1	Lakitelek	Bács-Kiskun vármegye	06202	5 466,4
2	Tiszaakác	Bács-Kiskun vármegye	30623	13 326,5
3	Tiszaug	Bács-Kiskun vármegye	14094	2 503,6
4	Besenyszög	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	11305	13 808,5
5	Cibakháza	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	22938	3 819,3
6	Csataszög	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	34175	1 120,2
7	Cserkeszőlő	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	05795	3 058,9
8	Fegyvernek	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	16647	7 148,2
9	Kengyel	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	07418	7 913,1
10	Martfű	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	02626	2 308,3
11	Nagykörű	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	15574	4 280,7
12	Nagyrév	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	06318	2 979,8
13	Örményes	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	29382	3 412,3
14	Rákócziújfalu	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	14207	3 594,6
15	Rákócziújfalu	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	12423	1 961,4
16	Szajol	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	05874	3 697,1
17	Szolnok	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	27854	6 762,5
18	Tiszaújfalu	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	13815	8 033,6
19	Tiszainoka	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	20446	1 792,3
20	Tiszajenő	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	29346	2 819,6
21	Tiszaújfalu	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	30386	2 847,7
22	Tiszapüspöki	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	03373	3 744,8
23	Tiszatenyő	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	09627	2 355,3

24	Tiszavárkony	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	31866	3 562,5
25	Tószeg	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	07490	5 917,8
26	Törökszentmiklós	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	27313	18 517,4
27	Vezseny	Jász-Nagykun-Szolnok vármegye	21157	2 516,2
Teljes terület				139 268,5

1. táblázat A natúrpark alapító települései területi közigazgatási hovatartozás és méret szerint

A jogszabály szerint a települések teljes területükkel vesznek részt a natúrpark megalapításában, kivételt képez ez alól Szolnok vármegyei jogú város, amely 67,6 km² Tisza –menti területével vesz részt a natúrpark megalapításában. Ez Szolnok teljes területének kicsivel több mint egyharmada (36 %). A tervezett natúrpark közvetlenül kapcsolódik a Körösök Völgye Natúrparkhoz.

2. ábra A tervezett natúrpark területe

2.2. Természeti, táji adottságok és értékek

2.2.1. Talaj

A talajtani adottságokat változatosak a térségben, a genetikai talaj típusok közül a réti talaj és a csernozjom réti talaj dominál. A Tisza menti területeken nagy kiterjedésben megtalálható továbbá humuszos öntéstalaj, öntés réti talaj. Kis foltokban előfordul még

szolonyeces réti talaj, humuszos homoktalaj és mészlepedékes csernozjom. A többi talajtípus csak kis kiterjedésben van jelen a területen.

A talajképző kőzetet vizsgálva megállapítható, hogy a területen a glaciális alluviális üledékek és a löszös üledékek mutatkoznak meg.

A talajok fizikai talajféleségét tekintve a legjelentősebb mértékben az agyagos vályog jelent meg, körülbelül egyenlő kiterjedésben a homok és a vályog, és kisebb területeken az agyag és a homokos vályog.

Vízháztartás szempontjából megállapítható, hogy a terület legnagyobb részére a közepes víznyelésű és vízvezető-képességű, nagy vízraktározó-képességű, jó víztartó talajok a jellemzőek. Ez főként Fegyvernek, Nagykörű, Besenyszög, Szajol, Szolnok, Rákócziújfalu, Martfű, Vezseny, Tiszakécske és Lakitelek településeket érinti. Az északi részeken (Örményes, Csataszög és Nagykörű egy részén) a gyenge víznyelésű és igen gyenge vízvezető-képességű, erősen víztartó, kedvezőtlen vízgazdálkodású talajok találhatók meg. A terület közepén, Vezseny, Nagyrév, Tiszaföldvár és Tiszakécske részein közepes víznyelésű és gyenge vízvezető-képességű, nagy vízraktározó-képességű, erősen víztartó talajok fordulnak elő. A terület déli része pedig dominánsan az igen nagy víznyelésű és vízvezető-képességű, gyenge vízraktározó képességű, igen gyengén víztartó talajokból tevődik össze.

A kémhatás és mészállapot vizsgálaton a gyengén savanyú talajok (Tisza mentén, illetve északi részek: Nagykörű, Fegyvernek, Tiszapüspöki, délebbre: Szajol, Szolnok, Tiszavárkony, Martfű, Rákócziújfalu, Tiszaföldvár) és a felszíntől karbonátos talajok a legjellemzőbbek (Északon Fegyvernek, déli területek: Tiszakécske, Cserkeszőlő, Tiszaföldvár, Nagyrév, Vezseny, Tiszajenő) Ezen kívül erősen savanyú talajok is megjelennek nagyobb kiterjedésben. (Tiszavárkony, Tiszakürt, Örményes)

A szervesanyag készlet tekintve megállapítható, hogy ilyen szempontból megoszlik a típusok között, az északi-északnyugati területeken a legjellemzőbb a magasabb 100- és 200 közötti értékű terület, az északkeleti és délebbre fekvő részekben 300-400 közötti ez az érték, a déli részekben pedig csökken, itt már <50 is előfordul.

A területen a termőréteg vastagsága meghaladja a 100 cm-et. A 0-100-ig terjedő talajértékszám skálán az látszik, hogy az északi részekben közepes minőségű talaj található, 40-50 pont közötti az érték például Nagykörű, Tiszapüspöki, Szajol, Szolnok. Középtájékon és keleti részen jó minőségű, 60-80-értékű; Fegyvernek, Törökszentmiklós, Rákócziújfalu, Martfű, Tiszaföldvár, míg a déli-délnyugati részekben van a legrosszabb; már csak 30-0 közötti alacsony értékű talajok találhatók: Cserkeszőlő, Tiszaug, Lakitelek, Tiszakécske.

A homokos, gyenge víztartó képességű talajok, a nagyméretű egybefüggő szántóterületek, a mezsgyék, mezővédő erdősávok, táblahatáron lévő fasorok eltűnése, a talajvízszint drasztikus csökkenése egyaránt hozzájárult ahhoz, hogy a területen megnőtt a defláció veszélyeztetett területek nagysága.

terület, ezek nagy része, mintegy háromnegyede (15 641 km²) a Tisza és mellékfolyói völgyében található. A Tiszán évente 1-2 árhullám vonul le, viszont jelentős árvízi esemény bekövetkezése csak 5-6 évenként várható.

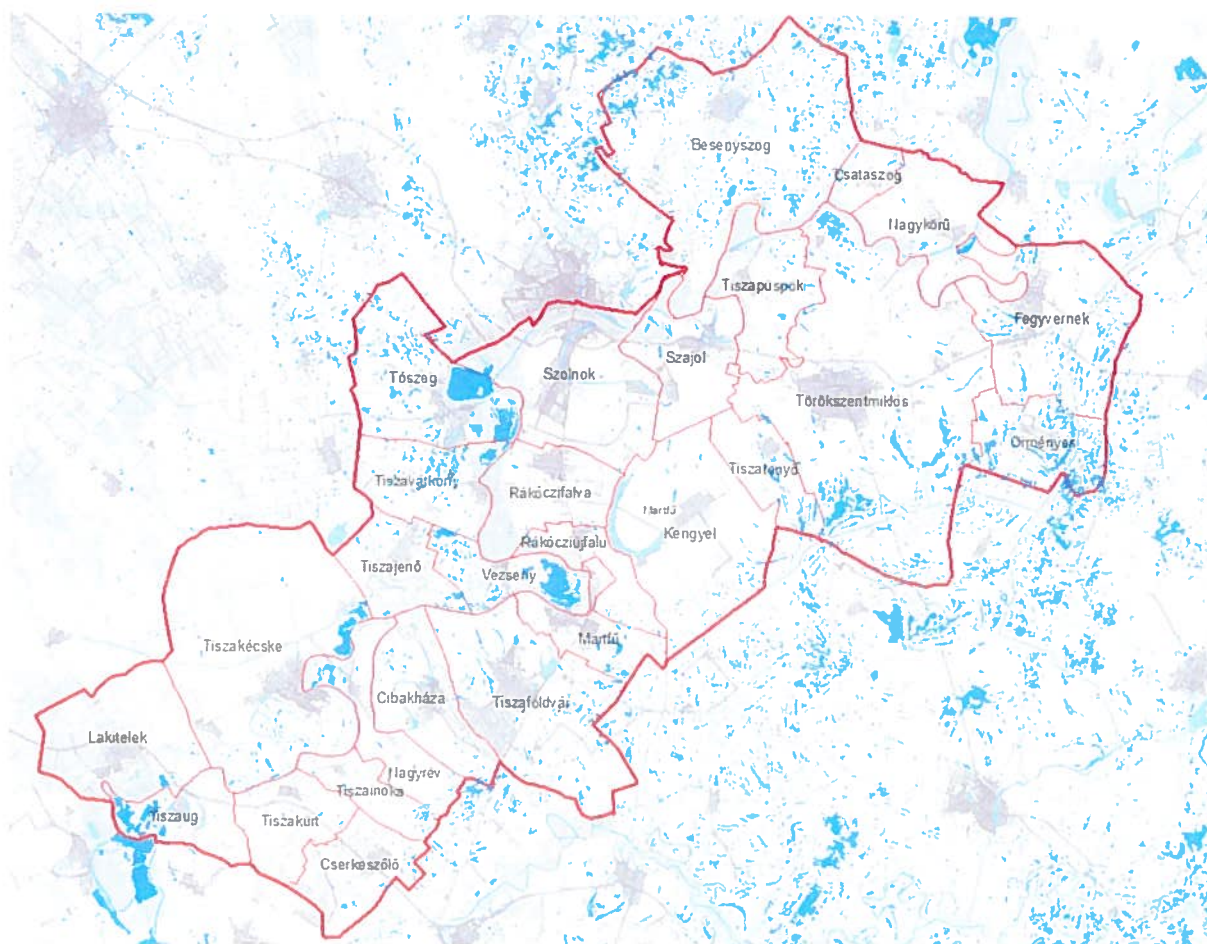
A 19. század közepétől fokozatosan végrehajtott védelmi célú beavatkozásokkal a folyókat szabályozták, illetve kiépültek a belvízelvezető rendszerek. A kiterjedt belvízelvezető-rendszer (mintegy 40 000 km) túlnyomó része mesterségesen kialakított csatorna. Az aszály évente más-más területi eloszlású, kb. hasonló gyakorisággal fordul elő, mint a belvíz, de többszörösen nagyobb területeket érinthet. Egy-egy aszályosabb esztendő vesztesége meghaladhatja egy jelentősebb árvíz védekezési költségeit.

A Tisza fő mellékfolyói: a Zagyva és a Hármas-Körös. A vármegye természeti viszonyait a XIX. századi folyószabályozás radikálisan megváltoztatta, ami elsősorban a nagyüzemi mezőgazdaság feltételeinek megteremtését szolgálta, így a folyókban gazdag térség igen száraz, gyér lefolyású, sőt egyes részei erősen vízhiányosak. A térségben számos holtággal is találkozunk, ezek a Fegyverneki, Szajoli, Alcsi, Cibakházi, Lakiteleki és a Tiszaugi holtágak. Kisebb erek is tagolják a térséget (ilyen pl. a Csorcsányi-ér, Máté-ér, Büdös-ér), illetve számos csatorna is (21. Csatorna, Nagyrév-Tisza-kürti-Csatorna). A térség vízrajzát még gazdagítják mesterséges halastavak (Tisza-kécskei-halastó), valamint kisebb arányban természetes tavak is.

A területen 27 mikrovízgyűjtő található, melyek átlagosan körülbelül 150 km²-es vízgyűjtő területeket jelentenek. Kijelenthető, hogy a 27 db vízgyűjtő területből Martfű, Tiszajenő, Tisza-kécske, Törökszentmiklós, Örményes és Fegyvernek rendelkezik a legjelentősebb vízgyűjtő területekkel. A térségben igen sűrű csatornarendszer került kiépítésre. Csatornával legkisebb mértékben Törökszentmiklós déli fele érintett. Amennyiben tudjuk hol gyűlik össze a víz, már tudjuk annak hasznosítását is tervezni. A táj alkalmas a vízviisszatartás lehetőségeinek kiaknázására, valamint helyes vízgazdálkodás, azaz vízhelyes gazdálkodás alkalmazására. A jelenlegi körülmények között a terület az ország egyik legszárazabb területe, annak ellenére, hogy a területen keresztül folyik a Tisza, jelen van több állóvíz és holtág is. A térség településszerkezetének kialakulásában nagy szerepet játszott a Tisza és annak mozgása, a települések a nagy árvízvédelmi szabályozások előtt jöttek létre, és a Tisza és a víz jelenléte szerves részét képezte a települések termelékenységében. Napjainkra a víz mihamarabbi levezetése a cél a területről, annak ellenére, hogy a térségben jelentős veszély jelent az aszály és a vízhiány.

Az Alföld ökoszisztémájának működésében meghatározó szerepe van a **talajvizeknek**. A talajvízszint változása főképp a csapadék függvényében ingadozik. A Talajvízszint térkép a Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat térképe alapján készült. A térkép 6 kategóriában különböztet meg talajvízszinteket a talaj felszínétől számolva: 0-1 m, 1-2 m, 2-4 m, 4-8 m, >8 m, és talajvízmentes terület, mely a területen nem található. Az északi és középső területeken jóval alacsonyabb a talajvízszint állása, mint a középső és déli területek. A délnyugati területek a legmagasabb a jellemző vízállás, azaz 0 és 2 méter között. Örményes közigazgatási határain belül a legrosszabb a talajvíz szintje, ott 4-8 m között, illetve 8 méter fölött van a vízszint. A délen található Tiszától keletre fekvő települések (Martfű, Tisza-földvár, Cibakháza,

A talajok süllyedésében többek között a talajvízszint csökkenése is igen jelentős szerepet játszik. Szolnok esetében 2020-ban 3-4 mm talajsüllyedést mértek az ELTE geográfusai. A múlt századi átlagos, évi 0,2-0,3 mm talajsüllyedéshez viszonyítva ez igen jelentős. A talajsüllyedés következtében jelentősen nő a belvízzel veszélyeztetett területek nagysága, csökken a Tisza sebessége a térségben, mely növeli az azonos vízhozam esetén fellépő árvízi vízszintet.

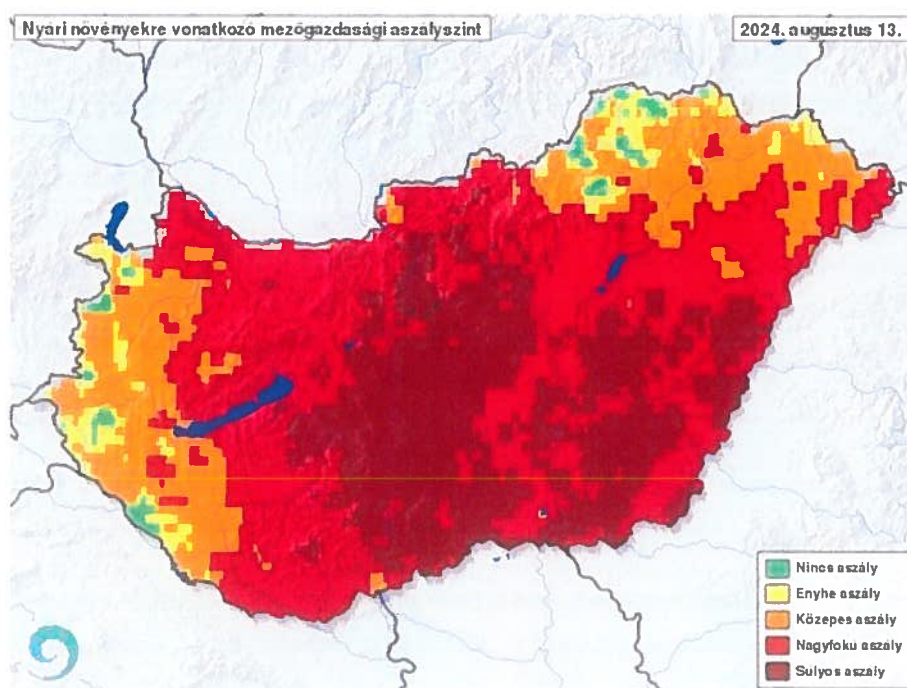

18

2.2.3. Klíma

A térségben az átlagos éves csapadékösszege 533 mm és egyenetlen eloszlású. A napsütéses órák száma magas, gyakori a szárazság és az aszály. A szárazsági tényezőt növeli, hogy az ország csapadéokban legszegényebb területei is részben a vármegyében találhatók. A vizsgált térség a meleg-száraz éghajlati övezetben foglal helyet. A szélsősebesség 3,07 [m/s]. A napsütéses órák magas száma miatt több napelempark is található a térségben. A terület az ország legszárazabb területei közé tartozik. A mellékelt aszálytérképen is jól látható, hogy a Nyírség mellett itt vannak a legveszélyeztetettebb területek. A natúrparki zöldinfrastruktúra fejlesztések hozzájárulhatnak ennek a csapadékdeficit területnek a klímajavításához.

Magyarországon az átlaghőmérséklet emelkedése mellett az éves csapadék átlagos mennyiségének további csökkenése és a csapadékeloszlás átrendeződése várható. (több csapadék télen, kevesebb nyáron) Továbbá a szélsőséges időjárási események gyakoriságának és intenzitásának növekedése valószínűsíthető. Az éghajlatváltozás nemcsak a jövő, hanem már a jelen problémája is. Az elmúlt években rekord csapadékú és rekord száraz évek váltották egymást, melyhez gyakran a hőmérsékletet tekintve is kiemelkedő értékek társultak.

6. ábra Országos aszálytérkép (2024 augusztus), Forrás: <http://www.omsz.hu/>

2.2.4. Élővilág

Magyarországon már több ezer éve folyik az ember általi táj alakítás, melyről sok helyen nincs írott forrás arra vonatkozóan, hogy milyen növényzet volt jelen az adott területen. Ezentúl részben emberi, részben természetes okokból a mai környezeti háttér már nem feltétlen egyezik meg az átalakított területeken azzal, ami akkor lehetett ott, amikor utoljára természetes növényzet borította. Ezért szükség van

valamilyen becslésre. Az ilyen becslések lehetnek szakértői tapasztalatokon alapuló vagy statisztikai összefüggéseken. Az szakértői becslésre példa a legelső ilyen becslés Magyarország tekintetében: Zólyomi Bálint potenciális vegetációtérképe (Zólyomi 1967). Ez a térkép próbálta rekonstruálni, milyen növényzet lehetett jelen az emberi beavatkozások előtt. **Potenciális vegetációtérkép** ez is, azonban ez a térképek nem veszik figyelembe az aktuális környezeti viszonyokat. Egy másik példa a szakértői becslésre a MÉTA adatbázisban megtalálható potenciális élőhelyadat, amely a terepi térképező véleményét tükrözi. Ez a modell már tükrözi az aktuális környezeti viszonyokat is. (Molnár és mtsai. 2007). A szakértői becslésen alapuló térképek azonban nem terjeszthetők ki sem időben, sem térben, szemben a statisztikai összefüggéseken alapuló becslésekkel, modellekkel.

A vizsgálat során a természetes növénytakaró feltáráshoz a MÉTA Program által megállapított kategóriákat kerültek felhasználásra. A Program keretein belül a tájakat döntően vegetációs alapon jelölték ki, melyhez a zonális vagy az igen nagy kiterjedésű extrazonális és edafikus vegetációt vették figyelembe. Másod- és harmadsorban figyelembe vették a fajkészletet, valamint a vegetációt jelentősen meghatározó abiotikus tényezőket. A térképről megállapított kategóriák egységes jellegű vegetációkomplexekeket mutatnak, ezek a: Tisza-völgy; Nagyikunság; Öreg-Homok; Gerje-Perjesík, Duna-Tisza közti löszös homokok; Berettyó-Körös-vidék. A vegetációtípusokból kiemeltük az alföldi zárt kocsányos tölgyeseket és elemeztük őket. A vegetáció jól leírható a vegetáció fogalmával, amely a következő. Az Alföld és a Kisalföld többnyire szárazabb, belső területeinek zárt, elöntést nem kapó, de időszakos talajvízhatás alatt álló, kocsányos tölgy (*Quercus robur*), ritkábban magyar, illetve magas kőris (*Fraxinus angustifolia* subsp. *danubialis*, *F. excelsior*) vagy ezüst hárs (*Tilia tomentosa*) uralta üde-félszáraz erdei. További jellegzetességei, hogy kialakulhatnak kötött, agyagos talajon, homokon vagy ritkábban kavicsos üledéken is. A vegetáció eredetileg részben keményfás ligeterdőkben vagy gyertyános-tölgyesekben származnak, de ma már ligeterdei jellegüket részben elvesztették, mintegy átmenetet alkotnak az alföldi nyílt, száraz tölgyesek és az üde, üde-nedves erdők között. A vegetáció típus az egész térségre vizsgálva nagyon kis területen fordulhat elő, ott is kis valószínűséggel, Nagykörű, Szolnok, illetve Törökszentmiklós délkeleti részén.

A következő vegetáció típus a löszgyepek és a kötött talajú sztyeprétek. Elsősorban az alföldi és hegylábi löszön, valamint a homokot kivéve minden nem kemény alapkőzeten kialakult, humuszban általában gazdag talajokon élő zárt szárazgyepek. Uralkodó fűfajuk legtöbbször a pusztai csenkesz (*Festuca rupicola*), gyakran az árva rozsnok (*Bromus inermis*), a deres tarackbúza (*Elymus hispidus*), a kunkorgó árvalányhaj (*Stipa capillata*) vagy a fenyérfű (*Bothriochloa ischaemum*). Jellemző és gyakori kétszikű a ligeti és osztrák zsálya (*Salvia nemorosa*, *S. austriaca*), a magyar kutyatej (*Euphorbia glareosa*), a csuklyás ibolya (*Viola ambigua*), a kései pitypang (*Taraxacum serotinum*), a közönséges borkóró (*Thalictrum minus*), a sarlós gamandor (*Teucrium chamaedrys*), a csattogó szamóca (*Fragaria viridis*). Rögzítendő minimális kiterjedése 10 négyzetméter. Az idegenhonos (többnyire inváziós) fajok maximális aránya 50%.

A vegetációt tekintve jellemzők a kultúrsztyepek. Fontos vegetációs típus az ártéri ligeterdők. A ligeterdőket szétszabdaltság jellemzi, kevés az egybefüggő és épen

maradt terület. A ligeterdők a Tisza nyomvonalánál dominálnak. A térség vegetációját képezik még a telepített akácosok, a laposabb és a szikes területeken (Tiszaföldvár) lévő réti-legelők. A tájkép mozaikosságát tekintve megfigyelhető, hogy a Tisza, az árterek és a mélyebben fekvő területeken gazdagabb, mint a térség többi részénél. A galériaerdők nagy részét telepített nemesnyárasok borítják.

Az állatvilágot egyértelműen a fajgazdagság jellemzi. Ez különösen jól megmutatkozik meg a madárfaunán. A térségünkben lévő mocsaras területekhez köthető a nagy kócsag (*Ardea alba*), a bütykös hattyú (*Cygnus olor*), a gémfélék (*Ardeidae*), a gólyák (*Ciconiidae*), a récék (*Anatidae*) és a partimadarak. A térségben megtalálható füves pusztákon is magas biodiverzitás tapasztalható az állatfajok szempontjából, ide tartozik a parlagi sas (*Aquila heliaca*), a kékvércse (*Falco vespertinus*) és a szalakóta (*Coracias garrulus*). Jellemző faj még a Tisza árterében és a mélyebben fekvő, jó vízellátottságú területeken a nagy goda (*Limosa limosa*). Az állatvilágra jellemző még az európai őz (*Capreolus capreolus*) és a mezei nyúl (*Lepus europaeus*).

Tiszában előforduló elő fokozottan védett halfaj: magyar bucó (*Aspro zingel*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus*), vágócsík (*Cobitis taenia*).

Madarak közül: fészkelő madárként fehér gólya (*Ciconia ciconia*), fekete gólya (*Ciconia nigra*), parlagi sas (*Aquila heliaca*), kerecsen sólyom (*Falco cherrug*), hamvas rétihéja (*Circus pygargus*), szalakóta (*Coracias garrulus*), haris (*Crex crex*), a gyöngybagoly (*Tyto alba*), kuvik (*Athene noctua*), nagy goda (*Limosa limosa*), cigány réce (*Aythya nyroca*), törpe gém (*Ixobrychus minutus*), barna kánya (*Milvus migrans*), piroslábú csankó (*Tringa totanus*), erdei pinty (*Fringilla coelebs*), a zöldike (*Carduelis chloris*), fülemüle (*Luscinia megarhynchos*), barátka (*Sylvia atricapilla*), vörösbegy (*Erithacus rubecula*), széncinege (*Parus major*), kék cinege (*Parus caeruleus*), zöld küllő (*Picus viridis*), fekete harkály (*Dryocopus martius*), egerész ölyv (*Buteo buteo*), macska bagoly (*Strix aluco*), mezei pacsirta (*Alauda arvensis*), fűrj (*Coturnix coturnix*). Táplálék keresés miatt a nagy kócsag (*Egretta alba*), a kis kócsag (*Egretta garzetta*), a vörös gém (*Ardea purpurea*), a bakcsó (*Nycticorax nycticorax*), a kanalasgém (*Platalea leucorodia*), és a réti sas (*Haliaeetus albicilla*) látogatja a holtágak környékét.

Emlősök közül: tavi denevér (*Myotis dasycneme*), a vidra (*Lutra lutra*), a vadmacska (*Felis silvestris*). Az 1995. évben történt betelepítés eredménye a hódok (*Castor fiber*) megjelenése.

Hüllők és kételtűek közül: barna varangy (*Bufo bufo*), a mocsári béka (*Rana arvalis*), a leveli béka (*Hyla arborea*), és a vízisikló (*Natrix natrix*), ásóbéka (*Pelobates fuscus*), fűrge gyík (*Lacerta agilis*), tavi békát (*Rana ridibunda*), és a kecskebékát (*Rana esculenta*).

Gerinctelekek közül: a vizes élőhelyeken a tiszavirág (*Palingenia longicauda*), sárgalábú szitakötő (*Gomphus flavipes*), mely az Európai Vörös Könyvben is szerepel, valamint a dr. Tallósi Béla által 1997-2002-ben végzett vizsgálatok során a következő löszpusztai reliktum fajokat mutatott ki: fekete-sárga bársonyfutó (*Parophonus mendax*), busafejű bársonyfutó (*Ophonus cephalotes*), változékony fémfutó (*Harpalus*

hospes), keleti rezes fémfutó (*Harpalus cupres fastuosus*). A pókszabásúak közül a szegélyes vidrapók (*Dolomedes fimbriatus*) fordul elő.

Országos jelentőségű védett természeti területek

Körös-Maros Nemzeti Park

Körös-ártér - A Nemzeti Park e részterülete a Hármaskörös hullámterének Békés és Jász-Nagykun-Szolnok megyébe eső szakaszát foglalja magába Csárdaszállás és Szelevény között, érintve Gyomaendrőd, Mezőtúr, Szarvas, Békésszentandrás, Mesterszállás, Öcsöd, Tiszaföldvár és Kunszentmárton területét, mintegy 6580 hektáron. A natúrpark területét Tiszaföldvár közigazgatási területén érinti a Körös-ártér egy kis területe 49 ha-on.

Kiskunsági Nemzeti Park

Lakitelek-Töserdő - Igazi vízjárta, buja növényzetű ártéri területre ma már alig lelünk. Ennek maradványát találjuk meg a nemzeti park legkisebb területén, a Szikra és az Alpári-réten. A terület élővilága a XIX. századi folyószabályozás előtti állapotokat idézi. Változatosságát a Szikrai és az Alpári Holt-Tisza, és a holtágakat kísérő liget- és láperdők, ártéri mocsarak és mocsárrétek adják. A Lakitelek mellett fekvő Holt-Tisza szabad strandja, a termálfürdő, a holtágra néző kilátótorony, a csónakázási és horgászási lehetőség a területet közkedvelt pihenőhellyé teszi. A nemzeti park Töserdei területének 363 ha-os része található a naturpark déli részén, Lakitelek területén.

Közép-tiszai Tájvédelmi Körzet

A Tisza, s mellékfolyóinak szabályozását követően az Alföld képe gyökeresen megváltozott. A szabályozás előtti vadvízország – mely napjainkban talán csak a Duna-deltához hasonlítható – több mint száz éve a múlté. A mocsarak kiszáritása, felszántása, a folyó nagy kanyarjainak átvágása gyökeresen változtatta meg az Alföld arculatát. Ekkor pecsételődött meg a keményfás ligeterdők sorsa is. A megváltozott vízjárás viszonyok (a vízszint megnövekedett kilengései) nem kedveztek a tölgy-szil-kőris ligeterdők felújulásának. Napjainkra a keményfás ligeterdők teljesen eltűntek a Közép-Tisza vidékéről. Helyüket először az őshonos fűz-nyár ligeterdők foglalták el, majd ezeket is egyre növekvő mértékben szorították vissza a nemesnyár-ültetvények, melyek az eredeti faunának sem élelmet, sem szaporodó- és bújóhelyet nem képesek nyújtani. Kialakult egy másodlagos, szegényebb, kietlenebb, s elsősorban gazdasági érdekeket szolgáló táj.

A fűz-nyár ligeterdők váltakozó szélességben szegélyezik a folyó mindkét partját. Az aljnövényzetet zömmel a hamvas szeder, a nagy csalán, s a behurcolt gyalogakác alkotja. A korhadó mohos törzseken találkozhatunk a védett szálkás pajzsikával, az aljnövényzettel kevésbé borított helyeken pedig a szintén védett széleslevelű nőszőfűvel, a tájvédelmi körzet egyik orchidea fájával.

A Közép-tiszai Tájvédelmi Körzet (158/TK/78) 9455 ha-os területéből 6168 ha fed át a natúrpark tervezett területével.

Tiszakürti Arborétum Természetvédelmi terület – Az arborétumban több mint 500 fa- és cserjeféle él, közöttük néhány nevezetes egyed is láthatunk. Ilyen például az a több mint 150 éves tiszafa, amelyet még gróf Bolza Péter ültetett. A tekintélyes méretű egyed, bár a II. világháborúban megsérült, még ma is él és virul. Az Öreg tölgy rétjén láthatjuk a park legidősebb fáját, egy 350-400 évesre becsült kocsányos tölgyet, mely még az eredeti keményfa ligeterdő része volt. A park legnagyobb fája azonban nem ez, hanem a Hármás Plató. A 19. században három platán-csemetét - a kor divatjának megfelelően- tudatosan ültettek közel egymáshoz, hogy később majd egyetlen tekintélyes méretű fává nőjenek össze. Az arborétum teljes területe 59, 4 ha a natúrpark része.

7. ábra Védett természeti területek (saját készítés)

A kijelöléseknél elsődleges szempont a Madárvédelmi Irányelv I. mellékletében felsorolt ritka vagy veszélyeztetett madárfajok védelme, illetve külön figyelmet kell fordítani a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyekre, az úgynevezett Ramsar-területekre. A területeknek a lehetőségekhez mérten összefüggő hálózattá kell szerveződniük. A kijelölések alapjául a legtöbb országban, így Magyarországon is a BirdLife International nemzetközi madárvédelmi szervezet által kidolgozott Fontos Madárelőhely (Important Bird Area – IBA) – kritériumrendszer szolgál.

A tervezett natúrpar területén három különleges madárvédelmi területet jelöltek ki, és azok a 275/2004 (X.8.) kormányrendelet hatályba lépésével váltak a Natura 2000 hálózat részeivé.

Az érintett Különleges Madárvédelmi Területek:

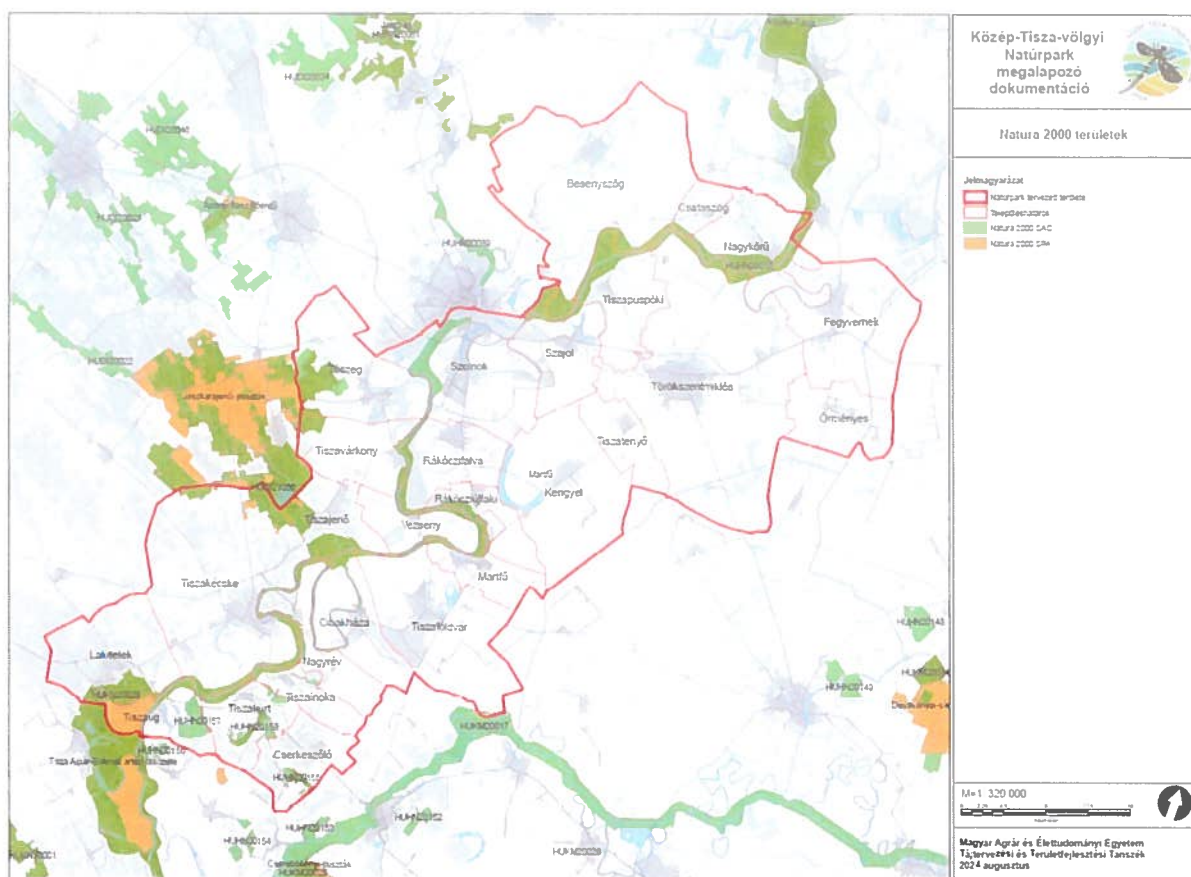
- Közép-Tisza Különleges Madárvédelmi Terület (HUHN10004) 7259,9 ha;
- Tisza Alpár-Bokrosi ártéri öblözete Különleges Madárvédelmi Terület (HUKN10004) 1362,6 ha;
- Jászkarajenői puszták Különleges Madárvédelmi Terület (HUDI10004) 1886,6 ha;

Natura 2000 Különleges természetmegőrzési területek (SAC)

A madárvédelmi területekével ellentétben a különleges természetmegőrzési területek kijelölése hosszadalmas folyamat, amelyben az adott tagállam és az Európai Bizottság szakértőinek többszörös egyeztetései során véglegesítik a kijelöléseket. A különleges természetmegőrzési területek átlagos kiterjedése kisebb, mint a madárvédelmi területeké, nem ritka a csupán néhány száz hektáros terület sem.

A tervezett natúrpark területén hét különleges természetmegőrzési területet jelöltek ki, amelyek a következők:

- Hármaskörös Különleges természetmegőrzési terület, (HUKM20017), 49,6 ha
- Tisza Alpár-Bokrosi ártéri öblözete Különleges természetmegőrzési terület (HUKN20028) 831,7 ha
- Közép-Tisza Különleges természetmegőrzési terület, (HUHN20015), 7672,5 ha
- Cserkei Nagy-fertő Különleges természetmegőrzési terület, (HUHN20155), 192,2 ha
- Tiszaugyi Körtvélyes és Bokros Különleges természetmegőrzési terület, (HUHN20157), 417,0 ha
- Tisza-kürt-tiszainokai gyepek Különleges természetmegőrzési terület, (HUHN20158), 471,9 ha
- Jászkarajenői puszták Különleges természetmegőrzési terület, (HUDI21056), 1988,9 ha

Országos Ökológiai hálózat

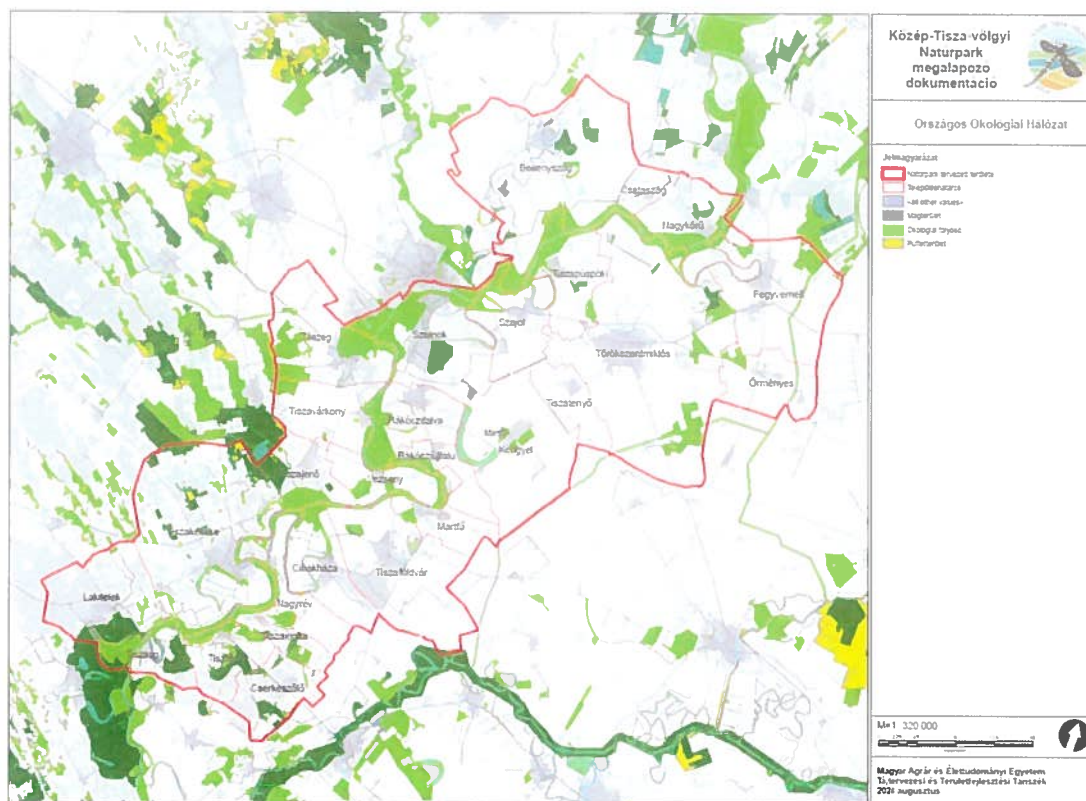
Az ökológiai hálózat három övezetének meghatározását a Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény tartalmazza:

Ökológiai hálózat magterületének övezete: az OTTrT-ben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelybe olyan természetes vagy természetközeli élőhelyek tartoznak, amelyek az adott területre jellemző természetes élővilág fennmaradását és életkörülményeit hosszú távon biztosítani képesek, és több védett vagy közösségi jelentőségű fajnak adnak otthont;

Ökológiai hálózat ökológiai folyosójának övezete: az OTTrT-ben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelybe olyan területek – többnyire lineáris kiterjedésű, folytonos vagy megszakított élőhelyek, élőhelysávok, élőhelymozaikok, élőhelytöredékek, élőhelyláncolatok – tartoznak, amelyek döntő részben természetes eredetűek, és amelyek alkalmasak az ökológiai hálózathoz tartozó egyéb élőhelyek – magterületek, pufferterületek – közötti biológiai kapcsolatok biztosítására;

Ökológiai hálózat pufferterületének övezete: az OTTrT-ben megállapított, kiemelt térségi és megyei területrendezési tervben alkalmazott övezet, amelybe olyan rendeltetésű területek tartoznak, amelyek megakadályozzák vagy mérséklék azon tevékenységek negatív hatását, amelyek a magterületek és az ökológiai folyosók állapotát kedvezőtlenül befolyásolhatják vagy rendeltetésükkel ellentétesek.

A natúrpark tervezett területéből magterület 4721,1 ha, ökológiai folyosó 18337,8 ha és pufferterület 297,9 ha.

9. ábra Országos Ökológiai Hálózat területei (saját készítés)

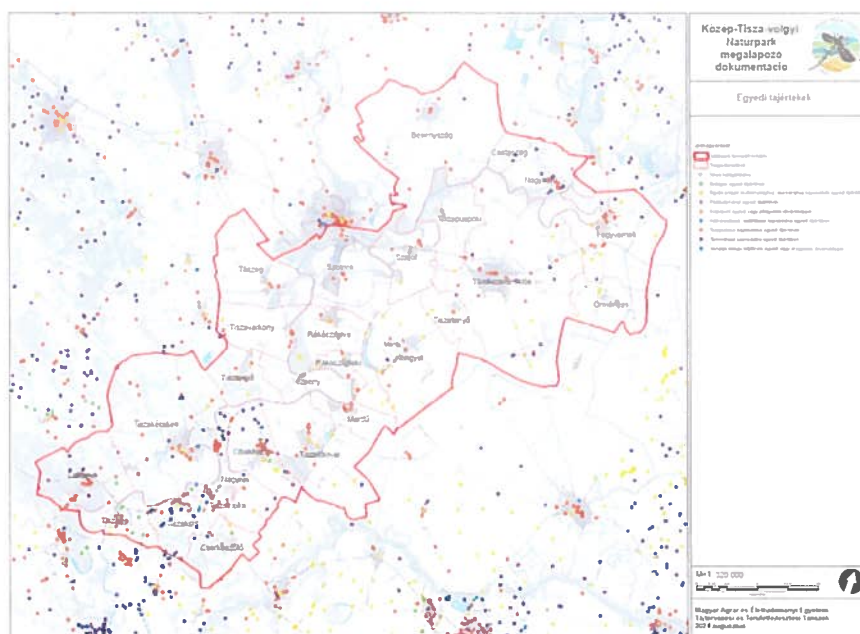
Egyedi tájértékek

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény (Tvt.) 6. § (3) bekezdése értelmében egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van. Az egyedi tájértékek nagyban hozzájárulnak tájaink egyedi arculatának kialakításához, és így a tájak változatosságához. Az illetékes Nemzeti Park Igazgatóságok a tervezett Közép-Tisza-völgyi Natúrpark 27 települése közül csak három település (Örményes, Lakitelek és Tiszaug) területén tartanak nyilván egyedi tájértékeket. Az egyedi tájértékek térségi elemzése ezért a TÉKA egyedi tájérték kataszter térinformatikai adatainak feldolgozásával készült. A natúrpark tervezett területén 593 egyedi tájérték található. A típusok megoszlását tekintve az országos adatokhoz hasonlóan a településsel kapcsolatos egyedi tájértékek száma a legmagasabb.

Egyedi tájérték típusa	darabszáma
Biológiai egyedi tájértékek	29
Egyéb emberi tevékenységhez, eseményhez kapcsolódó egyedi tájértékek	96
Földtudományi egyedi tájértékek	5
Kilátópont egyedi vagy jellegzetes látványképpel	1

Közlekedéssel, szállítással kapcsolatos egyedi tájértékek	9
Településsel kapcsolatos egyedi tájértékek	326
Termeléssel kapcsolatos egyedi tájértékek	109
Egyéb nem besorolt	18

2. táblázat Egyedi tájérték típusai

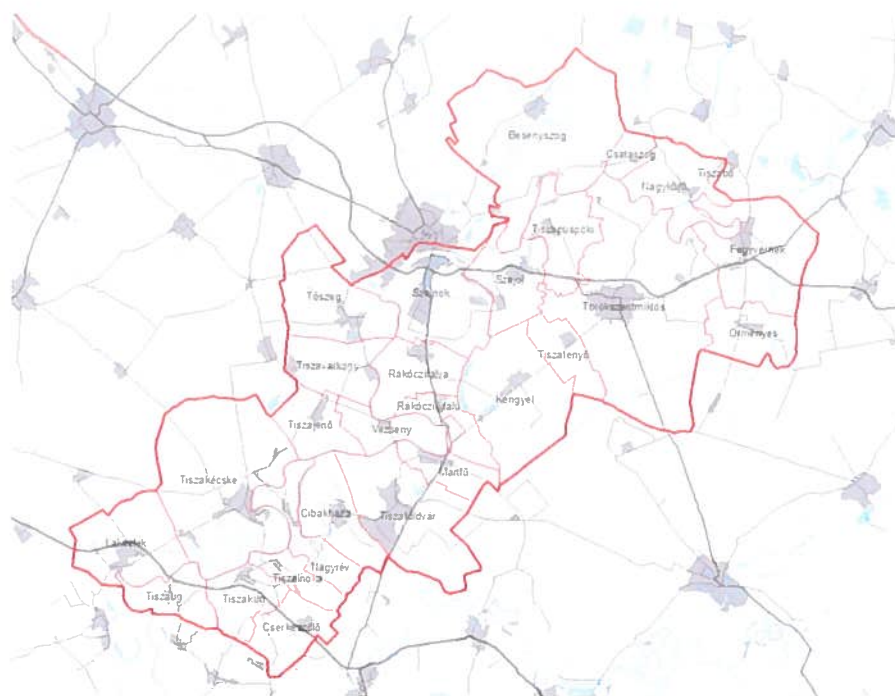
12. ábra Egyedi tájértékek a területen (saját készítés)

Az egyedi tájértékek sűrűsödési helyeit a 12. ábra mutatja be. Az egyedi tájértékek főként a tervezési terület déli felében koncentrálódnak. Kiemelendő Cibakháza, melynek 3 négyzetkilométeres belterületi részén összesen 39 egyedi tájérték került összeírásra. További koncentrálódási helyek közé sorolható még Nagyrév, Tiszainoka és Tizsakürt belterülete, ahol szintén legalább 19 egyedi tájérték található 1 négyzetkilométeren belül. A tervezési terület északi részén tapasztalt alacsonyabb sűrűsödési jellemzők a települések nagyobb közigazgatási területével, valamint az egyedi tájértékek koncentrálódásának hiányával magyarázható. Tökéletes példa erre Törökszentmiklós esete, amelynek közigazgatási területén belül kiemelkedően sok egyedi tájérték található, azonban ezek kevésbé koncentrálódnak, mint a tervezési terület déli felében.

Településrendszer

A tervezési területen 27 település található. A térséget a szélsőségestől mentes településméretek jellemzik, egyben a sűrű kisvárosi hálózati felépítés figyelhető meg. A kisvárosok között nagy számban találunk tízezer népességet meghaladó településeket (Törökszentmiklós, Tiszaföldvár, Tizsakécske) vagy azt megközelítő népességű városokat. A településrendszerben Szolnok hagyományos városi funkcióval bír. Jelentősebb ipari funkcióval a térségben két város rendelkezik, mely Martfű és Szajol település. Mezőgazdasági szerepkörrel a térségen belül leginkább Nagyrév, Tiszapüspöki és Törökszentmiklós rendelkezik. Jelentős kikapcsolódási és üdülési hely a városok jellegét tekintve Cibakháza és Cserkeszőlő. A településrendszert erősen meghatározza az egész térség tekintetében a Tisza és a vidékies jelleg. A

tanyák jelenléte is fontos karaktereleme a településrendszereknek, ebből a szempontból kiemelkedik Tiszaug és az azt körbevevő területek.

13. ábra

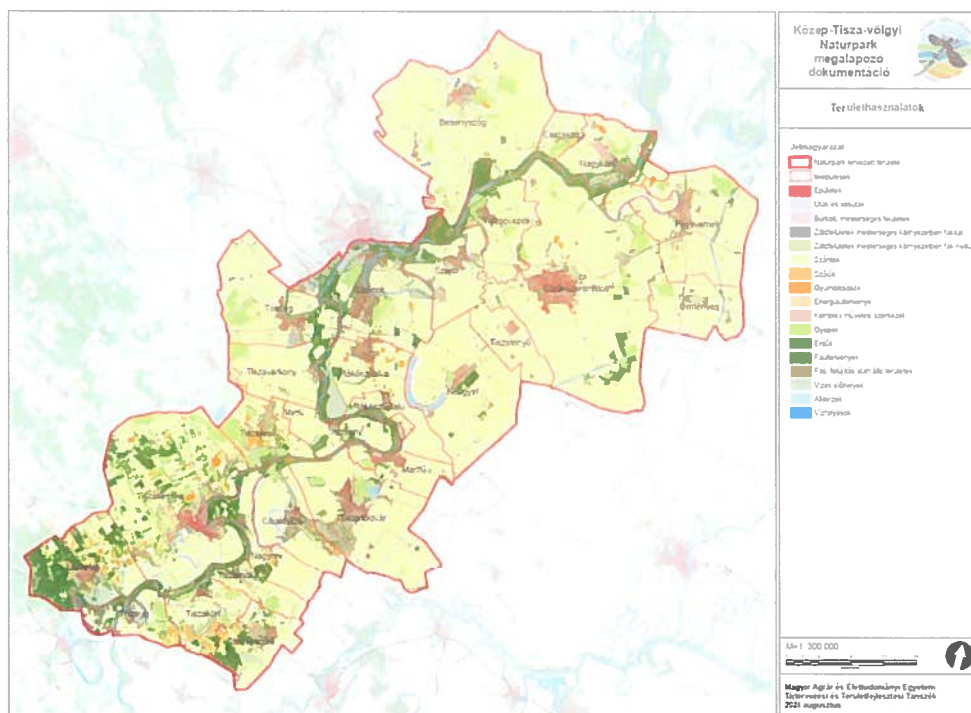
Településrendszer a tervezett natúrpark területén (saját ábra)

2.2.5. Területhasználatok

A területhasználatokat bemutató tervlap adatai a Nemzeti ökoszisztéma szolgáltatás-térképezés és értékelés, rövid megfogalmazásban a NÖSZTÉP alaptérkép területfelhasználási kategóriáit mutatják. A térinformatikai állomány lehetőséget ad számunkra a széleskörű, több szempontú vizsgálatoknak a tervezési folyamatok során. A NÖSZTÉP adatai nem feltétlenül egyeznek rendezési tervekben nevesített jogi kategóriákkal, adatai a valós állapot leképezése alapján jöttek létre. A munka során a területhasználatok 17 csoportba kerültek besorolásra.

A térkép adatai alapján jól kirajzolódik a szántók dominanciája és az erdő, illetve a fa ültetvények, melyek a Tisza vonalában és Tiszakécskén, illetve Lakitelken dominálnak. Jól megmutatkozik, az is, hogy a szőlő- és gyümölcsstermesztő területek $\frac{2}{3}$ -a Tiszajenőtől délre helyezkednek el. A gyepeket külön kiemeltük a fontosságuk miatt. A 27 vizsgált település közül kiemelkedő adatot produkált Tiszajenő, ahol a terület majd 27 %-át tették ki az állandó gyepterületek. Elmondható, hogy 10%-ék feletti értéket csak a települések nagyjából 30%-a érte el, amely 7 települést jelent. Legrosszabb értékkel Szajol község rendelkezik, ahol az állandó gyepterületek aránya még az 1%-ot sem éri el. A gyepterületek drasztikus csökkenése jól megmutatja, hogy helyettük a mezőgazdasági területek terjedtek tovább.

Összességében az is megfigyelhető, hogy a lehatárolt térség déli határát képező települések mindegyikén az állandó gyepes területek aránya egyaránt meghaladja az 5%-ot, többségük akár még a 10%-ot is. A gyepek aránya 8,4 % a térségben, ami magasabb az országos átlagnál.

14. ábra Területhasználatok a tervezett natúrpark területén (saját készítés)

Területhasználat	Területnagyság (ha)	%
Épületek	2100,1	1,5
Utak és vasutak	1833,9	1,3
Burkolt, mesterséges felületek	293,2	0,2
Zöldfelületek mesterséges környezetben fákkal	1992,6	1,4
Zöldfelületek mesterséges környezetben fák nélkül	4917,0	3,5
Szántók	89179,8	64,0
Szőlők	781,9	0,6
Gyümölcsösök	1221,2	0,9
Energiaültetvények	99,3	0,1
Komplex művelési szerkezet	861,3	0,6
Gyepek	11761,4	8,4
Erdők	8193,2	5,9
Faültetvények	6150,9	4,4
Fás, felújítás alatt álló területek	3635,0	2,6
Vizes élőhelyek	4139,2	3,0
Állóvizek	793,4	0,6
Vízfolyások	1440,1	1,0

3. táblázat Területhasználatok megoszlása

Mezőgazdálkodás

A tájat egyértelműen a nagytáblás mezőgazdasági parcellák uralják (terület 69 %-a), amelyeken elsősorban búzát (*Triticum*), kukoricát (*Zea mays*) és napraforgót (*Helianthus annuus*) termesztnek. A földek többsége magas aranykorona értékkel bír.

A mezőgazdasági parcellákat elválasztó zöldfelületi sávok az egész térségben hiányosak.

A táblaméretetek jelentősek és meghaladják az országos átlagot. A 30-75 hektár közötti táblák, a teljes mezőgazdasági terület a 37%-át fedik le, de nem ritkák a 100 ha feletti táblák sem. Az északi területeken jóval gyakoribb a nagyobb táblák előfordulása, míg délen és délnyugaton a kisebb méretű mezőgazdasági táblák a jellemzőbbek. Az is látható a térképről, hogy a Tisza régi árterületének nagy része mezőgazdasági művelés alatt áll. A kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete Fegyverneket, Örményest, Tiszavárkonyt, Vezsenyt és Martfűt érinti.

Erdőgazdálkodás

A térségben a mezőgazdálkodási területeket összehasonlítva az erdőgazdálkodási területekkel az erdőterületek kisebb arányban találhatók meg. Az erdők 5,9 és a faültetvények 4,4 %-os aránya együtt is csak 10,3 % az országos 22-25 %-hoz képest. Főleg a Tisza mentén figyelhetők meg összefüggő nagyobb erdőségek, melyek többségében ártéri erdők. Az erdők természetességénél 6 féle kategóriát különböztettünk meg. Ezek a mutatók összesen a térségre nézve 10910,16 ha tesznek ki. Legtöbb a százalékos arányt nézve faültetvényből áll, amely 37,76%-ot jelent. Az adatok alapján a térségben nem található természetes erdő. A második legkevesebb a természetszerű erdőkből van, mindössze 4,6%-ot tesz ki a területi kiterjedése. A középmezőnyben található növekvő sorrendben az átmeneti erdő (16,49%), a származékerdő (17%) és a kultúrerdő is maga 23,97%-kal. Az adatok alapján kijelenthető, hogy a térségben több a nem természetes erdőtársulás, mint a természetes erdőtársulás. A nem természetes erdőtársulások (kultúrerdők és a faültetvények) területi kiterjedését értékelve elmondható róluk, hogy nem jellemző rájuk a nagy foltszerű kiterjedés, míg térbeli elhelyezkedéséről elmondható, hogy a Tisza vonalában húzódik a többségük. Elhelyezkedésük értékelésekor az is nyilvánvalóan kirajzolódik, hogy a térség települései közül a belterületen leginkább Tiszakécskén, Cserkeszőlőn és Lakitelken jellenek meg. A természetesebb vegetációk elszórtan lelehetők fel, de többségük követi a Tisza vonalvezetését. Legtöbb természetes vegetációra hasonlító erdőtársulás a Tisza környezetét figyelmen kívül hagyva, és a vársokra koncentrálva, Lakitelken jelenik meg.

Zöldinfrastruktúra, ökológiai hálózat, szegélyek

A zöldinfrastruktúra elemek a Tisza vonalát kísérik végig, amelyekre egyértelműen jellemző az egymás közötti konnektivitás. A konnektivitás folytonosságát szolgáló terület kiterjedése is változatos, mivel egyes településeknél ez a terület széles (Tiszapüspöki, Szajol), míg máshol keskeny (Martfű, Tiszaföldvár és Tiszakécske bizonyos része is). A keskenyebb területeken a zöldinfrastruktúra kevésbé tölti be funkcióját. A városok bel és külterületén a településméretekhez viszonyítva kevés a meghatározó területi kiterjedéssel rendelkező zöldinfrastruktúra elem. Az összekötő, a konnektivitást szolgáló elemek nagyobb részben hiányosak. A zöldinfrastruktúra elemei közül legnagyobb mértékben a faültetvények és a gyepek jellenek meg. A faültetvények a Tisza vonalában számottevőek, míg a gyepek a települések külterületére koncentrálódnak elsősorban. A gyepekről területi kiterjedésük alapján elmondható, hogy többségükben egybefüggő felületet képeznek a zöldinfrastruktúra

elemek között. A konnektivitás fontos elemei a szegélyek. Általánosságban elmondható, hogy a térség fátlanságának egyik következménye, hogy az ökológiai értékes folyosók, konnektivitási kapcsolatok hiányoznak. A települések külterületén a vízfelületek szegélyeinél gyakran közvetlenül már a szántóföldek jelennek meg. A szántókkal való közvetlen érintkezés kedvezőtlen, mivel a vizek minőségi, mennyiségi, valamint ökológiai állapotát kedvezőtlenül befolyásolja és megemelkedik a defláció veszélye is.

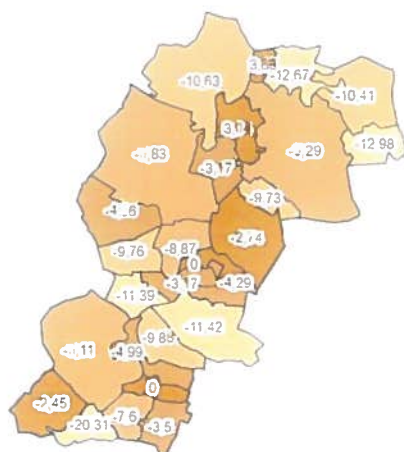
2.3. Társadalmi-gazdasági adottságok

2.3.1. Társadalom

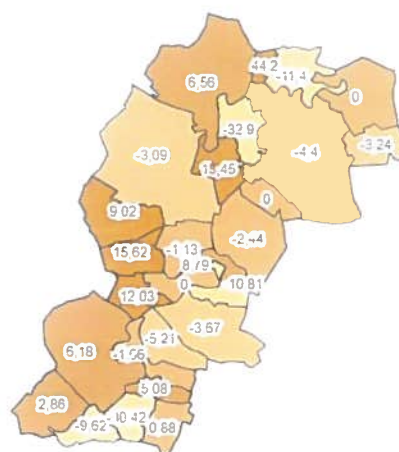
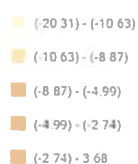
A települések lakosságszáma a 2011-es adatok óta szinte kivétel nélkül csökken. Növekedés mindössze Lakitelken és Tiszakécskén figyelhető meg. A 65 év felettiek aránya kivétel nélkül minden településen növekszik, és a legfiatalabb lakosságú település, Lakitelek tekintetében is 18 % feletti 2022-ben. A korszerkezetet illetően fontos mutató az öregedési mutató, amely az időskorúak számát vetíti 100 gyermekre. A tervezett natúrpark településeinek átlaga megegyezik 2022-ben az országos öregedési mutatóval (139), de a legmagasabb és legalacsonyabb mutatók között kétszeres a különbség (Tiszapüspöki- 74, Csataszög 76, Rákócziújfalu 93, illetve Tiszaug 212, Cserkeszölő 224).

A 0-14 évesek száma néhány kivételtől eltekintve csökkenő tendenciát mutat, azokon a településeken tapasztalunk növekedést, melyek állandó népessége is növekszik, tehát Lakitelken és Tiszakécskén. Szolnok esetében még az országos adatokhoz képest is jelentősebb az idősödés, a nyugdíjas korúak aránya gyorsabban nő, a gyermekkorúak aránya gyorsabban csökken. A térségben meghatározó a fiatalok elvándorlása is, ennek oka a főváros elszívó hatása főleg a munkaerőpiaci viszonyok miatt, illetve nagy általánosságban a Magyarországot elhagyó fiatalok száma is meghatározó tényező.

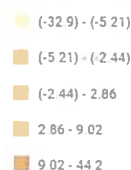
Az természetes szaporodást illetően a települések Tiszakürt és Csataszög kivételével negatív tendenciákkal jellemezhető, a belföldi vándorlást illetően települések körülbelül a fele rendelkezett negatív értékkel 2022-ben (TEIR).

Természetes szaporodás, fogyás, 2022

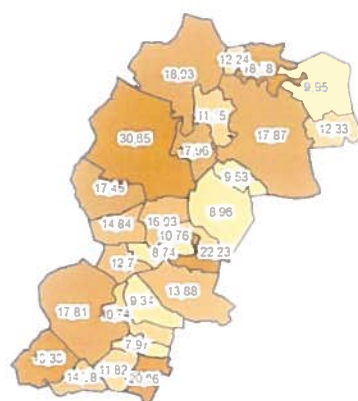

Belföldi vándorlási egyenleg ezer lakosra, 2022

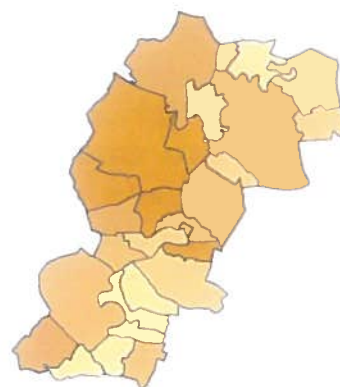
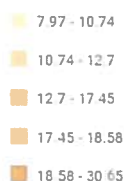

15. ábra Természetes szaporodás és belföldi vándorlási egyenleg (forrás TEIR)

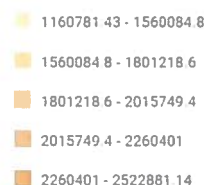
A jövedelmi viszonyokat tekintve az egy lakosra jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem mutató Szolnokon, Szajol, Tószeg és Martfű településeken a legmagasabb, magasabb az országos átlagnál (2268788 Ft). A környező járasszékhelyek, Törökszentmiklós és Tiszakécske mutatója is körülbelül 23-27%-kal alacsonyabb a vármegyeszékhely értékénél. A településcsoport legrosszabb jövedelmi mutatóival rendelkezik Tiszainoka, Tiszapüspöki, vagy Nagykörű, ahol a lakosok átlagos jövedelme hozzávetőlegesen feleannyi, mint a Szolnokon élőké, de ebbe a kategóriába esik még Tiszakürt, Tiszaug és Cibakháza is. A térképen megfigyelhető az is, hogy az ugyancsak alacsony lakossággal rendelkező Szajol és Tószeg viszont Szolnok szomszédsága miatt majdnem eléri a szolnoki értéket. A magas presztízsű foglalkoztatottak aránya is Szolnokon a legmagasabb (30%), magasabb az országos átlagnál, a második legmagasabb érték Martfűn 22%, a Cserkeszőlő 20%.

Magas presztízsű foglalkoztatási csoportokban foglalkoztatottak aránya, 2022

Egy lakosra jutó SZJA adóalapot képező belföldi jövedelem, 2022

16. ábra

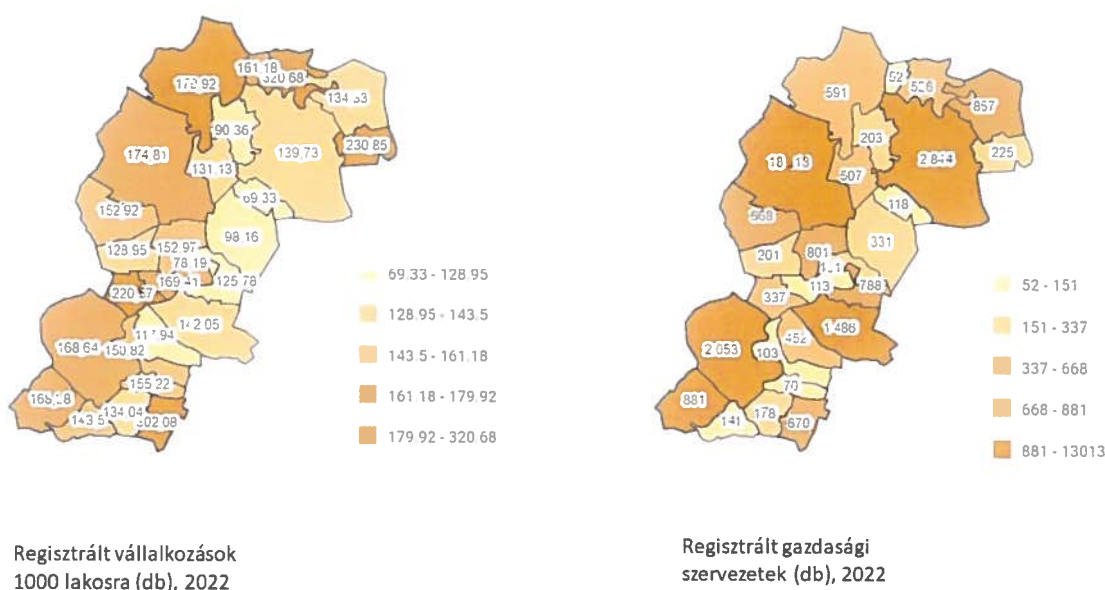
Adóalap és foglalkoztatás (forrás: TEIR)

A térség társadalmi, gazdasági helyzetét illetően jelentős különbségek figyelhetők meg, például az emberek jólétének és mindennapjainak egyik mutatója az 1000 lakosra jutó személygépkocsik száma, 2022-ben Bács-Kiskun vármegyében 1000 lakosra 459,34 autó jutott, míg Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében 383,25 személygépjármű. Magyarországon az átlag 415 autó volt 2021-ben, míg az Unió átlag 567 darab. A legkevesebb személygépjárművel rendelkező település Tiszainoka 295 autóval, ez jóval elmarad a megyei és az országos átlagtól is. A legtöbb gépjármű pedig Tiszakécskén van, 489, amely több mint a megyei és az országos átlag is. Az egy lakosra jutó belföldi jövedelem országos átlagát (2268790 Ft) Tószeg, Szolnok, Szajol értéke meghaladja, Rákóczipfalva, Tiszavárkony, Lakitelek értékei megközelítik, viszont Tiszainoka (116078 Ft), Tiszapüspöki (1324600 Ft), Nagykörű értékei (1.391.390 Ft) messze elmaradnak, az országos átlag felét alig haladják meg.

A társadalmat színesítő nemzetiségek és etnikai kisebbségek az adott települések kulturális javait és építészeti-, szellemi értékeit is képesek bővíteni. A vizsgált településekre elmondható, hogy csak a cigány nemzetiség képviselteti magát 1%-nál nagyobb arányban a településeken. Kivételt képez Nagykörű, ahol 1% a német nemzetiségűek aránya. Jelentős cigány etnikum található Tiszapüspökin, ahol 2022-ben a népesség 11,47%-a vallotta magát roma kisebbségnek. Ha a 2011-es adatokat is figyelembe vesszük, akkor csak Tiszapüspökin és Örményes településen nőtt a cigány etnikum aránya.

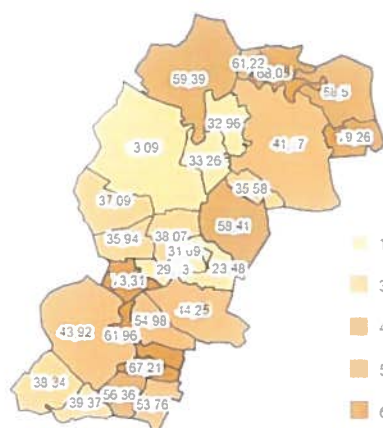
2.3.2. Gazdaság

A gazdasági szervezetek száma folyamatosan lassú növekedést mutat, ezek döntő többsége olyan vállalkozás, mely 9 főnél kevesebb létszámot foglalkoztat. Ezen kisvállalkozások egy részénél kockázatot jelenthet a „menedzsmentváltás”, utódlás hiánya, ami a megszűnésükhöz vezethet. Az 1000 lakosra jutó regisztrált vállalkozások számát illetően Nagykörű kiemelkedően magas értékkel rendelkezik valószínűleg a gyümölcsstermesztés jelentősége révén, magas értékekkel rendelkezik még Cserkeszőlő és Örményes.

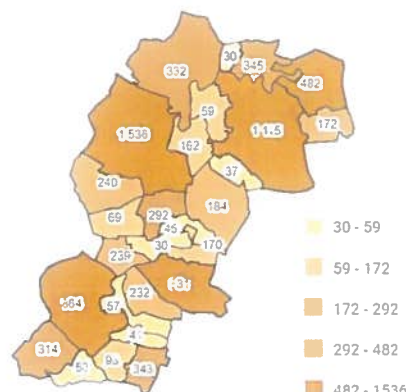

17. ábra regisztrált vállalkozások (forrás: TEIR)

A térségben található nagy mennyiségű és jó minőségű termőterületek, a kedvező földrajzi fekvés, vízrajz és időjárási viszonyok ellenére sem tud a mezőgazdaság nagymértékben hozzájárulni az egy főre jutó GDP értékének növekedéséhez. Ennek oka mind a növénytermesztést, mind az állattenyésztést vizsgálva elsősorban az alacsony szinten feldolgozott termékek magas aránya. A vizsgált települések közül Tiszajenő kiemelkedően magas értéket (2022-ben 73,31%) képvisel a mezőgazdasági regisztrált vállalkozások arányát tekintve. Vezseny, Szajol, Tószeg és Tiszavárkony községeknél az utóbbi években csökkenés, míg Szolnok esetében enyhe növekedés történt.

Mezőgazdaságban regisztrált vállalkozások aránya (%), 2022

Regisztrált vállalkozás Mezőgazdaság, Erdőgazdálkodás, Halászat (TEAOR08) (db), 2022

18. ábra A mezőgazdaság jelentősége a vállalkozások arányát és számát illetően (forrás: TEIR)

Főként a magasabb lélekszámú településeken szolgáltatóipari vállalkozásokkal találkozunk nagyobb mennyiségben. A kettőnek az aránya településenként változó. A mezőgazdaságon és a szolgáltatóiparon kívül az ipari tevékenységet folytató gazdasági szereplők és a vendéglátás jelenik meg kisebb mértékben. A szolgáltatásban regisztrált vállalkozások száma Szolnokon a legmagasabb 8000 feletti értékkel, a vállalkozások száma általában stagnál vagy enyhén hullámzó: növekvő-csökkenő trendet mutat (a diagram Szolnok adatait nem tartalmazza, annyira eltér a többi településtől).

Regisztrált vállalkozások a szolgáltatásokban (db)

2022

Adatgazda: TEIR mutatók

(c) 2024 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TEIR-rel

19. Ábra, Regisztrált vállalkozások a szolgáltatásokban, 2022 (forrás: TEIR)

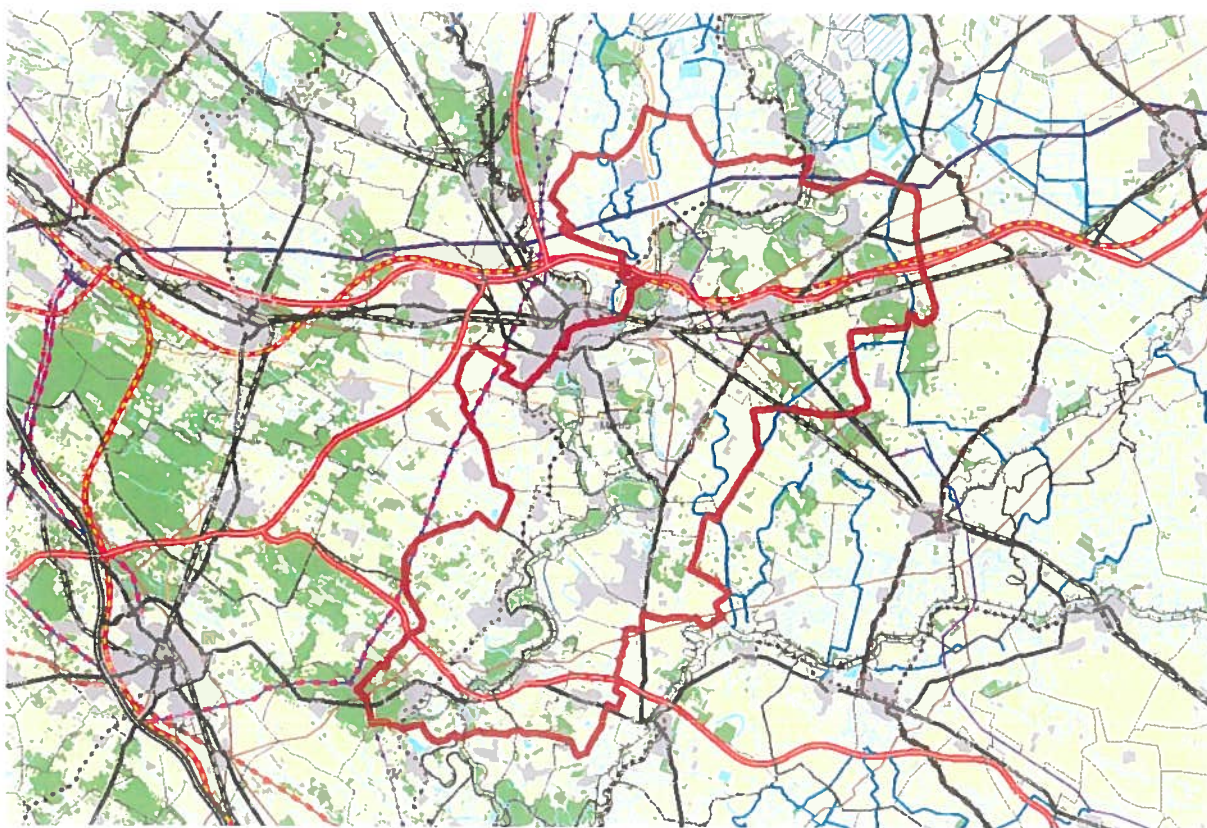
Jelentősebb vállalkozások a Martfűn működő Clash Kft., a Tiszacipő márka tulajdonosa és gyártója, Szolnoki Cukorgyár, Szolnoki Dohányfermentáló Üzem, és itt működik a növényi étkezési olajt előállító Cereol Rt., továbbá a Tiszamenti Vegyiművek.

Szolnokon olyan közepes és nagyvállalatok működnek, amelyek részben exportra, de a kistérséget tekintve mindenképpen külső piacra termelnek, s jelentős külföldi tőkét vonzottak a térségbe, jelentős technológia fejlesztéseket és beruházásokat

eredményezve. Szolnok hagyományos ipari centrum, jellemző iparága az élelmiszeripar.

2.3.3. Infrastruktúra

Közlekedésföldrajzi szempontból a tervezett natúrpark térség elhelyezkedése kiváló, az épülő M4 autópálya összekapcsolja a fővárossal, közel helyezkedik el az M5 autópályához, Tiszakécskétől az M44 épül. A vasúti közlekedésben is fontos csomópont Szolnok. A kerékpáros közlekedési infrastruktúra közül kiemelendő a Tisza-menti önálló kerékpárút, amely főként a túrázási és sportolási igényeket szolgálja ki.

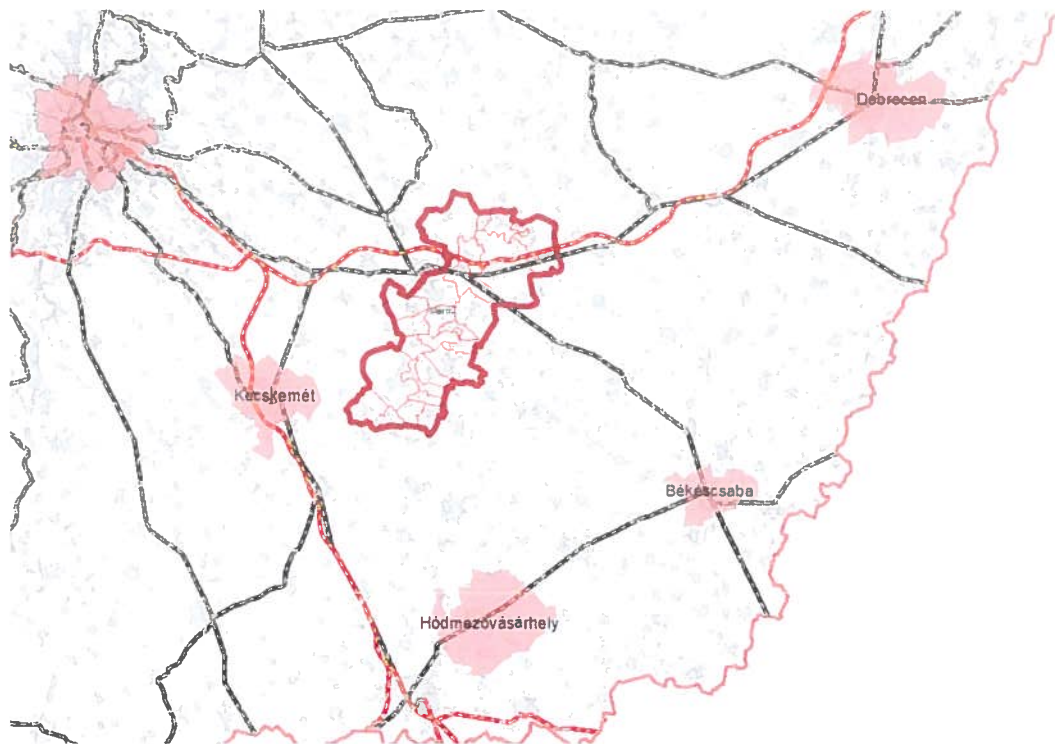

20. ábra

Meglévő és tervezett közlekedési térszerkezet a MaTrT szerint, Forrás: www.e-epites.hu

A térséget Budapest irányából két útvonalon lehet a leggyorsabban elérni, észak felől M4-es autópálya köti össze Budapestet Szolnokkal, dél felől Kecskeméten keresztül az M5-ös autópályán közelíthetjük meg Lakitelket és Tiszakécskét. Gyorsforgalmi út még a térségben a délkeleti területeket Békéscsabával összekötő M44-es autót. A vármegyeszékhelyekhez közel eső települések vannak közlekedés szempontjából a legelőnyösebb helyzetben. Szolnok vonzáskörzetében Tószegről, Kecskemét vonzáskörzetében pedig Lakitelekről és Tiszaugról érhető el a főváros kevesebb, mint másfél óra alatt.

Szolnok a 100-as vasúti fővonalon helyezkedik el: Budapest – Szolnok – Debrecen – Nyíregyháza – Záhony főbb állomásokat érintve. A vonalon személy és teherszállítás is történik, mivel Záhony ukrán-magyar határtelepülés. Személyszállítás tekintetében azonban több lehetőség is adódik a főváros felől érkezőknek. A Nyugati és a Keleti pályaudvarról is indulnak körülbelül óránként Szolnokra személyvonatok, melyek menetideje megközelítőleg 1 óra 20 perc.

21. ábra: Magyarország vasúthálózata és a térséghez kapcsolódó vármegyeszékhelyek, Forrás: MaTrT

A 140-es vasútvonalon Szolnokról Kecskemét is gyorsan elérhető. Szajol után a 100-as vonalból lecsatlakozó 120-as vasútvonal Békéscsabán át Arad felé vezet. Szolnok mellett Szajolnak is nagy jelentőségű vasútállomása van. Fontos vasúti csomópontot jelent még a térségben Cegléd is, itt van lehetőség csatlakozó járatra átszállni az ország

A Tiszának komoly gáthatása van a közlekedésre tekintve. Közúti átkelési lehetőségek Szolnok a 4-es főúton vagy a területtől D-re az M44-es autóúton vagy a 44-es főúton keresztül vannak. Kompátkelési lehetőség a Nagyréven és Martfűn, Tiszainokán van.

A kerékpáros hálózat kiépítettsége szempontjából a vármegyeközpont, Szolnok kiemelkedik, itt a településen belüli kerékpáros közlekedés lehetősége a mindennapi életben kifejezetten fontos lehet, míg a kistelepüléseken belüli mozgásoknál a kerékpározás észszerű alternatívája a gyalogos közlekedés. A kerékpáros közlekedési infrastruktúrát illetően ki kell emelni a Tisza-menti önálló kerékpárutat, amely főként a túrázási és sportolási igényeket szolgálja ki.

Önkormányzati kerékpárút, közös gyalog- és kerékpárút hossza (km)

2022

Adatgazda: Központi Statisztikai Hivatal (KSH)

(c) 2024 Lechner Nonprofit Kft. Készült a TEIR-rel

22. ábra: Kerékpárutak hossza településenként, 2022 (km) Forrás: TEIR

A térségben az elsőszámú vízi közlekedési útvonal maga az élő Tisza. Örményes, Kengyel, Tiszatenyő településen kívül a vizsgált települések közül az összesnek van kapcsolata a folyóval. A Tisza e szakaszán a sekély gázlók miatt merüléskorlátozások vannak érvényben és az alacsony vízállás miatt a kényszerszünet akár 90 napig is el szokott húzódní. Továbbá meg kell említeni nagyobb holtágakat, mint a Szajoli-holtág (Tiszapüspöki), vagy a Fegyverneki-Holt-Tisza (Nagykörű, Fegyvernek), amelyek megfelelő vízállás alkalmával szintén hajózhatók.

Az alacsony komfortfokozatú lakások arányába, az adatgazda a félkomfortos a komfort nélküli és a szükség lakásokat számítja bele, illetve nem csak az állandó lakhatásra szolgáló lakásokat, hanem a lakott üdülőépületeket is vizsgálja. Eszerint vannak olyan települések a térségben, melyek lakásállományának közel egyötöde alacsony komfortfokozatú, ezek közül is kiemelkedő Cibakháza, ahol az arány 20,37 %, mely csak ezen a településen 382 lakást jelent.

	Lakásállomány (db)	Alacsony komfort fokozatú lakások és lakott üdülők aránya (%)	Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)	Közütemi hálózatba bekapcsolt lakások aránya (%)	Egy és két szobás lakások aránya (%)
Besenyszög	1384	6,44	99,57	91,55	42,05
Cibakháza	1875	20,37	95,36	61,97	57,97
Csataszög	128		100	92,19	48,44
Cserkeszőlő	1558	10,08	83,25	38,7	47,56
Fegyvernek	2593	8,14	98,77	87,04	44,66
Kengyel	1378	6,68	99,64	74,89	43,61
Lakitelek	2267	5,61	86,59	69,96	36,57
Martfű	2934	2,49	100	100	53,75
Nagykörű *	918	9,15	100	87,36	46,73
Nagyrév	378		98,68		58,2
Örményes	461		95,01	78,96	48,81
Rákóczi falva	2232	3,27	97,85	96,55	36,2
Rákócziújfalú	729	7,54	99,45	89,57	47,6

Szajol	1586	4,35	98,23	88,15	34,17
Szolnok	35912	1,41	92,85	92,64	53,96
Tiszaföldvár	4616	8,15	100	77,43	44,02
Tiszainoka	199	21,61	100		58,79
Tiszajenő	820	18,41	96,59	64,63	49,63
Tizsakécske	5576	6,3	95,75	75,32	34,33
Tizsakürt	689	19,59	86,36		44,99
Tizsapüspöki	845	9,47	100	79,88	42,49
Tiszatenyő	655		97,71	83,82	48,7
Tiszaug	416	9,38	100		46,39
Tiszavárkony	723		100	85,75	44,26
Tószeg	1820	6,21	99,56	90,22	35,99
Törökszentmiklós	8988	6,68	98,49	89,39	44,57
Vezseny	341	12,32	100	95,01	46,92

4. táblázat: Lakásállomány komfortja, Forrás: TEIR

A TEIR lakásviszonyokra, a lakásállomány komfortjára vonatkozó adatai szerint a térség gyakorlatilag minden háztartásában kiépített a vezetékes ivóvíz. A szennyvízhálózat kiépítettsége hiányos, egyes településeken egyáltalán nincs, ezek Nagyrév, Tiszainoka, Tizsakürt és Tiszaug. Néhány településen pedig kiemelkedően alacsony a szennyvízhálózatba bekötött lakások aránya, ezek közé tartozik Csataszög, Örményes és Tiszavárkony.

Vezetékes gáz és a villamos energiaellátás a térségben minden településen elérhető, Szolnokon és Cserkeszőlön a szolnoki fűtőművek (Móra Ferenc utcai fűtőmű, József Attila utcai fűtőmű, Széchenyi fűtőmű) jelenléte miatt távfűtéses lakóterületek, lakótelepek is találhatók. A gáz fogyasztók 100 lakosra tekintve az alábbi táblázatban tekinthetők meg. Kijelenthető, hogy Tiszajenőn és Vezsenyben alacsonyabb a gázfogyasztás. A gázfogyasztás fontos eleme a térségnek hisz a Tisza menti erdőkön kívül kevés faanyag forrásuk van.

2.4. A természeti, táji és kultúrtörténeti értékek megőrzése

2.4.1. Térségi tájalakulási folyamatok

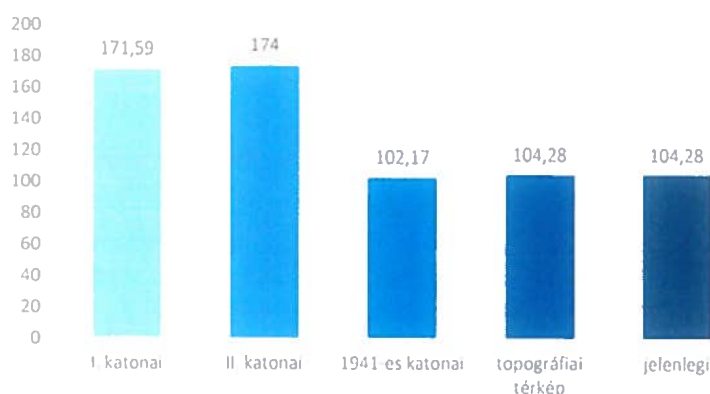
A térségre jellemző legmeghatározóbb tájalakító tényezők, elsősorban a Tisza, továbbá egyéb felszíni víztestek és vizenyős területek, másfelől a hagyományos gazdálkodási formák. Ezek tájszervező hatásainak feltérképezését végeztük el a tájtörténeti elemzések keretében.

2.4.2. Vizek, vízjárta területek és a Tisza változása és vízhez kötődő értékek

A térséget jelentősen meghatározza a Tisza jelenléte, valamint a különböző vízhez kötődő élőhelyek, örökségi elemek, így kiemelten foglalkoztunk a vizek és vízjárta területek tájtörténeti elemzésével.

1783-as Első Katonai Felmérésen a tervezési terület közel 30%-a volt **vízfelület vagy vízjárta terület**, ez a jelenlegi területhasználatokat tekintve lecsökkent 4,6%-ra. A teljes terület 0,3%-a tekinthető 1783 óta stabil/állandó vízfelületnek/vízjárta területnek, 1%-a 1979 óta kialakult vízfelület/vízjárta terület, 2,6%-a többször változó, mára újra megjelent vízfelület/vízjárta terület, és 38,9%-a mára eltűnt vízfelület/vízjárta terület kategóriába sorolható. A valaha volt összes vízfelület vagy vízjárta területnek a 91%-a napjainkra eltűnt.

Elemeztük a Tisza hosszának változásait. A 1783 és 2017 között eltelt közel 230 év alatt közel 40%-kal csökkent a Tisza hossza. Ennek legfőbb oka a Tisza egyes kanyarolatainak levágása, valamint a folyó dinamikájából adódó meder eltolódások.

23. ábra: Tisza hosszának változása (km) (1783-2017), Forrás: saját ábra

A Második Katonai Felmérés idején jelentősen több **vízhez kötődő táji érték** volt jelen a területen, mint ma, melyek egy része a Tisza lecsapolása miatt eltűnt, egy másik része pedig az idő múlásával egyéb okokból (pl.: II. Világháborúban lerombolódott, modernebbre cserélés) elveszett. Az eltűnt értékek főleg gémeskutak, fokok, hajómalmok, hajóállomások. Például folyó szabályozásával megszűntek a hajómalmok és a Tiszán való hajózás megtiltásával eltűnt a tiszaugi és a szolnoki gőzhajóállomás. A szolnoki és szajoli hidak már nem állnak. A szolnoki hidat a II. Világháborúban a német visszavonuló csapatok felrobbantották és jelenleg a helyén egy teljesen új formában visszaépített híd áll. Megmaradt értékek között vannak még gémeskutak, vízügyi műtárgyak és élőhelyek, mint például a holtágak és azok zsilipjei, új üde ártéri erdők, a Tisza magaspartjai, illetve csatornái. A források és melegvizes források a mai napig fennmaradtak. Megmaradt értéként a cibakházi híd, a nagykorú halászház, a szolnoki Millér Vízügyi Múzeum és a tiszajenői régi malom említhető.

A Tisza szabályozásával jelentős vizenyős területek szűntek meg, melyek egykor helyet adtak a természetes növény és állatvilágnak. Jelenleg csak kevés ilyen terület maradt fent, azok egy része természetvédelmi területként van számontartva. Az élőhelyek kapcsán elmondható, hogy bár az árterek, vizenyős vagy mocsaras területek csökkentek, de az erdőterületek aránya nőtt.

2.4.3. Erdőterületek változásai

Vizsgáltuk az erdőterületek változásait is a Második Katonai Felmérés (1860-1861) és a jelenlegi állapot alapján. A Második Katonai Felmérésen nagyon kevés erdő fedezhető fel, mivel a növénytermesztés számára az erdőket és a gyepterületeket törték fel, alakították át. Emellett a Tisza fontos szállítási útvonal volt a hegyvidék és a síkság között és a partról vontatott uszályok miatt is kivágták az erdőket. A 18. század végén meglévő erdők jelentős része is csak a Tisza folyó közelében figyelhető meg. Napjainkra az ártéri erdők már jóval nagyobb területet foglalnak el az Alföldön, ezek az erdők olyan területeken helyezkednek el, ahol a folyók rendszeresen kilépnek medrükből, így a nedves környezet ideális feltételeket biztosít a különleges növény- és állatfajok számára. A Második Katonai Felmérés idején 877,75 ha, jelenleg pedig 7603,23 ha erdőterület található a térségben.

2.4.4. Gyepterületek változásai és gyepterületekhez kötődő értékek

A területen az állandó gyepek összterülete 3 624 hektár. Ez az összes 1861-től valaha volt gyepterület 11%-át adja. A gyepterületekhez számos természeti és kultúrtörténeti érték kötődik, mint például a gémeskutak, melyek a legeltető pásztorok számára nyújtottak tájékozódási pontokat és a delettetés és itatás időpontját is jelezték a gém helyzetének beállításával, azonban ezek napjainkra már kevésbé töltik be szerepüket. A gémeskutak száma a Második Katonai térképen megközelítőleg 181 db, míg napjainkra csak 43 darab maradt fenn a korábban ismertetett okok miatt, pedig az alföldi táj karakteres hagyományos, messziről látható elemei.

2.4.5. Szőlők, gyümölcsösök területének változásai és a szőlő-gyümölcs termesztéshez kötődő értékek

A jelenlegi szőlő- és gyümölcsstermesztő területeket megállapítható, hogy az összes termesztő felület $\frac{2}{3}$ -a a vizsgálati terület déli felén helyezkedik el. Ez számokban kifejezve a déli települések (Tiszajenőttől délre) összterületének a 4,2%-a, míg az északi települések összterületén csupán 0,07% van szőlő- és gyümölcsstermesztésbe vonva. A grafikonon látványosan látható visszaesés háttérében a rendszerváltás utáni változások, mint például a TSZ-ek feloszlása és a területek szétaprózódása, illetve jelen korunkban a fiatalok mezőgazdaságtól való eltávolodása áll.

A katonai felmérések óta összesen 79 km²-en folyt szőlő- vagy gyümölcsstermesztés, melynek mára csak az $\frac{1}{4}$ -e maradt termesztésben, ebből pedig mindösszesen 1% (52 ha) Tizsakürtön, ami örök (1783 óta folyamatosan) szőlőstermesztő terület. Újonnan (1979 óta) termesztésbe bevont területek nagysága pedig 716 ha.

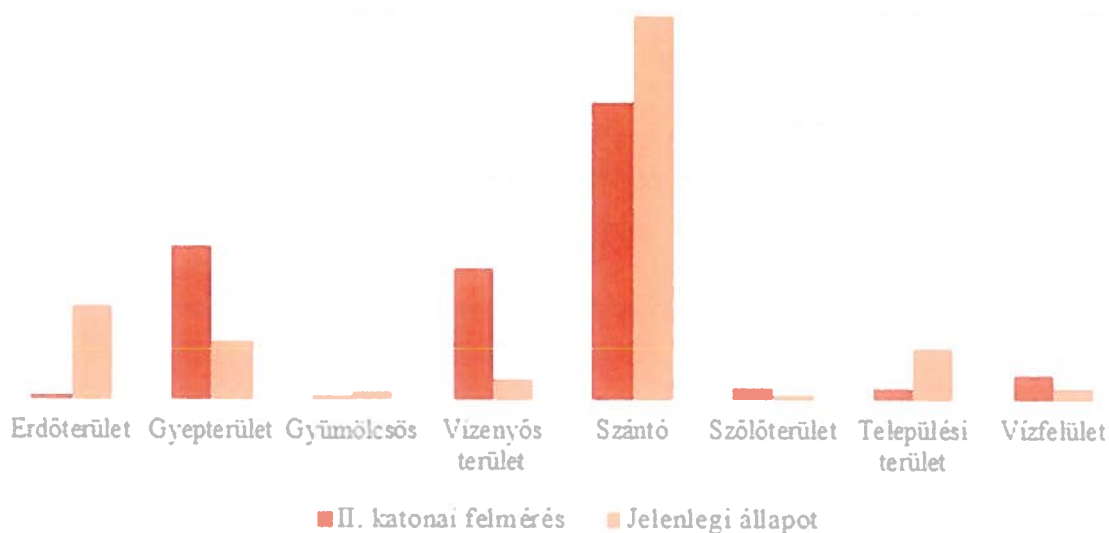
A közvetlen termesztéssel vagy részben termesztéssel kapcsolatos tájértékeket vizsgálva 95 darab elemet találtunk, melyek szőlőstermesztő területek, földpincék, borospincék, borházak, prэшázak, illetve gémeskutak vagy keresztek és szőlőstermesztéshez kapcsolható szobrok stb.

2.4.6. Beépített területek történeti változásai

A térség adatainak vizsgálatából láthatjuk, hogy a beépített területek nagysága folyamatosan nőtt, míg a népesség az 1990-es évek óta csökkent. Az Első Katonai Felmérés óta folyamatosan beépített területként ábrázolt részei mindösszesen a jelenlegi beépítés területének 4%-át teszik ki. Az egykor jellemzően tanyás beépítések nagy része eltűnt. Néhány település esetében a Tisza áradása okozta a lakóterület egy részének megszűnését. A megszűnt települési területek aránya 10%, az újonnan beépült területek pedig kiugróan magas, 86 %.

A várható beépülési tendenciákat tekintve Szajolban gazdasági-, ipari- és lakóterületi beépítésekre is lehet számítani a jövőben. A fejlesztésre kiválasztott területek a legtöbb település esetében szántóterületek, viszont Szajol esetében például a Tinóka-ért is érintik a várható települési területek. Nagyobb gazdasági fejlesztés Martfűn és Tószegen jelenhet meg. Nagykörűben és Tiszapüspökön a tervezett ipari fejlesztések vannak túlnyomó többségben. Újabb lakóterületek Cibakháza, Cserkeszölő, Lakitelek, Örményes, Rákóczi falva, Tiszakécske, Törökszentmiklós, Tószeg, Szajol és Vezseny esetében várhatóak. Ezeket a lehetséges változásokat a *“Várható jövőbeli beépítési tendenciák”* című tervlap mutatja.

A területhasználatok változásáról összességében megállapítható, hogy a legnagyobb területi változás a gyümölcsösök csökkenésében, illetve az erdőterületek növekedésében történt a vizsgált térségben (24. ábra).

24. ábra: Területhasználatok arányának változása (ha) a Közép-Tisza vidéken 1860-tól napjainkig,
Forrás: saját ábra

Stabil, állandósult tájhasználatúnak tekintjük azokat a területeket, amelyeken a Második Katonai Felmérés készítése óta, azaz már több mint 163 éve változatlan a művelési mód. Ezek az örök erdők, örök gyepek, állandósult szántók stb. már több száz éve jól működő, a táji adottságokhoz igazodó tájhasználati módok, ezért a táji örökség részének tekinthetők.

A tervezett Közép-Tisza-völgyi Natúrpark területének 42 %-ára jellemző a stabil, állandósult tájhasználatok jelenléte. A tájhasználat változás legmarkánsabban a Tisza

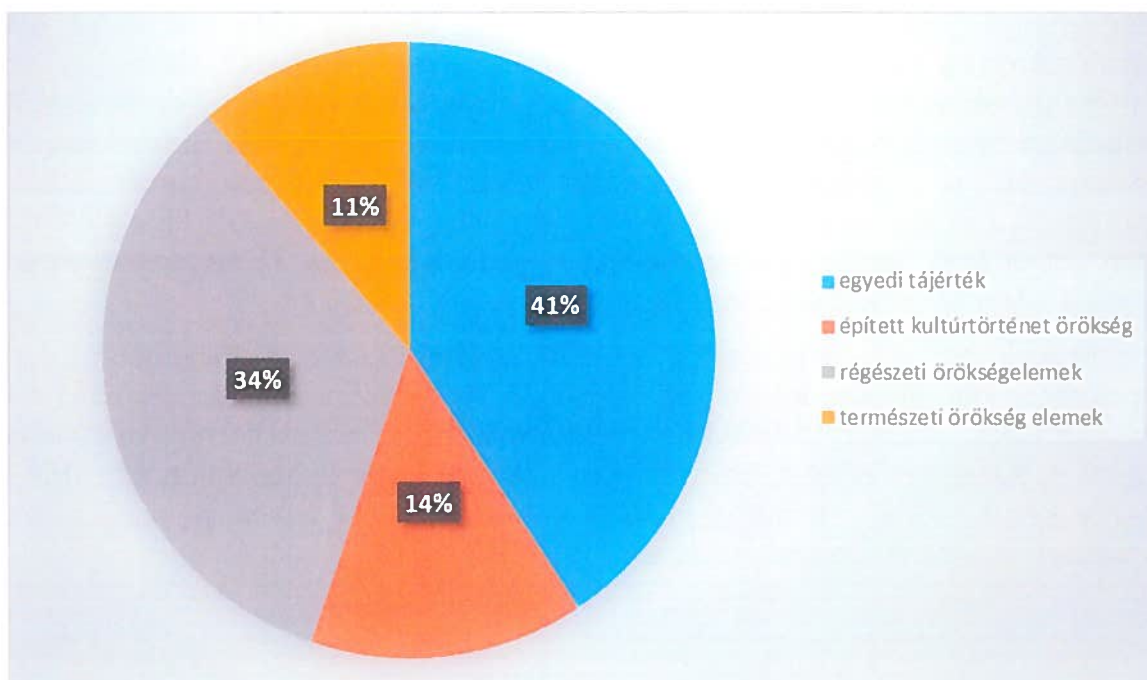
mentén látszik. A legnagyobb mértékben megmaradt/állandósult tájhasználat a szántó (34,2 %), ezután a gyepterület (3,81 %), majd a vizenyős terület (1,48 %) szerepel. A többi tájhasználati kategória csupán alig érzékelhető mértékkel szerepel: vízfelület (0,8%), települési terület (1%), erdőterület (0,54%) és szőlőterület (0,08%). A térség területének csaknem kétharmadán (58%) változékonyak a tájhasználatok. A legnagyobb tájhasználati változások három település közigazgatási területén figyelhetők meg. Vezseny és Cibakháza területének jelentős részét a Második Katonai Felmérés idejében vizenyős tájhasználat jellemezte, a mezőgazdaság kiszolgáltatása érdekében mára ezeken a területeken hatalmas szántókat találunk.

Szolnokon is szembevető a változás. Itt is a nagyterjedésű vizenyős területek helyét foglalták el új tájhasználatok, de ezen a területen diverzebb a változás oka. A szántók mellett lényeges a települési területek növekedése, ugyanakkor gyepes és erdős területek is kialakultak a hajdani vizenyős területek helyén.

2.4.7. Térségi örökségleltár

A Közép-Tisza-völgy térségi örökségleltárának készítése során a természeti örökségelemek, a régészeti örökségelemek és az épített örökségelemek térinformatikai adatai összesítettük. A térségi örökségleltár táblázat összesen 1 557 elemet tartalmaz. A térségre jellemző, hogy a régészeti örökségelemek és az egyedi tájértékek fordulnak elő a legnagyobb darabszámban.

A Közép-Tisza völgy táji örökségének megoszlását a 25. ábra foglalja össze. Átlagosan 65 örökségelem található a térség településein. Az értékek a következők szerint oszlanak meg településenként: legtöbb feltárt érték Tiszaújszállásán található 232 db-bal, utána Tiszaújszállás következik 167 db-bal, de Fegyvernek településen is jelentős mennyiségű nyilvántartott érték van (126 darab). Legkevesebb örökségi értékelem (12 darab) Vezseny község területén található.

25. ábra

Értékek megoszlása jellegük alapján (%), Forrás: saját ábra

Természeti értékek

A térség természeti értékei a Tisza mentén koncentrálnak, helyenként 4-9 féle védett terület, illetve érték is található egy négyzetkilométeren belül. Szolnok térségében jelentős ritkulás látszik, ahol a Tisza ártere nagyrészt beépítésre került és lakott területté alakult, nagy arányban csökkent az értékek száma.

A vizsgált térségben összesen két tájképi egyedi tájérték, 42 természeti egyedi tájérték, 11 helyi jelentőségű természeti érték, 23 ex lege védett kunhalom és két ex lege védett földvár található.

Kultúrtörténeti értékek

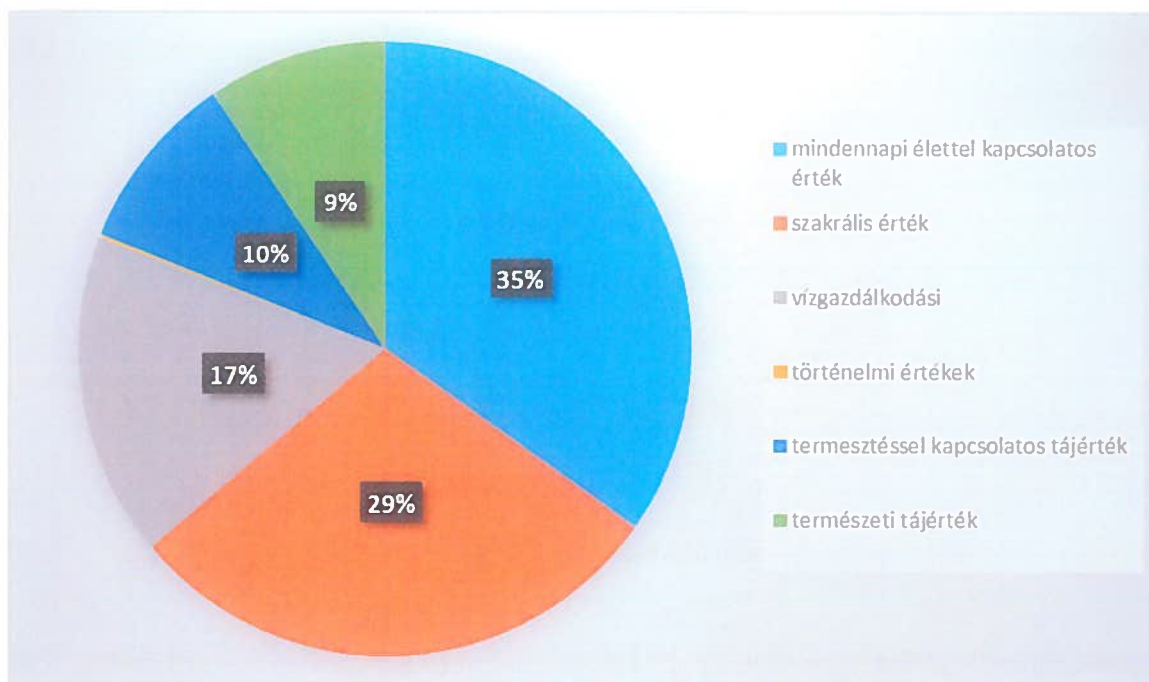
A kultúrtörténeti értékek esetében a következőket vettük számba: országos jelentőségű műemlék, helyi jelentőségű műemlék, régészeti érték, kultúrtörténeti egyedi tájérték (minden, ami nem tájképi és nem természeti egyedi tájérték), kunhalom és földvár. Összesen 2 373 darab örökségi elemet vettünk kataszterbe a munka során.

Az értékek legnagyobb számban Lakitelek, Tiszakécske, Tiszaug, Tiszakürt, Cibakháza és Tiszainoka településeken sűrűsödnek, az északi régióban pedig Törökszentmiklós, Nagykörű és Fegyvernek településeken növekszik az egységnyi területre jutó kultúrtörténeti értékek száma. Mindegyik esetében a kultúrtörténeti értékek sűrűsödése a települések belterületére korlátozódik. A legtöbb kultúrtörténeti érték Tiszakécskén található.

Egyedi tájértékek

A természet védelméről szóló 1996. Évi LIII. törvény (Tvt.) 6 § (3) bekezdése értelmében egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van. Az illetékes Nemzeti Park Igazgatóságok a tervezett Közép-Tisza-völgyi Natúrparc 27 települése közül csak három település (Örményes, Lakitelek és Tiszaug) területén tartanak nyilván egyedi tájértékeket. Az egyedi tájértékek térségi elemzését ezért kiegészítettük a TÉKA egyedi tájérték kataszter térinformatikai adatainak feldolgozásával is.

A tervezési területen összesen a legtöbb egyedi tájérték a mindennapi élettel kapcsolatos kategóriába tartozik (az összes 25,7%-a). Az egyedi tájértékek 21,4%-a szakrális érték. Jelentős (12,6%) a vízgazdálkodással kapcsolatos egyedi tájértékek száma. A térségben nagy számmal vannak történelmi emlékművek és szobrok (az összes közel 10%-a) és mintegy 7-7% a természetével kapcsolatos, valamint a természeti tájértékek aránya (26. ábra).

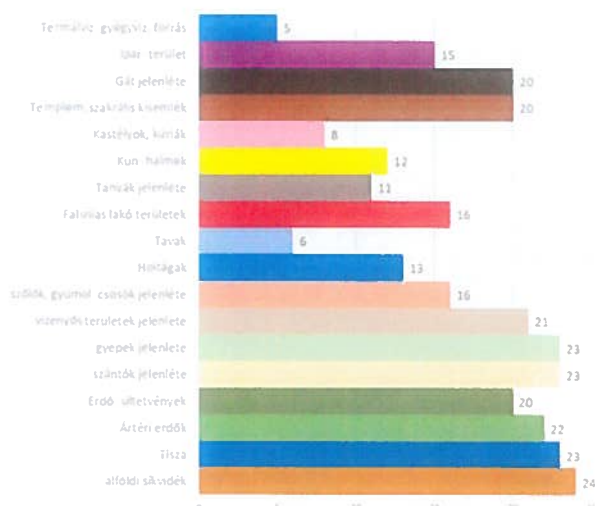

26. ábra Egyedi tájértékek típusonkénti megoszlása (%), Forrás: saját ábra

Az egyedi tájértékek főként a tervezési terület déli felében koncentrálnak. Kiemelendő Cibakháza, melynek 3 négyzetkilométeres belterületi részén összesen 39 egyedi tájérték került összeírásra. További koncentrációs helyek közé sorolható még Nagyrév, Tiszainoka és Tiszakürt belterülete, ahol szintén legalább 19 egyedi tájérték található 1 négyzetkilométeren belül. A tervezési terület északi részén tapasztalt alacsonyabb sűrűsödési jellemzők a települések nagyobb közigazgatási területével, valamint az egyedi tájértékek koncentrációjának hiányával magyarázható. Tökéletes példa erre Törökszentmiklós esete, amelynek közigazgatási területén belül kiemelkedően sok egyedi tájérték található, azonban ezek kevésbé koncentrálnak, mint a tervezési terület déli felében.

Tájjelleg meghatározó adottságok és örökségelemek jelenléte a tájban

A térségben megállapítottunk tájjelleg meghatározó elemeket (27. ábra), melyek a következők: alföldi síkvidék, Tisza, ártéri erdők, erdő ültetvények, szántók, gyepek, vizenyős területek, szőlők gyümölcsösök, holtágak, tavak, falusias lakóterületek, tanyák, kunhalmok, kastélyok, kúriák, templomok, szakrális kisemlékek, gátak, iparterületek, a termálvíz és a gyógyvízforrások jelenléte. A tervezési terület települései esetében elemeztük, hogy ezek hol jelennek meg és mennyire formálják az adott település tájkarakterét.

27. ábra Tájkarakter befolyásoló tényezők települési érintettsége, Forrás: saját ábra

A tájkaraktert meghatározó elemek közül a legjellemzőbb az alföldi síkvidék, mely minden település megjelenését kialakítja, emellett a további legmeghatározóbb tényezők a Tisza, az ártéri erdők, erdő ültetvények, a szántók, gyepek, vízenyős területek, a gátak, a templomok, szakrális kisemlékek jelenléte. Ezek szinte minden településnél megtalálhatóak, így ebből a szempontból egy egységes kép alakul a területen ezeket vizsgálva. Továbbá bár nem minden településen találhatók meg, de fontos szerepet töltenek be a tájkaraktert tekintve a szőlők-gyümölcsösök, a holtágak és tavak, a falusias lakóterületek, a kunhalmok, valamint a tanyák. Sajnos az iparterületek is több település karakterére rá nyomják a bélyegüket. A legkevesebb települést érintő tájkarakterformáló adottság a termálfürdő és a gyógyvíz források, melyek 5 települést érintenek, ám fontos karakterformáló elemek.

2.5. Összefoglaló értékelés

A natúrparkok létrehozásáról szóló 6/2020. (III. 25.) AM rendelet szerint a megalapítandó natúrparknak területileg négy feltételnek együttesen kell megfelelni. A négy minimum feltétel a következő:

- 1) összetartozó táji egységet alkot;
- 2) legalább három település teljes közigazgatási területére kiterjed;
- 3) természeti területekben és természeti értékekben gazdag és legalább egy része országos vagy helyi jelentőségű védett természeti terület;
- 4) kiterjedése legalább 10 000 hektár.

Összetartozó táji egység

A 27 település a Tisza középső szakaszát 65 km hosszban és mintegy 25 km szélességben fedi le. Bár a terület földrajzi tájegység szempontjából két nagyobb és több kisebb tájegységbe

esik, a táj szervezője, fő morfológiai alakítója a natúrpark településeinek területén minden esetben a Tisza. A jelenleg árvízvédelmi töltések közé szorított Tisza egykoron jóval nagyobb területeket öntött el. A natúrparki területek, a mélyebb fekvésű árvízi öblözetek, hidrológiailag és ökológiailag most is egy rendszert képeznek a Tiszával.

Közigazgatási terület

A natúrpark területén 27 település található teljes közigazgatási területtel és egy megyei jogú város (Szolnok) amelynek csak Tisza menti területei kerülnének be a natúrpark területébe. A natúrpark így területileg a második legnagyobb településszámát tekintve pedig az ötödik legnagyobb hazai natúrpark lesz. A települések közigazgatási területe kompakt, egybefüggő egységet képez a Tisza mentén.

Természeti területekben és természeti értékekben gazdag terület

A natúrpark területe mind országos jelentőségű védett természeti területekben mind helyi jelentőségű védett természeti területekben rendkívül gazdag. A térséget érinti két nemzeti park (Kiskunsági Nemzeti Park, Lakitelek- Töserdő és Körös-Maros Nemzeti Park, Körös-ártér), átfed a terület a Közép-tiszai Tájvédelmi Körzet szinte teljes területével. A területen található teljes egészében a Tisza menti Arborétum Természetvédelmi terület. Három Natura 2000 Különleges Madárvédelmi Terület (SPA) és két 2000 Különleges természetmegőrzési területek (SAC) szintén megtalálható a területen. A natúrpark tervezett területéből magterület 4721,1 ha, ökológiai folyosó 18337,8 ha és puffterület 297,9 ha. helyi jelentőségű védett természeti terület is található a településeken. A települések karakterét további több mint 350 egyedi tájérték is gazdagítja, (holtágak, tavak, kunhalmok, szélmalom, kápolnák és kökeresztek, kúriák, kastélyok stb.).

Legalább 10 000 hektáros terület

A 27 települést magába foglaló natúrpark tervezett területe 139 268,5 ha, amelyhez később is csatlakozhatnak szomszédos települések.

3. A natúrpark fejlesztési koncepciója

3.1. A natúrparki munkaszervezet bemutatása

[„3.§ (2) Natúrpark kialakításának feltétele, hogy a) az (1) bekezdésben meghatározott natúrpark tevékenység koordinációjára a 7. § (1) bekezdésében meghatározott natúrparki munkaszervezet alkalmas, és b) az (1) bekezdésben meghatározott natúrpark tevékenység vonatkozásában már a kezdeményezés időpontjában is a fejlesztési koncepcióban foglaltakkal összhangban álló tevékenység folyik”] **Zoli által szükséges kiegészíteni**

A tervezett natúrpark tevékenységének koordinációját a Közép-Tisza-Völgyi Népőiskolai Társaság vállalja. A Társaság munkaszervezete helyszemélyek. Kapcsolataik, tevékenységük részletesebben...

3.2. Fejlesztési célok, prioritások

Összefoglaló később a végén készül

3.2.1. A természeti, táji és kulturális örökség megőrzése

A térség kulturális és természeti örökségeinek hasznosítása során az egyik legfontosabb feladat megtalálni az arany középutat. Az örökségelemek környezetében megvalósuló fejlesztések nem veszélyeztethetik a tervezési terület értékeit, ugyanakkor fontos, hogy hozzájáruljanak a térség vonzerőjének növekedéséhez. Tanulsággal szolgálhat számunkra a térségtől nem messze fekvő Tisza-tó és környezete, amely többek között a turizmus negatív hatásaitól is napjainkra már rendkívül túlterhelté vált, ami már veszélyezteti az ottani kulturális és természeti örökségelemek létét. Ezt elkerülvén a tervezett Közép-Tisza-völgyi Natúrpark területén rendkívül óvatosan kell bánni akár az ökoturisztikai fejlesztésekkel is, hogy a lehatárolt terület ne váljon túlterhelté. (Monoki Ákos, Hortobágyi Nemzeti Park, ex verb).

3.2.1.1. Örökségmenedzsment

Fontos a hatékony örökségmenedzsment megteremtése a tervezési területen, amely az értékek jobb bemutatásával könnyen kivitelezhető. A hatékonyabb bemutathatóság részét képezi a településen belüli kultúrtörténeti értékek térképes megjelenítése, továbbá az örökségelemek környezetében az egységes natúrparki arculattal rendelkező információs táblák kihelyezése. A fejlesztési koncepció kulcsfontosságú eleme a térségi szinten történő tervezés, ezért az azonos jellegű örökségelemek (pl. kunhalom, termálvíz, holtág) térségi szintű bemutatására kell törekedni, amely csak egy egységes arculattal teremthető meg.

3.2.1.2. Tájegységi arculati kézikönyv elkészítése

Az épített és kulturális örökség megőrzésének fontos része a települések karakterének megőrzése, ezért javasoljuk a Közép-Tisza-völgyére is elkészíteni egy **tájegységi arculati kézikönyvet**. A térségi építészeti arculati kézikönyvek célja, hogy ajánlásokat nyújtsanak egy régió/tájegység egységes építészeti megjelenésének és az építészeti örökség, valamint a tájegységre jellemző településkép megőrzéséhez, kialakításához. Az ország nyolc régiójára (Mecsek, Fertő-Hanság, Őrség, Vendvidék, Vértes, Délalföld, Kalocsai-Sárköz, Pilis, valamint Tokaj térségére) készültek ezidáig térségi építészeti arculati kézikönyvek, melyek példaként szolgálhatnak, (<http://tak.e-epites.hu/#>)

3.2.1.3. Hagyományos tájszerkezet és gazdálkodás megőrzésére vonatkozó javaslatok

Természetes partszakaszok hozzáféréseinek biztosítása

A térség holtágainak többsége körbeépült, a partok és vízfelületek közcélú használata és hozzáférhetősége korlátozott, ezért fontos tájvédelmi célkitűzés az értékes **holtágak még beépítetlen partszakaszain a hozzáférhetőség** biztosítása. Ennek érdekében javasoljuk a Szajoli-holtág partjának közcélú megőrzését, továbbá a Tinóka-ér mentén megfelelő természetközeli fásszáruakból álló védelmi sáv kialakítását, amely vízminőség-védelmi és ökológiai szempontokból is indokolt.

Ártéri gazdálkodás visszaállítása

A térség hagyományos tájhasználatai közé sorolható a gyepgazdálkodás mellett, a szőlő- és gyümölcsstermesztés, illetve a Tisza szabályozása előtt a terület adottságai kedveztek a fokgazdálkodásnak és az **ártéri legeltetésnek, ártéri gyümölcsstermesztésnek** is. Napjainkban a szántóterületek dominálnak a térségben és jellemző tendenciaként említhető a hagyományos tájhasználatok lassú eltűnése, felhagyása. Különösen drasztikus a helyzet Nagykörű és Fegyvernek térségében, ahol a történelmi gyümölcsösök felhagyása és beszántása figyelhető meg, vagy Tiszavárkony környezete, ahol szintén eltűnő szőlő- és gyepterületek találhatóak. Véleményünk szerint egy **komplex támogatási rendszer** kidolgozásával és a helyi gazdák terményeinek értékesítését segítő **piac megteremtésével** ösztönözhetőek a földtulajdonosok, hogy hagyományos módon műveljék meg földjeiket, ennek következtében lehetővé teszik, hogy fennmaradjanak, illetve újjáéledjenek a tájra jellemző történelmi tájhasználatok, újra egy mozaikosabb és élhetőbb és gondozott táj alakuljon ki a térségben. Javasoljuk továbbá a vezsenyi "félszigeten" a gátak átvágásával a **fokgazdálkodás** feltételeinek megteremtését, amely mintaterületként amellet, hogy megidézné a Tisza szabályozása előtti gazdálkodási formát, turisztikai vonzerőként is értelmezhető lenne emellet új vizes élőhelyeket teremtenie. A víz visszatartásával kialakuló vizes élőhelyek képesek hozzájárulni a táj természetközeli élőhelyeinek visszaállításához és fenntartásához.

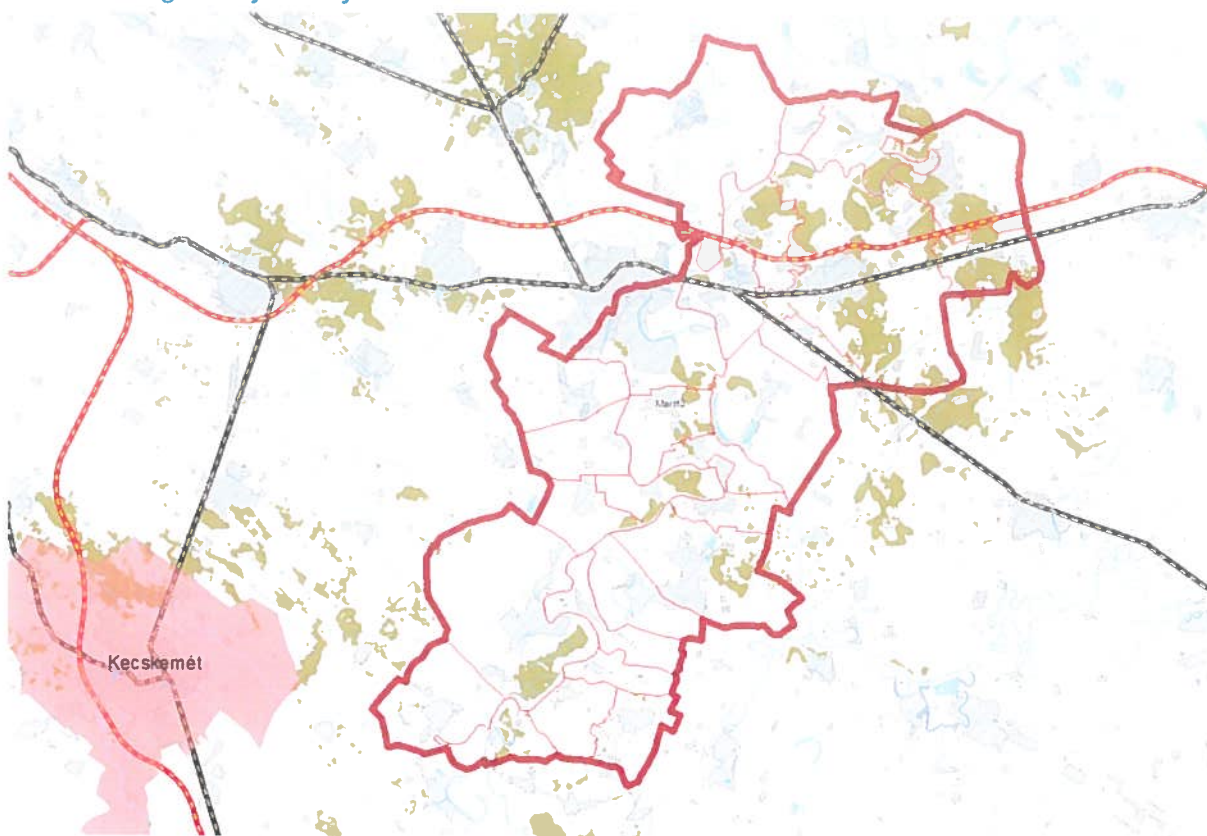
Tanyasi gazdálkodás felélesztése mintagazdaságok, falusi turizmus felélesztése

Az Alföld jellegzetes történelmi tájhasználat a **tanyasi gazdálkodás**. A térség hajdani tanyavilága több településen (pl. Szajol, Törökszentmiklós, Tiszaföldvár) jelentősen visszaszorult/elpusztult az 1860-as évek állapotához képest. A napjainkig fennmaradt tanyasi épületek, a jellegzetes beépítési forma, valamint a tanyák körüli koros fás növényzet megőrzésre érdemes és a táj karakterét meghatározó elemek (pl. Tizsakécske, Lakitelek, Cserkeszölő környékén). A tanyák kiválóak lennének mintagazdaságok és falusi turizmus kialakítására. Elhagyott tanyák találhatóak többek között Tiszapüspöki és Örményes külterületén is.

Legeltetési állattartás visszahozása

Érdemes megemlíteni, a hagyományos tájhasználat alkalmazásának jó példjaként Tószeg települést, ahol a napjainkban is fennmaradt egybefüggő, nagy kiterjedésű gyepeken a helyi gazdák **legeltetési állattartást** folytatnak. Ezt a fajta példaértékű hagyományos tájhasználatot Tiszajenő községben is alkalmazni lehetne, mert a településen szintén magas a gyepek területek aránya.

Erdősültség arányának javítása

28. ábra Erdőtelepítésre javasolt terület övezete az MATrT szerint.

Pusztuló örökségelemek megőrzése és helyreállítása

Az elvégzett történeti elemzés felhívta a figyelmet arra, hogy az elemzett 24 település területén számos hajdani, mára elpusztult érték volt megtalálható (pl. malmok, tanyák, gémeskutak, hajómalmok, ártéri gyümölcsösök). Ezek az elpusztult tájelemek felhívják figyelmet a táji örökség veszélyeztetettségére, sérülékenységre.

A vizsgált térségben napjainkban is számos elhanyagolt állapotú műemlék és örökségi elem található, melyek beavatkozás és állagmegóvás hiányában az idő előrehaladtával az enyészetté válhatnak. Általánosságban elmondható, hogy a szakrális építmények közül főként a templomok és kiskastélyok állapota kedvezőtlen a településeken. Továbbá rendkívül rossz állapotú a tiszakürti tájház, a tiszaföldvári régi Földrajzi Múzeum épülete, a Tiszainoka községben felfedezhető Haraszi-kúria és az elhagyatott pincék, melyek turisztikai lehetőséget rejtenek magukban vagy az örményesi Kepich-kastély. A megőrzési és helyreállítási munkálatok során kiemelten fontos a műemlékvédelmi előírások betartatása, amely kiterjed az engedélyezett anyaghasználatra és a környezetrendezés feltételeire is.

Örökségem hasznosítása, funkcióváltása

Több esetben is megfigyelhetők a településeken olyan műemlékek és örökségek, melyek napjainkban minden tekintetben kihasználatlanok. Példaként említhető

Tiszavárkony és Vezseny községben található használaton kívüli, bezárt templomok, melyek már több esetben életveszélyes állapotban vannak, vagy Fegyvernek egyetlen ipari műemléke a régi Malom, amely 1963-ban zárta be kapuit és azóta használaton kívüli, az állapota folyamatosan romlik. Védeettséggel nem rendelkeznek, azonban fontos tájalkotó elemeknek tekinthetők a térségben fellelhető tanyák is. Az **elhagyott tanyák újraélesztése, hasznosítási módok kialakítása** jelentősen hozzájárulhat a Közép-Tisza-völgy még fennmaradt tanyavilágának megelevenítéséhez pl. Tiszakécske, Lakitelek környékén.

Véleményünk szerint a használaton kívüli műemlékek és tájalkotó elemek megőrzése kulcsfontosságú feladat, amely állagmegóvási munkálatokkal és funkcióváltással érhető el. A műemlékek **közösségi terekké formálása** és bemutatathatóságának megoldása az értékek **hosszútávú megőrzését** szolgálja. Példaértékű projektnek tekinthető az önkormányzati tulajdonban álló örményesi Glaser-kastély, melynek homlokzatát 2019-ben renoválták és napjainkban közösségi és rendezvényterként üzemel, valamint a könyvtár is helyet kapott a kastély épületében.

Örökség védetté nyilvánítása

A vizsgált térségben a védett természeti és kultúrtörténeti örökségelemek viszonylag nagy számban fordulnak elő. A **térségi örökségfeltárban** összesen több mint 1500 örökségelem került összeírásra, amelyek többségükben már jogi védelem alatt állnak. A helyszíni bejárások során feljegyeztünk további olyan értékes épületeket, melyek véleményünk szerint védetté nyilvánításra érdemesek. Rákóczi falván például több védelemre érdemes lakóépület védetté nyilvánítása eddig nem történt meg, valamint a Tiszainokán található Haraszi-kastély épülete sem áll védelem alatt. A védettségi státusz elnyerésével biztosítható ezen értékes épített örökségek fennmaradása.

Véleményünk szerint kulcsfontosságú feladat megőrizni a térségben található **holtágak** hozzáférhetőségét is, melyek fontos természeti értékei a tervezési területnek. A korábban ismertetett jövőbeni beépítési szándékok miatt féltő, hogy ezen holtágak hozzáférhetősége csökkenhet. Ennek okán szorgalmazzuk a **Fegyverneki-Holt-Tisza és az Alcsi-Holt-Tisza környezetének helyi védelem alá helyezését**, melynek köszönhetően a holtágak értékes növény- és állatvilágának megőrzése és a vízfelület hozzáférhetősége is biztosítottá válhat. Fontos felhívni a figyelmet arra is, hogy a térség 24 települése közül csak Örményes és Csataszög **egyedi tájértékei** szerepelnek védettként az illetékes Nemzeti Park Igazgatóság nyilvántartásában. A többi 22 település TÉKA egyedi tájérték adatbázisban szereplő, jelentős számú egyedi tájértékeit is érdemes lenne **nemzeti parki nyilvántartásba venni**, védelem alá helyezni.

Tájkép védelem, épített elemek tájba illesztése

A térségben bármilyen nemű fejlesztést tervezni és kivitelezni csak úgy szabad, hogy a tervezési terület táji értékei ne sérüljenek. Új építmény helyének kijelölése során ügyelni kell rá, hogy a tájkép megóvása szempontjából a lehető legkedvezőbb terepi

adottságokkal rendelkező területen, **tájbaillesztve** jelenjen meg. Az alföldi sík vidék láthatósági adottságai miatt viszonylag alacsony épített elemek (pl. autópálya földművei, hidak) is jelentős hatást gyakorolnak a tájra. Tájképi szempontból különösen értékes területeken szorgalmazzuk a **beépítési módok és paraméterek korlátozását** és a tájidegen épületek megjelenésének tiltását, vagy legalább kötelező takarását. Új utak nyomvonalának vezetését úgy javasolt kialakítani, hogy ne veszélyeztessék a meglévő örökségi elemek és környezetük fennmaradását, illetve a későbbi használatból eredő negatív hatások ne csökkentsék az értékek jelentőségét.

A tervezési területen több esetben is feltártunk olyan helyzetet, hogy a műemlékek ugyan megfelelő állapotban találhatóak, azonban környezetük rendezetlen, amely kihatással van az örökségek jelentőségére és bemutathatóságukra. Az örményesi Bíró-kastély állapota megfelelő, azonban a kúria köré egy kedvezőtlen látvánnyal rendelkező mezőgazdasági telephely épült, amely gyakorlatilag rátelepszik a szecesszió stílusjegyeit magán viselő kastély épületére. Hasonló a helyzet a cserkeszőlői Baghy-Szinyei Merse-kúria környezetében, ahol a kastély környéki felhagyott rozsdaterületek környezetrendezése a mai napig nem történt meg. Rövidtávon javasoljuk az érintett örökségek bemutathatóságának megteremtését, hosszútávon azonban érdemes megfontolni a **műemlékekhez hú környezet kialakítását**, amely képes tovább növelni az épített örökségek jelentőségét a térségben, valamint hozzájárul azok fennmaradásához is.

3.2.2. A környezeti nevelésre, szemléletformálásra, a tájidentitás megerősítésére

A **tájidentitás, közösség és együttműködés pillér keretében tervezett fejlesztések központi célja a helyi identitás, közösségi összetartozás és együttműködés erősítése**. Ennek érdekében számos kezdeményezést foglalmaztunk meg, amelyek mind a helyi közösségek aktív bevonását és támogatását célozzák, melynek kiemelkedően fontos eleme a tervezett Natúrpark.

Az egyes településeken, vagy több települést összekötő **civil szervezetek megalakítása** és működésük **támogatása** kulcsfontosságú a közösségi aktivitás növeléséhez. Ezek a szervezetek aktívan vehetnek a helyi döntéshozatali folyamatokban, ezzel növelve a helyi összefogás és önrendelkezés súlyát, erejét. Az egyesületek és civil szervezetek számára forrásszerzési és projektmenedzsment képességeket fejlesztő képzéseket tartására van szükség, hogy hatékonyabban működhessenek és nagyobb mértékben járulhassanak hozzá a közösség életéhez.

Fontosnak tartjuk a **fiatalok és a helyi gazdaságok közötti kapcsolatok erősítését**. A gimnazista korosztály számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy megismerkedjenek a helyi gazdaságokkal, gazdálkodókkal és üzemekkel. Ez a kezdeményezés elősegítheti a pályaválasztást és erősíti a helyi munkaerőpiacot, hiszen a fiatalok már korán bepillantást nyerhetnek a helyi gazdasági tevékenységekbe. Ezen túlmenően, az iskolás korúak számára is lehetőséget kell biztosítani a látogatásokra és gyakorlati képzésekre, melyek révén megismerkedhetnek a helyi gazdálkodási gyakorlatokkal, így várhatóan nagyobb

arányban választják a gazdálkodói életformát, ezzel biztosítva az utánpótlást a helyi vállalkozások számára.

A helyi identitás fejlesztése érdekében a gyerekeknek és akár az idősebb korosztály számára is **térségi ismereti versenyek, tájséták szervezése** erősítheti a hovatartozás érzését. Ezek az események nemcsak a helyi történelmi és kulturális ismeretek bővítését szolgálják, hanem közösségi élményként is hozzájárulnak a helyiek kötődésének erősítéséhez. Ezenkívül térségi **geoládák kihelyezése** is pozitív hatást jelenthet, amelyek felfedező játékokkal kombinálva népszerűsítik a helyi természeti és kulturális értékeket. Ez a tevékenység erősíti a közösségi összetartozást és elősegíti a helyi táj iránti elkötelezettség növelését.

Erősíteni kell az egyházi közösségeket programok szervezésével. Az egyházak által szervezett események és programok nemcsak a vallási közösségeket, hanem a szélesebb helyi közösségeket is összehozhatják, erősítve a szociális hálót és a közösségi összetartozást.

A **helyi termékek előállításához szükséges ismeretek továbbadásának** támogatására gyakorlati képzések szervezésére van szükség gyermekek és felnőttek számára egyaránt. Ez elősegíti a helyi termelési hagyományok megőrzését és továbbadását, valamint hozzájárul a helyi gazdaság fenntartható fejlődéséhez. Továbbá, a kulturális és gazdálkodói pályázati készségek fejlesztésére is nagy hangsúlyt kell helyezni, workshopok és képzések szervezésével növelhető a helyi szervezetek és egyének sikeressége a különböző pályázati források elérésében, ezáltal előmozdítva a térség fejlődését.

A **közösségi programok szervezése**, mint például a falusi közösségi disznóvágások, nemcsak a hagyományok megőrzését szolgálják, hanem gazdagítják a közösségi élményeket is. Emellett a vízviasszatartás és ökológikus gazdálkodás terjesztésére szemléletformáló kiadványok és workshopokat elősegítik a fenntartható gazdálkodási gyakorlatok elterjedését.

Az **"Értékes vagy" és a "Jó helyen élsz" érzés megerősítése érdekében videók készítésével, térségi/natúrparki Topotéka és helyi értéktárak létrehozásával** lehetőség nyílik növelni a helyi identitást és a közösségi büszkeséget. A családtörténetek bemutatása településenként, de egységesen a térségben tovább erősíti a közösségi összetartozást, hiszen a múlt és a jelen összekapcsolásával erősebb közösségi kötődést alakíthat ki.

A **térségi/natúrparki arculati kézikönyv** kialakítása szintén fontos az egységes térségi településkép és környezetkultúra támogatása céljából, valamint a natúrparki honlap fejlesztése, amely tartalmazza a helyi értékeket, helyi piacokat és eseményeket, növeli a térség láthatóságát és vonzerejét.

Egyik kiemelt kezdeményezésünk a **"Kicsik és Nagyik" program**, amelynek célja, hogy összekösse a fiatalabb és idősebb generációkat. A program keretében számos idősothont be lehet vonni, ahol az idősek és a fiatalok közös programokban, foglalkozásokban vehetnek részt. Ezen túlmenően, a kölcsönnyagi program révén azok az idősek, akiknek nincs közvetlen családi kapcsolata, "örökbe fogadhatnak" egy-egy fiatalabb személyt vagy családot, így erősítve a közösségi kötődést és a

generációk közötti megértést, miközben célt és feladatot, ezzel megbecsülést ad az idősebb korosztálynak, valamint segítik a fiatalabb szülőket.

Egy **térségi idők otthona-gondozó otthon hálózat** kialakítása is fontos, amely biztosítja az idők megfelelő ellátását és gondozását a térségben. Ez a hálózat nemcsak a fizikai gondozást, hanem a mentális és érzelmi támogatást is biztosítja az idők számára, különös figyelmet fordítva a közösségi integrációra és az időskori életminőség javítására.

Kialakítandók az információs felületek, rendszerek, amelyek célja, hogy elősegítsék az egymás közötti segítségnyújtást pénz nélkül. Ezek a platformok lehetőséget biztosítanak a helyi lakosok számára, hogy megosszák erőforrásaikat, szolgáltatásaikat vagy egyszerűen csak segítséget kérjenek és nyújtsanak a közösség tagjai között. Az ilyen rendszerek szintén elősegítik összetartást és az önkéntes segítségnyújtás kultúrájának erősítését.

Egy **helyi, térségi, natúrparki kisokos létrehozása** is célszerű, amely tartalmazza a helyben beszerezhető termékek és szolgáltatások listáját. Ez a kiadvány nemcsak információforrásként szolgál, hanem elősegíti a helyi gazdaságok támogatását, mivel a lakosok könnyen hozzáférhetnek a helyi termelők és szolgáltatók adataihoz. A kisokos online és nyomtatott formában egyaránt elérhetővé kell tenni, hogy minél szélesebb körben használható legyen és minél több korosztályhoz és szociális helyzetben lévőhöz eljusson.

A **pusztuló tanyák natúrparki gondozásba vételével szociális mintatanyák létesítésére** van lehetőség. Ezek a mintatanyák nemcsak a helyi építészeti örökség megőrzését szolgálják, hanem szociális célokat is, mint hogy lakhatási lehetőséget biztosítanak rászorulóknak, miközben a tanyasi életformát és gazdálkodást is népszerűsítik. A mintatanyák fenntartható gazdálkodási gyakorlatokat alkalmaznak, amelyek mintaként szolgálhatnak a térség többi gazdálkodója számára is.

Ezek a fejlesztési irányok együttesen szolgálják a helyi közösségek megerősítését, a tájidentitás kialakítását és a közösségi együttműködés fokozását, hozzájárulva a térség fenntartható fejlődéséhez. Az ide érkező turisták szemléletformálása és az ökoturizmus előmozdítása kiemelt fontosságú a céljaink között.

Ennek érdekében számos kezdeményezést tervezünk, hogy a turisták fenntartható módon járuljanak hozzá a térség fejlődéséhez. Emellett cél a **mintaterületté válás, melynek keretében a jó tájgazdálkodási és vízgazdálkodási gyakorlatok bemutatásával inspirálhat a natúrpark más térségeket is ezen jó gyakorlatok alkalmazására.**

Továbbá terveink között szerepel különböző **táborok szervezése** mind a helyiek, mind a kívülről érkezők részére, beleértve az általános iskolás és gimnazista korosztályokat. Az erdei iskolák, madarász táborok, vízi táborok, hagyományörző táborok, kézműves-népzenei táborok, horgász- és lovastáborok mellett vándortáborok szervezésére is lehetőséget ad a térség, ezzel a résztvevők gazdag élményekben és tapasztalatokkal gazdagodhatnak.

A **kerékpáros közlekedés népszerűsítése** érdekében kerékpáros térképek készítése és elhelyezése hozzájárul a fejlődéshez, valamint az ezáltal szervezhető kerékpáros

túrák és események hozzájárulnak a környezetbarát közlekedéshez, illetve a térség látnivalóinak megismeréséhez.

A **helyi gasztrokultúra megismerésére** lehetőséget kell biztosítani a turisták számára, hogy megkóstolhassák a térség cseresznyéit, helyi gyümölcsseit, valamint megismerhessék a helyi pálinka- és sörfőzdék kínálatát.

A **tájséták szervezésével** lehetőség nyílik a turisták számára is, hogy felfedezzék a térség természeti és kulturális értékeit, miközben hozzájárulunk a helyi közösségek megélénkítéséhez és a természeti környezet megőrzéséhez.

Fontos a **kapcsolatfelvétel kezdeményezése más "testvér" natúrparkokkal**, hogy tapasztalatokat cserélhessenek és közösen dolgozhassanak a természeti és kulturális örökségek megőrzésén és a fenntartható turizmus fejlesztésén.

Az elvonulást és nyugalmat igénylők számára erre a célra kijelölt helyek alakítandók ki, ahol lehetőség nyílik a pihenésre, a meditációra és a természettel való kapcsolódásra.

A **helyi gyümölcsstermesztés népszerűsítése érdekében "Szedd Magad" mozgalom** keretében turisták közvetlenül a termőföldről válogathatják össze a térségre jellemző kedvenc gyümölcsöket.

3.2.3. A fenntartható térségfejlesztésre, helyi gazdaság és közösségi együttműködés fejlesztésre

Lehetséges és javasolt forgatókönyvek

A Közép-Tisza völgy fejlesztése komplex feladat, melynek megvalósításához átfogó stratégiára és forgatókönyvekre van szükség. A forgatókönyveknek figyelembe kell venniük a régió sajátosságait, erősségeit és gyengeségeit, valamint a globális trendeket és kihívásokat. A forgatókönyvek megmutatják a különböző fejlesztési trendek, politikák jövőképeit, így segítenek eldönteni, milyen fejlesztéseket helyezünk előtérbe.

Fontos megjegyezni, hogy ezek csak lehetséges forgatókönyvek, és a konkrét megvalósítás a régió egyedi körülményeitől függően változhat. A sikeres gazdaságfejlesztéshez elengedhetetlen a helyi szereplők (önkormányzatok, civil szervezetek, helyi közösségek, vállalkozások) aktív bevonása és együttműködése.

Figyelembe kell venni a fenntarthatósági szempontokat is a fejlesztések során. A forgatókönyveknek illeszkedniük kell a régió ökológiai adottságaihoz és erőforrásaihoz, valamint hozzá kell járulniuk a környezetvédelemhez és a klímaváltozás elleni küzdelemhez.

A Közép-Tisza völgyének megvan a potenciálja ahhoz, hogy egy virágzó fenntartható, helyi értékeket felmutató gazdálkodással rendelkező térséggé váljon. A megfelelő forgatókönyvek és stratégiák kidolgozásával és megvalósításával a régió lakói számára jobb életkörülményeket és jó életszínvonalat lehet biztosítani.

I. forgatókönyv – Spontán fejlődés, azaz jelenlegi tendenciák folytatódása

A spontán fejlődés – jelenlegi tendenciák folytatódása tovább mélyítené a különbségeket a települések között, azaz a térségen belüli települések erősen tovább polarizálódnak infrastrukturális, turisztikai, gazdasági szempontból. Gyakran ez a folyamat egy-egy település gyengüléséhez vezet, amely csak egy specifikus területen jelenik meg.

Általában alacsony a turisztikai forgalom, valamint a képzettségi és vállalkozási hajlam is. Kevés a kiskereskedelmi üzlet, a helyi termék és az export is. Emellett az infrastrukturális elszigeteltség is problémát jelent. Valamint emiatt a problémák miatt a településeken belül szegregáció is kialakul. A jelenlegi nagytáblás mezőgazdálkodás és fokozódó birtokkoncentráció kedvezőtlen hatása a helyi életszínvonalra és gazdasági és szociális helyzetre fokozódik.

II. forgatókönyv – Cél a rövid távú profitszerzés

A profitorientált forgatókönyv azt a célt tűzi ki, hogy minél több beruházót tudjanak a térségbe invitálni és a helyi erőforrásokból, területek használatából a lehető legrövidebb idő alatt a maximális profitot hozhassák ki. Így ez a cél minden értéket feláldoz, legyen szó védett, és nem védett táji, történeti, és természeti értékekről, vagy a jelenleg is ott élő lakosok nyugalmaról. Ez a forgatókönyv azt jelentené, hogy az ipari, gazdasági területek nőnének, minden másnak a kárára és a területhasználatok, a környezeti rendszerek, a helyi közösségek stabilitása, rezilienciája, működő képessége romlik.

III. forgatókönyv – Virágzó natúrpark – felemelkedő Közép-Tisza-völgy

Virágzó natúrpark megvalósítását kitűző forgatókönyv fókuszában a természeti környezet adottságai, eredendő működésének keretei és a kulturális és társadalmi értékei állnak, illetve ezen értékekre építő tájszintű, települési, közösségi, vállalkozói és gazdálkodó együttműködések, fejlesztések. Szinte minden szempontból fejlődik a térség a települések és a táj sajátosságainak megfelelően egyedi hangsúlyokkal, elsősorban a közösségek, a tájgazdálkodás, a turisztika. A virágzó natúrpark figyel a táji adottságaira, így kihasználja a Tisza jelenlétét és szolgálatát, így lehetőségek szerint engedi, hogy vízzel lássa el a tájat, emellett a történeti gyümölcsösöket megtartaná, sőt az árterekben, mélyfekvésű területeken is odaillő gazdálkodási formára, területhasználatra vált, Kihasználják nagy porták, kertek kínálta kertészeti és állattartási lehetőségeket.

A védett értékek kiemelésével, megmutatásával több látogató is megjelenne a térségben, falusi turizmus célpontjává válna. Amihez hozzájárulna a szelíd infrastruktúra fejlesztés is, ami segítené a vállalkozások terjedését is.

‘Felemelkedő Tiszavidék’- A jelenlegi állapot szerint a Tisza rekreációs lehetőségei egyes településeken kihasználatlanok. A kisebb településeken kevés vállalkozás és gazdasági szereplő jelenik meg. A Tisza adta potenciál nincs feltárva, így alacsony a turisztikai forgalom, főleg a kisebb településeken. A településen lakók nem kötődnek a helyhez, ahol élnek. Manapság a saját tulajdon hangsúlyra rendkívül fontossá vált,

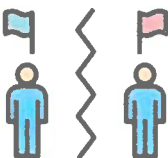
nemcsak az egyének, de esetünkben a települések számára is. Jelenleg nem található a térségen belül egy olyan társulás, amely összefogja a településeket a Tisza védelmének érdekében. A fokgazdálkodás régen jelen volt az Alföldön, most viszont sehol sem találkozunk vele. Ezen gazdálkodási forma visszahozásával csökkenthetnénk a nyáron megmutatkozó szárazság negatív hatásait a térségben. A nem megfelelő vízelvezetésnek, alkalmazott területhasználatoknak és felszínborításoknak a következménye, hogy a helyi kis vízkörök eltűntek. A térségben a Közép-Tiszához köthető helyi termékekben rejlő potenciál jelenleg feltáratlan.

IV. forgatókönyv – Az ötpólusú innováció forgatókönyve

Az ötpólusú (quintuple) innovációt az egyetem, az ipar és a mezőgazdaság, a kormányzat, a társadalom és a környezeti rendszer szoros összhangjának keresése vezérli, valamint az egymást motiváló kiegészítő támogatásokból, visszacsatolásokból, ami az újabb és újabb ötletek kitalálásához vezet.

Ennek során az egyetem az új korszerű tudást hozza be a térségbe, melyért cserébe terepi tapasztalatokat szerezhet, hozzájárul a lakosság felkészítéséhez. A környezeti és társadalmi célokat előtérbehelyező, szolgáló ipar és mezőgazdaság a térség értékeire épülő finanszírozást, a kímélő és korszerű termelést a gazdaságot hozza, a mérsékelt, de elegendő anyagi fejlődést hoz és azt, hogy a jobb munkakörülmények, álláshelyek és fizetés miatt diplomás, nyelvvizsgával rendelkező emberek jönnek a térségbe.

A kormányzat a helyi értékek, közös érdekek feltárása és védelme mellett, a közjó szabályozásért, részleges irányításért és a részleges finanszírozásért felel. Társadalom segít az élhető környezet kialakításáért az ott lakók számára is, hiszen teret enged az ott lakók ötleteinek, kérésének is. Környezet életteret, lehetőséget ad a természeti, táji és kulturális, társadalmi értékek kibontakoztatására, határokat szab, de lehetőséget is. Ennél a forgatókönyvnél összehangolt a fejlődés. Hátránya lehet, ha ez az állandó innováció hajhászásba csap át, mert az a térséget és a benne élő embereket is kizsigereli testileg-lelkileg egyaránt

	Spontán fejlődés – jelenlegi tendenciák	Profitorientált fejlődési modell	Virágzó natúrpark	Ötpólusú fejlődési modell
Fő fókusz, tulajdonság	 eltávolodás, polarizáció	 minél több pénz termelése, tőke kiáramlása	 természet, mint lapvető keret, és éltető forrás	 többszereplős és együttműködő innováció

Infrastruktúra , kapcsolatok	polarizált fejlődés	a betelepülő vállalatok hoz igazodva épül ki	természetbarát módon fejlődik	kreatív és sokszínű fejlődésnek indul
Természeti kulturális értékek	változó módon hol csökken, hol növekszik az értékek száma	az értékek csökkenését, háttérbe szorulását eredményezi	Az értékek megbecsült kiemelt, kincsekké válnak, fő húzó erőt adnak	A természeti és társadalmi értékek elismertsége növekszik és szolgálatuk is cél
Táj-gazdálkodás, helyi gazdaság	változó folyamatok, enyhe fejlődés	mindent a magas profit vezérel, nincs alkalmazkodás	Kibontakozó természetkímélő gazdálkodás, klímaellenállóság javul	Sokoldalúan támogatott, fejlődő kíméletes eszközök és megoldások a gazdálkodás szolgálatában
Turizmus	polarizált fejlődés	elmaradna	átfogó öko- és aktív turisztikai fejlődés	nőne egy-egy kiemelt területen
Társadalom	szegregáció	sok új munkás megjelenése, akár külföldi munkaerő is, ami nehézségeket eredményez	nő az összefogás, több lehetőség, programok, helyiek számára is elérhető	a társadalom részt vehet a fejlesztésekben, így a számára is elérhető közeg jelenik meg, felkészültebbé válik a társadalom
Tisza	minimális turisztikai szempont, mint vízbázis minimális kihasználás	folyószennyezés, túl sok víz felhasználás >kisebb vízhozam és rosszabb vízminőség délebbre	a Tisza az aktív és ökoturisztikai tevékenységek fejlődését is szolgálná, több strand, kikötő, de mint védett természeti értékek is, valamint tudatos használata a tájban (árasztás, vízellátás, visszatartás)	Innovatív természeti és turisztikai fejlesztések, együttműködések

Kiválasztott forgatókönyv a III és a IV. forgatókönyvek kombinációjából valósítható meg.

A fenntartható fejlesztések és a tájgondozás célrendszere és területi szempontjai

A legfőbb fejlesztési célunk a térségben a táji adottságokhoz igazodó tájhasználat kialakítása, megteremtése. Ezt három alcél elérésével szeretnénk megoldani a térségben, ezek:

1. a szélsőséges klimatikus viszonyok mérséklése,
2. a helyi identitás növekedése, valamint
3. a táj többfunkciós, fenntartható hasznosítása.

A továbbiakban ezeknek a megteremtéséhez szükséges fejlesztési célokat fogjuk részletesebben kifejteni.

A szélsőséges klimatikus viszonyok helyi szintű mérsékléséhez szükséges elérni, hogy a helyi gazdálkodók tudatosan, környezetkímélő módon tudják vízkivételeiket elvégezni. Cél a vízgazdálkodás táji adottságokhoz igazítása, a Tisza árvizes időszakában a többletvizek kihasználása, és a lehetséges elöntési területek növelése, élőhelyek fejlesztése és termelési képesség megőrzésének összehangolása.

A helyi identitás növelése is kiemelt fontosságú célállapot a táji adottságokhoz igazodó tájhasználatok kialakításához. Erősíteni kell az egyén és a természet kapcsolatát, valamint fel kell eleveníteni a helyi értékeket és hagyományokat, majd ezeket meg is kell őrizni a jövőben. Fejlesztési célként fogalmaztuk meg, hogy a helyi lakosságot be kell vonni a térséget érintő döntési mechanizmusokba. A lakosság elengedhetetlen kulcsszereplője egy térség fejlődésének, ők azok, akik a legjobban ismerik az adott területet, és ők fognak a későbbiekben a döntések következményeivel együtt élni. Fejlesztési cél továbbá a természet és egyén kapcsolatának növelése, valamint az elöregedés tendenciájának csökkentése. A helyi értékek és hagyományok felelevenítéséhez szükséges az idősebb korosztály ismereteinek megosztása a fiatal generációkkal.

A táj többfunkciós, fenntartható hasznosításához négy alapvető fejlesztési célt fogalmaztunk meg, ezek: a feldolgozás és értékesítés fellendülése, a birtokszerkezet kedvező átalakulása, a tudás, képesség növekedése, valamint a szükséges eszközrendszer a térségi adottságokra épül.

A feldolgozás és értékesítés fellendüléséhez a következő alcélokat szeretnénk a fejlesztési javaslatainkkal elérni: terményeket a térségben fel lehet dolgozni, fejlődik az együttműködési kapcsolatrendszer, erősödik a termelők és a vásárlók kapcsolata. A birtokszerkezet kedvező átalakulását el lehet érni a térségben, amennyiben a következő alcélok teljesülnek: gyümölcsstermesztés érje meg a gazdálkodónak, a birtokszerkezetben mérséklődik a koncentráció, valamint az önkormányzati tulajdonú földek száma növekszik. Célként fogalmaztuk meg, hogy a térségben több oktatási intézmény és széleskörűbb képzések legyenek, növekedjen a szakoktatók száma, továbbá növekedjen a szakképzett munkaerő száma is. Szükséges továbbá az eszközrendszert a térségi folyamatokhoz, adottságokhoz igazítani. Cél az olyan támogatási rendszer kialakítása, amely a térségi folyamatokra épül. Ezzel is a több funkciós, fenntartható táji környezet irányába terelve a térséget. Cél továbbá környezetkímélő gazdálkodást támogató eszközpark felépítése.

A térség jövőképe egy élhető, népességét megtartó térség, ahol van munkalehetőség, az elöregedés megáll. A térségben megvalósul egy innováción, környezetkímélő feldolgozóipar előtérbe helyezésén, tudásalapú fejlődés. A helyi termékek vásárlásával a bevétel a helyi gazdáknál és vállalkozásoknál marad, ami munkahelyeket teremt és ösztönzi a gazdasági növekedést. A helyi kisvállalkozások gyakran küzdenek a versenyezéssel a nagyvállalatokkal szemben. Amikor ezeket a helyi termékeket helyben termelik és dolgozzák fel, azt jelenti, hogy a bevétel a helyi közösségben marad azáltal, hogy nem megy el a külső vállalatokhoz és beszállítókhoz. A helyi termékek vásárlásával segíthető ezek fennmaradása és fejlődése. A helyi termelők összefogásával létrejön a Tisza csomag, melyben több helyi terméket lehet megvásárolni egyben. Többféle csomag is megjelenhet a termékek különböző csoportosításával.

A térségben kialakul egy olyan szuprastruktúra, mely vonzó desztinációvá teszi a településeket. A Tisza adta lehetőségek megragadásával és azok tudatos használatával közelebb kerülünk az általunk megálmodott eredményhez. A Tisza adottságainak felhasználása kapcsán különösen előtérbe kerül a természetvédelem. A térségen belül fontos a kulturális, természeti, táji és környezeti értékek teljes körű megismerése, fenntartása és bemutatása, mellyel növekszik a helyiek identitástudata. Nem szabad minden értékes, bemutatásra érdemes területet a tömegturizmus áldozatává tenni. A települések megtalálják saját karakterüket és arculatukat, mely szintén hatással van a lokálpatriotizmus megerősödéséhez. A Tisza potenciál kiaknázásával új gazdasági szereplők jelennek meg a térségben, melynek következtében új munkahelyek jönnek létre. A térség kiemelkedő példáján keresztül és a megfelelő marketingnek köszönhetően a helyiek, nem szakmabeliek számára is érthetővé, szerethetővé válik a Natúrpark és a többcélú társulás munkája.

A Tisza szimbóluma/logója átszövi a térséget és számos helyen, helyi terméken megjelenik, mutatva az összetartozást. Örökségi tájhasználat hangsúlyos marad, nagyobb teret ad pl. történeti gyümölcsösnek, vagy foggazdálkodásnak.

A tudatos vízgazdálkodói tevékenységet erősítve, gazdálkodói szervezet alakul, ami kiad egy foggazdálkodással és helyi kis vízkörökkel foglalkozó dokumentációt, kézikönyvet, mely egyszerűen és érthetően írja le a helyieknek és a gazdálkodóknak a lépéseket, beavatkozásokat, amellyel javítható a terület vízgazdálkodása.

Térségfejlesztési javaslatok, beavatkozási területek

- Környezettudatos, társadalmi felelősséget megjelenítő intelligens (smart) régió szemléletű fejlesztések, közösségi irodák,
- Idősek bevonása, aktivizálása, silver economy,
- Tájgazdálkodási keretek kidolgozása és megvalósítása, természettel együttműködő megoldásokra épülő vízpótlás, vízmegtartás és regeneratív talajművelés, térségi területhasználati megállapodások, tájkarták bevezetése, tájgazdálkodási hálózat,
- Képzés-tudásközpont, térségi természetkímélő bemutató, képző és mintagazdasági hálózat létrehozása,
- Környezetkímélő speciális gépgyártás meghonosítása (agrár-környezeti eszközfejlesztési fókusz, akár lóval is használható korszerű megoldások, vetőgépek, lazítók stb.),
- Helyi gazdasági és közösségi együttműködési hálózatok kialakítása,
- Rövid ellátási lánc és közösség által támogatott mezőgazdaság megszervezése, segítése,
- Közlekedésfejlesztés (kompok, belső kapcsolatok, kerékpáros, tömegközlekedés).

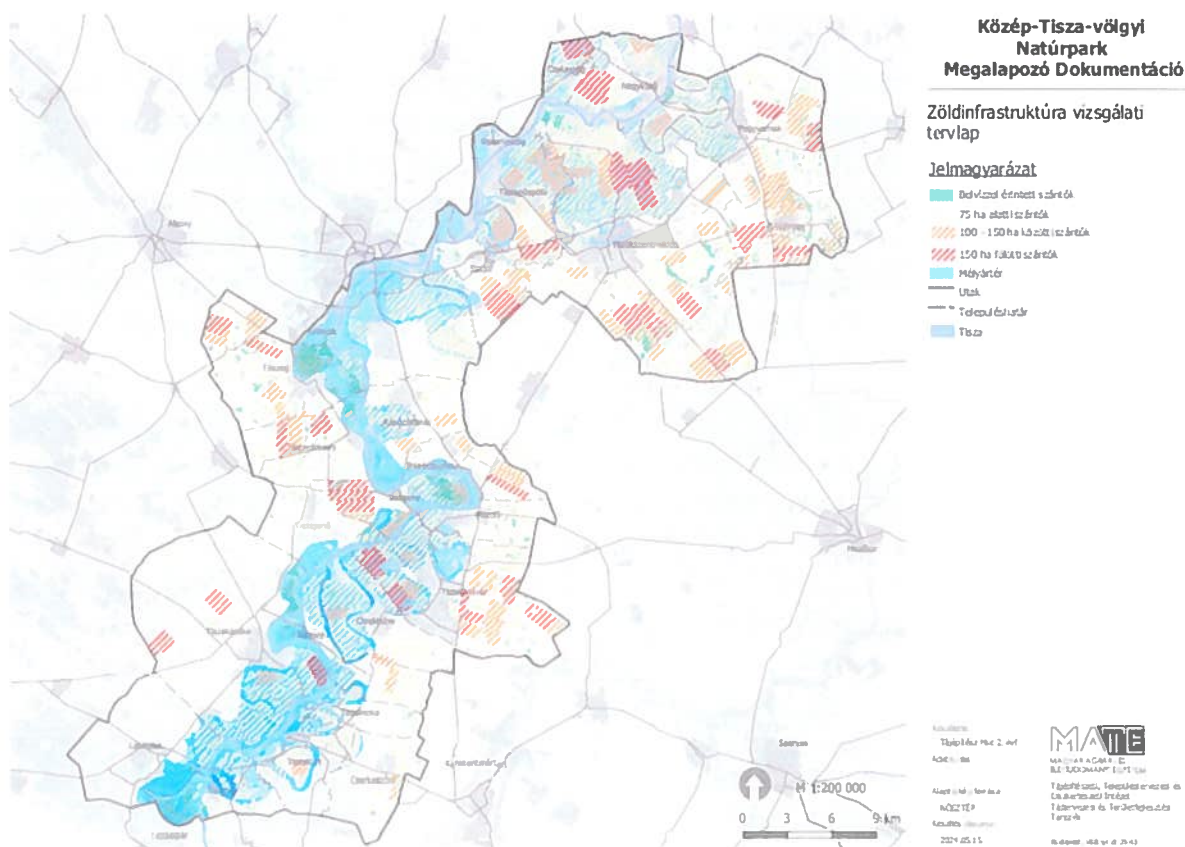
Tájgazdálkodási keretek kidolgozása és megvalósítása, természettel együttműködő megoldásokra épülő vízpótlás, vízmegtartás és regeneratív talajművelés, térségi területhasználati megállapodások, tájkarták bevezetése, tájgazdálkodási hálózat

Az agrárjavaslatok témakörön belül a mezőgazdasági termelés több ágazatát is átfogó beavatkozások dolgozása szükséges, melyek térségi szinten pozitív területi fejlődést eredményeznek. Ez a fejlődés mérhető a termelés és profit szintjén is de mélyeb

kontextusban a cél olyan átfogó fejlődés elindítása, amely a lakosság mindennapi életére gyakorol hatást. Ilyen hatások a munkahelyek teremtése, az önellátás lehetővé tétele és települési szinten mérhető termék gyarapodás. Emellett cél az ökológiai helyzet javítása, a fenntarthatóság érvényesítése, a tájjelleg megőrzése és a történeti tájgazdálkodással azonos és a helyi adottságokkal összhangban álló releváns termelés elindítása.

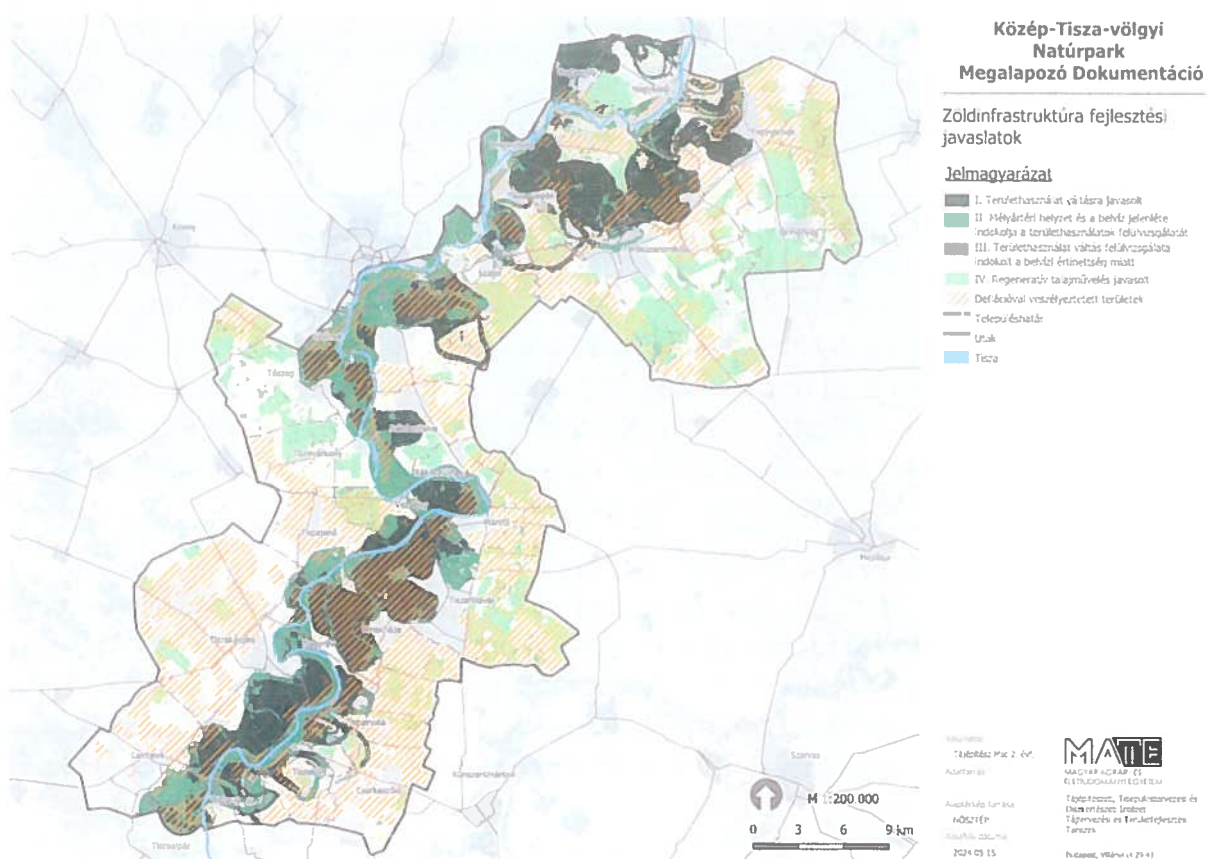
Ezen területeken a szántóföldi termelés átalakítása indokolt. A helyenként a szántókat ártéri ligeterdőkkel vagy ártéri legelőkkel érdemes váltani, illetve szegélyezni. Különösen a mélyfekvésű területeken, melyek egykor a Tisza öblei voltak érdemes felhagyni a szántóföldi termeléssel. Ezeken a területeken érdemes kihasználni a természetes víztározókat, melyekben fokgazdálkodás, haltenyésztés is folytatható. Mélyártérben lévő területek, amelyek belvízzel nem érintettek, mélyártéri elhelyezkedésük okán a felülvizsgálatuk mégis indokolt. Ezen területeken az előző kategóriához hasonló új területhasználatok létesítése javasolt.

Írányelvnek az egyoldalúan intenzív mezőgazdaság felváltását javasoljuk. Ezt több lépcsőben először mintaterületeken regeneratív és ökológiai mezőgazdaságra cserélendő. A mezőgazdasági táblaméretek jellemzően 30-150 ha közötti méretben fordulnak elő. Megtalálhatóak 150 ha feletti táblaméretek is. Elsődleges beavatkozási pontnak a 100 ha feletti homogén mezőgazdasági parcellák, illetve a belvízzel érintett területeket tekintjük. Az ilyen területeken létesítendőek fás vagy gyepes sávok, fás foltok, cserjések egyéb bűvósávok. A nagyméretű táblákon célszerű a terménydivezifikáció, illetve a talajtakaró növények vetése az elsődlegesen termelt növény mellett.

29. ábra

Táji tagoltság, zöldinfrastruktúra

30. ábra

Zöldinfrastruktúra és vízgazdálkodás fejlesztése

Belterületi agrárhasznosítás háztáji és kisgazdasági léptékben kiskertes településrészekben valósítható meg. Ennek a tevékenységnek célja lenne, hogy az őstermelők és kisgazdák regionális szinten értékesíthető terméket tudjanak termelni. Feltétele, hogy legyen meg az anyagi háttér a termelés beindításához, illetve a szakképzettség a termelés eredményességéhez. Irányelvnek javasoljuk a regeneratív vagy bio gazdálkodásmódot. Ezen felül kiemeljük a permakultúrás szemléletet, melyeknek alkalmazása hosszútávú megtérülést biztosít mind a haszon, mind a termelői környezetet ökológiai állapotának javulása terén.

Szorgalmazzuk a háztáji és közösségi önkormányzati gazdálkodások, illetve olyan gazdaságok alapítását melyek a településszegélyek azon szakaszai létesüljenek, ahol a nagytáblás mezőgazdaság közvetlen kapcsolódik a lakóterületekhez. Ezek mellett javasoljuk a tiszaföldvári Homok településhez, Cibakháza és Rákóczi falva Észak-keleti területeihez hasonló nagyobb kertekkel rendelkező telkeken, a háztáji gazdaságok létesítését és bevonását a közös térségi termelésbe. Az ilyen gazdaságok mellett javasoljuk, hogy ezekhez kapcsolódjanak települési szintet kiszolgáló feldolgozóegységek. A gazdálkodást tudásátadó, kertbarát, kistenyészői programokon keresztül tanítsák a középiskolásoknak és fiatal felnőtteknek. A megtermelt termékek árusítására hozzanak létre támogatási programot, melynek keretén belül a térségi turisztikai létesítményekben és kisboltokban kerülhetnek a termékek. Ezek árusításukat ösztönözzék adókedvezményekkel, vagy tegyék kötelezővé. További

programok is segíthetik a térséget, melyekben vállalkozásindító támogatásokat, valamint adókedvezményeket és a foglalkoztatóknak járó, foglalkoztatási segélyezésekkel indíthatnák el a helyi kistermelői ipart.

Helyi termékek és termelők - A térségben jelenleg is előállítanak helyi termékeket. Elmondható, hogy leginkább a helyi élelmiszerekhez köthető árukat értékesítenek. Ilyen pl. gyümölcsökhöz köthető termékek, méz, tejtermékek, füstölt húsok. Az itt előállított helyi termékek hozzá járulnak a vállalkozások erősítéséhez, valamint hozzásegítenek a térség gazdasági erőforrásainak növekedéséhez és turisztikai kínálatának bővítéséhez. A jelenleg bizonyos szinten működő gyümölcsstermesztés és értékesítés lehetőségei között látjuk feldolgozó és értékesítő gazdasági egységek létrehozását. Jelenleg gyümölcsfeldolgozó üzem nem található a térségben, Fegyverneken volt ilyen üzem, de felhagytak ezzel a tevékenységgel. Ezért javasoljuk térségi közös érdekként a feldolgozás és később értékesítés hálózatának kialakítását, illetve fejlesztését.

Feldolgozott termékek számának növelése - A térségben a gyümölcsstermesztés, valamint az állattartás jelentős nyersanyaggal látja el a térséget. Nyersanyagban bővelkedik, azonban a feldolgozás már annyira nem jellemző a településeken. Ez a helyi gazdaság fejlődését hátráltatja, mivel a feldolgozott termékért elkérhető többlet profit nem a helyi termelőknél, hanem a nagy ellátási lánc későbbi szereplőinél marad. Ezért javasoljuk a feldolgozottsági szint növelését a termékek széles körében, ezáltal nemcsak magasabb értékű termék kerül piacra, hanem munkahelyek is létrejönnek a térségben, ehhez javasoljuk gyümölcsfeldolgozó üzem létesítését a térségben.

Szélesebb termékpaletta - A térség egyedi adottságai lehetővé teszik, hogy sok fajta termékkel tudjanak piacra lépni a helyi termelők. A többfajta termék lehetővé teszi, hogy szélesebb vevőkörhöz eljussanak a helyi termékek. Ezért fontos támogatni a fejlesztéseket és új termékek létrehozását. A lehetséges termékek megválasztásához a helyi lakosság és a térségbe látogató turisták igényeinek felmérése szükséges, valamint a változó fogyasztói igényeket nyomon is kell követni a jövőben.

Értékesítési hálózat fejlesztése - Azokon a településeken, ahol a helyi termékek értékesítéséhez szükséges támogató infrastruktúra hiányos, ezeknek kialakítása, kiegészítése szükséges. Olyan lehetőségeket kell kialakítani, mint például közösségi vagy termelői piacok, ahol a helyi termelők értékesíthetik termékeiket közvetlenül a fogyasztóknak. Ezek a piacok nemcsak lehetőséget teremtenek az értékesítésre, hanem közösségi térként is szolgálhatnak a helyi lakosság számára. A helyi termékek értékesítésének egyik legkézenfekvőbb módja a személyes értékesítés a helyszínen, ahol az eladó személyesen ösztönzi a potenciális vevőket a termék (vagy szolgáltatás) megvásárlására, például helyi piacokon, vásárokon, saját gazdaságban vagy otthoni eladás során. A térségben Nagykőrűn van szezonális rendszerességgel kifejezetten helyi termékek árusításával foglalkozó piac (rendezvényekkel egybekötve), de találunk piacot Törökszentmiklóson, Tiszavárcsón, Tiszakécskén, Vezsenyben, Fegyverneken, Rákócziújfalun, Martfűn, Tiszaföldváron, Cibakházán, Szajolban, Szolnokon, Tószegen, Lakitelken, és Cserkeszőlőn is. A településeken számos helyi termék megtalálható, mint például: pálinka, szörp, gyümölcslé, befőtt, lekvár, savanyúság, különböző ízesítésű termelői mézek, füstölt húsok, textil termékek,

kerámiák, dísz tárgyak, kézműves termékek, sajtok. Az értékesítési hálózat fejlesztésére javasoljuk állandó vásárlói kör kialakítását. Ennek lehetséges eszköze kosárközösségek létesítése. A kosárközösség annyit jelent, hogy a termelő előkészít csomagokba a szezonnak megfelelő zöldségeket, gyümölcsöket, húsarukat, tejtermékeket, melyet egy vásárló rendszerességgel meg is vásárol. Ennek a módszernek a sikeréhez nagyon fontos összehangolni a keresletet és kínálatot, valamint fontos mindkét fél részéről a megbízható, rendszeres részvétel. Továbbá fejleszteni kell a piaci kapcsolatokat és hálózatokat. Fontos, hogy a helyi termelők és kereskedők kapcsolatba kerüljenek egymással, és megismerkedjenek különböző értékesítési lehetőségekkel.

Helyi termelők továbbképzése - A táj fenntartható hasznosításához hozzájárul a helyi tudás, képesség növelése. Ehhez szükség van széleskörű képzésekre, mind a fiatalok oktatása, mind a már aktívan dolgozó társadalmi réteg továbbképzésére. A helyi termelők számára továbbképzési programokat kell kialakítani, amellyel a termelési módszereket és üzleti ismereteiket fejleszthetik. Termelési technikák bemutatására és a fenntartható mezőgazdaság lehetséges módjairól szóló képzéseket javasoljuk.

3.2.4. Fenntartható turizmus és rekreáció

A natúrparki fejlesztések egyik kulcsterülete a turizmus fejlesztése. A turizmus az egyik pillére a natúrparkoknak, ugyanakkor elválaszthatatlan is a másik három pillértől. A célunk olyan turizmus megvalósítása, ami nem lehetetleníti el, sőt, a regeneratív turizmus révén hozzájárul a táji örökség megőrzéséhez, a helyi gazdaság fejlesztésének egyik mozgatórugója, valamint a szemléletformálás eszköze is egyben.

A fenntarthatóság itt nem egy turisztikai termékre (ökoturizmusra) szűkül, hanem célját, megvalósulását tekintve minden elemében a környezeti, gazdasági és társadalmi fenntarthatóság eszméjét törekszik életre váltani. A fenntartható turizmus valójában egy elérendő cél, ami

- minden turizmus fajtára vonatkoztatható
- hosszú távon ökológiai szempontból megfelelő
- gazdaságilag kivitelezhető
- etikai és szociális szempontból a helyi lakosságra nézve méltányos.

A fenntartható turizmus biztosítja

- a környezeti erőforrások optimális használatát, az ökológiai folyamatok fenntartását, segít megőrizni a természeti erőforrásokat és a biodiverzitást
- a fogadó közösségek szocio-kulturális autentitását, megőrzi örökségüket, hagyományos értékeiket és hozzájárul a kultúrák közötti megértéshez és toleranciához
- az életképes, hosszú távú gazdasági működést, társadalmi, gazdasági előnyöket biztosítva minden résztvevőnek – ezen előnyök igazságos elosztása révén a
 - stabil munkát
 - méltányos kereseti lehetőséget
 - társadalmi szolgáltatásokat a fogadó közösség számára
 - a szegénység csökkentését.

Fejlesztési programunkat ebben a szellemben állítottuk össze, megkülönböztetve rövid- és hosszútávú programokat, intézkedéseket, valamint az attrakciókra, az infrastruktúrára és a szuprastruktúrára (szolgáltatásora), valamint az intézményrendszerre vonatkozó feladatokat.

3.2.4.1. Turisztikai jövőkép a natúrpark számára

A Natúrpark létrejöttével a turizmus várhatóan fellendül. A gazdasági előnyök mellett a térség ismertsége, látnivalóinak híre mind szélesebb közönséget fog idevonzani, ami fokozatosan hozzájárul a négyévszakos turizmus kialakulásához. A látogatók nem csak a térségből, hanem az ország egyéb tájairól is érkeznek. A fő vonzerők a rekreációs lehetőségek, a jelenlévő természeti és épített értékek, a kulturális örökség, amelyeket egy jól együttműködő és egymással jól összekapcsolt turisztikai szolgáltatási hálózaton keresztül ismerhetnek meg a vendégek. Minden településnek sajátos arca van, más és más értékekkel rendelkeznek, így egymást kiegészítik a kínálatukkal és támogatják egymást a közös natúrparki turisztikai termékek kialakításában és működtetésében. A természetközeli élőhelyeket szívesen látogatják gyalogos, lovas, kerékpáros és evezős túrázók, mégis sikerül megőrizni a természeti értékeket. A Natúrpark kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a turizmus lágy formái valósuljanak meg és a tömegturizmus elkerülje a térséget. Ennek érdekében olyan látogatói menedzsmentet működtet, amely képes a turisták térbeli és időbeli irányítására, hogy sehol ne alakuljon ki túlterhelés, viszont minden település részesedhessen a turizmus előnyeiből. A turizmusból származó hasznót a helyi értékek megővésére és a helyi gazdaság fenntartható fejlesztésére fordítják.

A jövőkép egy jól fejlett, sokrétű turisztikai hálózatot mutat. Az emberek szeretnek itt élni és a turisták szívesen jönnek ide, sokan visszajáró vendégek. Az egyik legfőbb húzóerő a vízhez kötődő rekreációs lehetőségek tárháza, amelynek alapját a gyógyító termálvíz, a minden igényt kielégítő termálfürdők és a vadregényes természetes vízfolyások (Tisza) és állóvizek biztosítják. A családosok, egyedülállók, idősek és fiatalok egyaránt látogatják a területet, megismerik és megszeretik a térség kultúráját, ezáltal ők is készítenek érzéket arra, hogy részt vegyenek a térség értékeinek megőrzésében, amire lehetőséget is találnak. Elegendő mennyiségű és jó minőségű szálláshely, számos kiegészítő szolgáltatással és barátságos, felkészült személyzettel várja a vendégeket. A turistautak népszerűek, a szolgáltatóegységek jó forgalmat bonyolítanak, ami megélhetést biztosít a helyi vállalkozók és családok számára. A területre minden társadalmi osztály el tud jutni, a tehetősebbek és a kevésbé jómódúak is tudnak szállást és kikapcsolódási lehetőséget találni. A közlekedési hálózat kielégítő, az utak minősége és a közösségi közlekedési eszközök is egyszerű és gyors eljutást biztosítanak a települések között, amely még inkább hozzájárul a turisztikai attrakciókhoz való eljutáshoz.

3.2.4.2. attrakció fejlesztési javaslatok

Az attrakciók fejlesztésének több útja van. Egyik a meglévő vonzerők turisztikai terméké fejlesztése, ami jelenthet egyszerű felújítást, információs felületekkel való ellátást, de lehet, hogy a vonzerőt terméké kell fejleszteni ahhoz, hogy látogatható és látogatott legyen. Másik út a teljesen új attrakciók létrehozása és piacra vitele. Természetesen vannak további lehetőségek is, amelyek előbbi kettőből tevődnek össze. Ilyenek például azok az új turisztikai termékek, amelyek meglévő attrakciók összekapcsolásával, csomagajánlatként alkotnak egy új vonzerőt. Ezek a fejlesztési irányok egyben arra is lehetőséget nyújtanak, hogy a fejlesztéseket időben széthúzza lehessen megvalósítani, mégis képessé válik a natúrpark a program elejétől fogva önálló desztinációként színre lépni a hazai turisztikai piacon.

Térképezhető javaslatainkat foglalja össze az **n. tervlap**.

A térség mezőgazdasági és lovas hagyományainak bemutatása

1. Az állatsimogatók nagy népszerűségnek örvendenek a turisták körében. A térség állattartó telepein az állatok bemutatására javaslunk kialakítani egy elkülönített kis udvart, ahol turistákat tudnak fogadni. Az állatokon keresztül be lehet mutatni az állattartás módozatait, fortélyait, a megélhetési állattartás feladatait, örömeit és nehézségeit. Mindez kiegészülhet alkalmi kézműves foglalkozásokkal (például tollhegy készítés, tésztagyártás stb.) és egy kis helyi termékeket árusító bolttal. A telepeket érdemes lenne önkéntesek és gyakornokok fogadására is alkalmassá tenni, ezzel is biztosítva a turizmus legújabb trendjének, a regeneratív turizmusnak (ami közvetlenül járul hozzá a bemutatott érték fennmaradásához) megfelelő attrakciókat. Alkalmos helyek erre a birkatelep Tiszainokán vagy a csirketelep Törökszentmiklóson.
2. Tematikus látogató napok (pl. Húsvét környékén tojás-napok, Szent György nap környékén juhász napok) szervezésével ismertté tehetők a bemutatógazdaságok, és kezdetben nem kell egész évben készenlétben várni a turistákat, csak ezeken a napokon. A látogató napok össze is köthetők kulináris élményekkel, a közeli látványosságok bemutatásával, amúgy is megszervezett programok (pl. falunap, fesztivál) meglátogatásával.
3. A lovas hagyományok is a mezőgazdasághoz köthetők, de a mezőgazdasági érdeklődésük mellett a sportolni vágyók számára is különleges érdeklődésre tarthatnak számot. A térség lovardái is alkalmasak lennének a lófajták, valamint a különféle, lóval asszisztált tevékenységek bemutatására. A lovakkal szorosabb kapcsolatban lévők számára lovaglási lehetőség biztosítása minden tudási szintnek megfelelően bizonyára vonzó lenne a turistáknak. A lovak, az istállók bemutatása mellett lehet kisebb múzeum-szobákat berendezni a térségből származó híres lovak vagy lovasok emlékére, kocsik és hintók, lóval végzett munkák és eszközeik bemutatására.
4. Különleges elem lehet a sérültek számára elérhetővé tett terápiás lovagoltatás is.
5. A térség lovas hagyományainak felélesztésére lovastúrákkal a lótarásban érdekelt személyek és vállalkozások összekapcsolásával lenne lehetőség, ahogy az már korábbi fejlesztési tervekben is szerepelt. A lovas túraútvonalakat más túraútvonalaktól elkülönítve, a jármódnak megfelelő burkolatú utakon kell vezetni, a pihenőhelyeket pedig nem csak a lovasok, hanem a lovak igényeinek is megfelelően kell kialakítani. Az ilyen lovastúrákhoz sok feltételnek kell egyszerre teljesülnie: lovas szálláshelyek, lovas pihenőhelyek, megfelelő útvonal kijelölése és kiépítése, túravezetők, élelem és ivóvíz lónak és lovasnak egyaránt és főként lovak szükségesek. Kezdetben ezért inkább csak a lovardákat, lovastanyákat kellene úgy fejleszteni, hogy alkalmassá váljanak lovasok fogadására és kisebb környékbeli túrák kiajánlására. Gyerekek élmény-lovagoltatása lehet az első lépcső ebben a folyamatban egy csomagajánlat egyik kiajánlott program-lehetőségként.

Leromlott állapotú épületek, építmények felújítása, használatba vétele, bemutatása

1. Az évezredek titkait őrző kunhalmok és kurgánok a térség kiemelkedő értékei, de nem ismertek. Az elszántástól meg kell védeni azokat is, amelyek még nincsenek feltárva, vagy akár csak nyilvántartásba véve. A települések közelében, jól megközelíthető helyen lévő és régészetiileg valamelyest feltárt halmok mellett tájékoztató tábla kihelyezését javasoljuk. Azok a halmok, amelyek tetején valamilyen építmény is áll, különösen alkalmasak a bemutatásra. Ezekben az esetekben több tábla is elhelyezhető, amelyek a hely kulturális értékeit bemutatják. A halmokat fedő természetes vegetáció is értékes eleme a hazai flórának és rajta keresztül a faunának is. Ezen értékek bemutatására is javaslunk egy-egy táblát szánni a fentebb említett helyeken. Nem javasoljuk az érintetlenül

fennmaradt gyepes kunhalmok közvetlen bemutatását a természeti érték megóvása érdekében.

2. Tiszainoka területén a főút mentén található jelenleg üresen álló régi, kb. 200 éves épület és pincéjének felújításával először bortároló és kóstoltató hely, később, tovább fejlesztve szórakozóhely alakítható ki.

Komplex attrakciók, csomagajánlatok kialakítása

A már meglévő és az újonnan tervezett attrakciók látogatására, tematikus csomagajánlatok összeállítását és piacra vitelét javasoljuk. A csomagok általában egy hétvégére szóló ajánlatok, amelyek kínálatában szállásadók, vendéglátósok és programszolgáltatók vesznek részt. A csomagajánlatok nem igénylik feltétlenül új attrakciók és infrastruktúrák kiépítését, ezért nagyon alkalmasak arra, hogy a térség turisztikai zászlóshajói legyenek, általuk ismertté váljon a térség, a natúrparki márka, hogy aztán később, hosszabb időre, célzottan is meglátogassák a térség valamely attrakcióját. A csomagok működtetése csak jó szervezést és megfelelő marketinget igényel. A csomagajánlat általában valamilyen téma köré szerveződik.

1. Túranapok a természet rajongóinak

Egy település vagy településcsoport természeti értékeit 116 mutatják be szakemberek, vagy hozzáértő helyiek. A szálláshely természeti környezetben van, a kert alkalmas sütögetésre, főzésre, amit előre be- vagy elkészítenek a vendégek számára. Túravezetővel bejárhatók a környék útvonalai, madárles, napfelkelte, természetfotózás lehet még a program. Gyógy- és ehető növények megismerése tovább mélyítheti a vendégek gasztronómiai és növénytani ismereteit.

2. Tisza-táji Vizek Ösvénye tematikus út

A projekt célja a környezeti és turisztikai értékek kiemelése a térségben, különös hangsúlyt fektetve az értékes vízi infrastruktúrák összekapcsolására. Ez magában foglalja a Tisza menti strandokat, kilátókat, valamint gyógy- és termálfürdőket, holtágakat és egyéb állóvizeket. A tervezett úthálózat és tematikus túraútvonalak létrehozása segíti a különféle vízi létesítmények könnyebb elérhetőségét és egymással való összekapcsolását, ezáltal növelve a turisztikai vonzerőt és a környék iránti érdeklődést. A célközönségtől függően kínálhatók a programban wellness élmények, gyógykezelés, vizes kalandok. Ezekhez társulhatnak az egészséges táplálkozást vagy az alföldi betyárok életmódját idéző ételeket felvonultató fogások.

3. Tiszai kincskereső napok

A Tiszai Kincskereső napok egy olyan turisztikai termék, amelynek célja, hogy egyedülálló és izgalmas élményt nyújtson a fiatal generáció számára, miközben megismerteti őket a környék történelmi és természeti kincseivel. A résztvevők csoportosan indulnak egy izgalmas kincskereső túrára a vidék rejtett helyszínein. A túra során felfedezhetnek különböző geológákat, amik átirányítják őket a térség különféle izgalmas, kultúrtörténeti és természeti értékeit képviselő pontjaira. Oktatási célja is van ennek a túrának, ezért a környékbeli gyerekek számára is érdekes lehet. A résztvevők lehetőséget kapnak arra, hogy megismerjék a helyi kultúrát és tradíciókat akár egy hosszabb programsorozat keretében. A programban szerepelhetnek helyi néptáncok, folklór előadások és hagyományos kézműves foglalkozások. A kincskeresők részt vehetnek egy gasztrotúrán, ahol megkóstolhatják a különböző helyi ízeket és specialitásokat, és részt vehetnek egy főzőversenyen vagy közös bográcsozásban. A program során lehetőség van részt venni különböző sportversenyeken és kihívásokon, például egy futó, evezős, kerékpár versenyen vagy egy közösségi kondiparkban erőversenyen. Különböző zenés-táncos mulatság (pl. néptánc) rendezhető az esti órákban, ahol a helyi termelők megmutathatják

termékeiket (pl. helyi sör). A kincskereséshez térkép és útleírás előkészítése szükséges.

4. Tiszai Lovas élményút és Gasztronómiai Fesztivál

A Tiszai Lovas élményút és Gasztronómiai Fesztivál autentikus és interaktív turisztikai élményt nyújthat a fiatal generációnak és minden kalandvágyónak, amely magában foglalja a hagyományos lótarás bemutatását, kézműves foglalkozásokat és gasztronómiai élvezeteket. A résztvevők részt vehetnek különböző kézműves foglalkozásokon, ahol megismerhetik és kipróbálhatják a régi eszközöket és technikákat, mint például a favágás vagy a szőtteskészítés, illetve a lovak körüli munkálatok (pl. saját patkó készítése, ló csutakolása, felszerelése). A résztvevők lovasszekérrel vagy lovakkal felszerelve indulnak egy lovas élményútra a vidék jellemző tájain. Útközben megállnak egy alkalmi vendéglátóhelyen. Fontos része a programnak a hagyományos lótarás bemutatása a kiindulóponton, ahol betekintést nyerhetnek a lovak gondozásának és kiképzésének módjába, a lovak életébe, viselkedésébe. A kisebb gyerekek számára állatos arcfestés is teret nyerhetne. A résztvevők lehetőséget kaphatnak arra, hogy megkóstolják a helyi gasztronómiai különlegességeket, részt vegyenek egy főzőversenyen (pl. bográcsolás) és élvezhessék például a pálinkakóstolót. Állatsimogató a gyerekek és az állatbarátok számára állandó lehetőség a lovasudvarban. A programot akkorra kell szervezni, amikor hangulatos kézműves piac látogatására és vásárlásra is nyílik lehetőség.

5. Tisza Gyógyfürdők Estéje és Gasztronómiai Kóstoló

Ez a rendezvény egy különleges alkalom arra, hogy a felnőtt vendégek felfedezzék a térség legismertebb gyógy- és termálfürdőit, miközben élvezik a helyi gasztronómiai élvezeteket egy izletes vacsora és borkóstoló keretében. A résztvevők, éjszakába nyúlóan élvezhetik a fürdözést zeneszó mellett a relaxáló fényeffektek hangulatával. A fürdőzés után részt vesznek egy ínycsiklandó vacsorán, ahol helyi termékekből készült fogásokat kóstolhatnak meg. Ez az étel- és borkóstoló élmény lehetővé teszi számukra, hogy megismerjék a térség gasztronómiai kincseit és ízeit. Az élvezeteket masszázs és szaunázás egészíti ki.

6. Agrokaland-park és hálózat létesítése

A teljesen új attrakció egy összetett kínálattal rendelkező szórakoztató és oktató park az agrárium iránt érdeklődő fiatalok, családok és az idősebb korosztályok számára, ahol a szórakozás mellett a mezőgazdálkodással kapcsolatos edukációs programok (tanfolyamok, akkreditált képzések) lefolytatására is lehetőség nyílik. A működtetéshez szükség van a népfőiskola, helyi gazdák és a szakképző iskola együttműködésére is. A szórakozást hazai háziállat fajta bemutató, lovas/lovaskocsi bemutató, az ökológiai gazdálkodást bemutató kisgazdaság, gyógynövénykert, kézműves foglalkozások és mezőgazdasági gépeket bemutató, kipróbálásukat is lehetővé tevő program nyújtja. Az oktatási programokat mezőgazdasági szakemberek továbbképzésére, valamint érdeklődő hobbykertészek számára szervezett tanfolyamok jelentik. Ehhez szükség van szálláshelyre, oktatási központra, bemutató terekre az állatok, gépek és kertek számára, étkezési lehetőség biztosítására, parkoló területre, pihenőhelyekre, legalább 1 ha területen. A kalandpark belépődíjas, az oktatási programok részvételi díjas termékek lennének.

Infrastruktúra fejlesztési javaslatok

A turisztikai infrastruktúra az attrakciók bemutatását, elérhetőségét szolgálja, aminek egy részét az általános infrastruktúra alkotja, úgymint a közlekedési lehetőségek, az utak, a közművekkel való ellátás (beleértve a távközlést). Van azonban egy olyan része is, ami kifejezetten a turizmust szolgálja, ilyenek az épületek (pl. múzeumok, fogadóépületek),

bemutatóterek, strandok, pihenőhelyek, információs táblák, de ide tartoznak a turistákat szállító sajátos eszközök (pl. lovaskocsi, kisvonat), sőt, a túravezetők is. Ezek fejlesztése sokszor nagyon komoly beruházást igényel, máskor viszont jó szervezéssel, esztétikai érzékkel kevesebb pénzből is elérhetők jó eredmények. A kisebb beruházást igénylő feladatok azonnal elvégezhetők és általuk a turizmus beindítható, a nagyobb beruházásokat későbbre lehet hagyni, de a tervezéskor mindig figyelembe kell venni, hogy mi a végső cél. Az a leghatékonyabb, ha minden apró lépés a végső cél elérését szolgálja.

Javaslatainkban elsősorban a kifejezetten turisztikai infrastruktúrára koncentrálunk, de természetesen nem mellőzhető például az utak állapotának javítása, a térséget behálózó közösségi közlekedés feltételeinek megteremtése.

Hozzuk közelebb a Tiszát!

1. Parti sétányok kialakítása a Tisza partján. A települések lakói és az ott nyaraló turisták szívesen sétálnak a vízparton, akár csak pár 100 méteres sétányokon, amely összeköthető horgászhelyek kialakításával. Megtelik a part élettel, ahol az emberek találkozhatnak, mozoghatnak, beszélgethetnek, kellemes időt tölthetnek.
2. Az evezős turizmus igényli a kikötőhelyek meglétét. A természetvédelem által védett partszakaszokon azonban ilyenek nem alakíthatók ki, ezért inkább Szolnok környékén javasoljuk táborhelyek kialakítását megfelelő infrastruktúrával (stég, mosdó, sátorozóhely, sütőgető hely, szeméttároló és -szállítás), hogy a szennyezés minél nagyobb mértékben elkerülhető legyen. Nagykörűnél és Tiszaugnál javasoljuk olyan kikötőhely létesítését, ahol a hajók kihúzása után a parttól távolabb van lehetőség a táborozásra.
3. A Tiszán való átkelés biztosítására javasoljuk a régi, felhagyott révek helyreállítását gyalogos és kerékpáros turisták számára. A mellék- és holtágakon, ahol keskeny a vízfelület, javasoljuk a turisták által is működtethető, kézi vontatású, drótköteles kompok létesítését szintén a gyalogos és kerékpáros turisták számára, ami nem csak infrastruktúra szerepet tölthet be, hanem vonzerővé is válhat.
4. A holtágak alkalmasak lehetnek rövidtávú/rövid idejű csónakázásra, vízibiciklizésre, supozásra – olyan nem motoros vízijárművekkel való kedvtelési vagy sportolási célú közlekedésre, ami sok aktív turista, valamint gyermekekkel érkezők számára nyújthat igazi paradicsomi élményt. Az eszközök kölcsönzésére önálló vállalkozás indítható, de megfelelő szakértelem szükséges hozzá. A szóba jöhető vízfelületek (pl. kengyeli halastó) terhelhetőségét minden esetben meg kell vizsgálni.

A kerékpározás feltételeinek megteremtése

1. Az Alföldön népszerű kerékpározás a területen kardinális kérdés, nem csak turisztikai szempontból, de az itt élők közül sokan, mint mindennapos közlekedési eszközt használják a kerékpárt. A meglévő kerékpárút-hálózat sok helyen hiányos vagy nem megfelelő minőségű. Ezen utak javítása kiemelt prioritást élvez, ugyanis a kerékpárutakra különböző tematikus túrákat lehet szervezni, amely még inkább fellendítené a helyi és térségi turizmust. A kerékpárutak nem csak infrastruktúrák, de önmagukban is jelentenek vonzerőt a sportturisták számára. A kerékpárutak kialakítására adódna a Tisza gátja, azonban ott az árnyékolás nehezen megoldható, ami nyáridőben veszély forrása is lehet, azonkívül kellemetlen is órákon keresztül a tűző napon kerékpározni. Ezért javasoljuk alternatív kerékpáros útvonalak kialakítását is, amelyekeken keresztül a látogatók megismerkedhetnek a környék egyéb természeti és kulturális értékeivel.
2. Javasoljuk a kerékpárút mentén pihenőhelyek, vízvételi lehetőség és szervízpontok kialakítását.

3. Alkalmanként tájékoztató táblák kihelyezését is javasoljuk, amelyek felhívják a túrázók figyelmét a közelben lévő látványosságokra, értékekre és a különböző elérhető szolgáltatásokra.

A bemutatás elősegítése

1. A látnivalók közelében közösségi pihenőhelyek kialakítása vízvételi lehetőséggel, mosdóval.

Szuprastruktúra (szolgáltatás) fejlesztési javaslatok

1. A térség legnagyobb hátránya a megfelelő mennyiségű és minőségű szálláshelyek hiánya. A szálláshelyek fejlesztését fokozatosan, az igények növekedésével és megismerésével kell elvégezni. Először javasoljuk diákok és sportturisták számára kialakított szálláshelyek létesítését, valamint a csomagajánlatokat igénybe vevő magasabb színvonalú, kisebb szálláshelyek kialakítását.
2. Javasoljuk alternatív közlekedési módok kiajánlását hívásos rendszerben (taxi, lovaskocsi, csónak) a közösségi közlekedés hiányosságainak pótlására.
3. Mind a kerékpározók, mind az evezősök számára könnyebbséget jelent, ha felszerelésüket nem kell magukkal vinni. Kerékpár- és hajókölcsönző, kíséőautó szolgáltatás, mentés és szerviz biztosítása vonzó lehetőség a fiatal csoportok és a családok számára.
4. A holtágakon, mellékágakon kis, nem motoros vízi alkalmatosságok (vízibicikli, sup, evezős csónak) kölcsönzésére kellene lehetőséget biztosítani, nem feltétlenül a parton, külön kölcsönző működtetésével, hanem pl. a szálláshelyek és program szolgáltatók bevonásával is kielégíthetők az igények.
5. A kerékpárút mentén, valamint a bemutatóhelyeken nem romló helyi termékeket árusító automaták kihelyezése is megfontolandó.

Marketing eszközök létrehozása, használata

1. Kiadványok készítése fontos lenne a térség értékeinek bemutatására mind a turisták, mind a helyi lakosok számára. Ezek felkelthetik a potenciális turisták érdeklődését, a helyiek számára pedig tudást közvetítenek, mely révén a helyi identitás és a térség szeretetének érzése növekedhet. Ilyen kiadványt kellene készíteni az alábbiakról:
 - a. kunhalmok és kurgánok
 - b. a kincskereső túra vezető füzet
 - c. kerékpáros útravaló
 - d. útmutató a vizek szerelmeseinek
 - e. agrokaland-park népszerűsítő kiadványa
2. A papír alapú tájékoztatás folyamatosan átalakulóban van a digitális terek felé, ezért a tájékoztató anyagoknak interneten elérhető felületeken is meg kell jelenniük. Ennek érdekében létre kell hozni a natúrpark saját honlapját, amelyen keresztül az összes látnivaló és szolgáltató megismerhető és elérhető.
3. On-line, de off-line is használható natúrparki turistakalauz alkalmazás fejlesztésére is szükség van, amelyet kiegészítenek az egyes helyszíneken telepített QR-kódok.
4. Az internetes portálnak naprakésznek kell lennie, ami azt feltételezi, hogy a natúrparki munkaszervezetben belül valaki ezt folyamatosan karbantartja.
5. Natúrparki arculati kézikönyv létrehozása (logó, kiadványok, információs táblák, pihenőhelyek, buszmegállók stb egységes kialakítása érdekében)
6. Natúrparki termék brand kialakítása, minőségellenőrzése, a termékek piacra juttatása

7. Natúrpark kedvezmény-kártya létrehozása – megfontolandó a szomszédos Körösök-völgye Natúrparkkal összefogásban.
8. Részvétel hazai turisztikai rendezvényeken, a natúrpark promotálása.

3.2.4.3. Zöldút fejlesztési javaslat

A térséget átölelő fejlesztési javaslatunk egy zöldút, amely a térség értékeit, látványosságait hivatott összekötni és bemutatni az ideérkezők és az itt lakók számára. A zöldút a 'Tiszavirág Zöldút' elnevezést kapta, amely a Tisza egyik jelentősebb elemére, a Tiszavirágzásra utal, amely összeköti a térség településeit, Magyarországon a zöldutak tervezése az Ökotárs Alapítvány kezdeményezésére vált általánossá. Ők hozták létre a zoldutak.hu honlapot, melyen az összes hazai zöldút adatai elérhetők és a hozzájuk tartozó elméleti háttérrel is lehet információkat találni. A honlapon található információk alapján zöldút lehet (www.zoldutak.hu):

- útvonal, természetes vagy mesterségesen kialakított folyosó, amelyet pihenésre, kikapcsolódásra használnak, általában természeti képződmények, például folyók, völgyek, hegygerincek mentén, vagy utak, folyómedrek, csatornák, túraösvények környékén;
- adott területen áthaladó, gyalogosokat és kerékpárosokat, lovasokat, kerekesszékekkel, vagy más nem motoros eszközzel közlekedőket szolgáló természetes ösvény vagy mesterségesen kiépített út;
- természeti folyosó, amely lakott területeket kapcsol össze történelmi és kulturális emlékhelyekkel, parkokkal;
- kijelölt összefüggő terület a városban vagy közvetlen környékén, amelyet közparknak, illetve zöldövezetnek minősítettek, illetve ezeket összekötő folyosó (sáv), melyen sétálni, kerékpározni lehet.

A zöldutaknak az alábbi feltételeknek kell megfelelniük:

- Lehetőség szerint zöld vagy kék sávban kell haladniuk: parkon át vagy park szélén vagy vízmenti sávban;
- a motoros közlekedéstől fizikailag el kell különülniük, ahol lehetséges;
- alkalmasnak kell lenniük mind gyalogos, mind kerékpáros közlekedésre (kivéve a hegyikerékpárokat);
- Burkolatuknak alkalmasnak kell lenni az egész éves használatra, de nem kell feltétlenül szilárd burkolattal ellátni azokat.

A zöldutakat hosszúságuk alapján három csoportba szokták sorolni: nagytávolságú, regionális és városi zöldutak. Ezek közül a tervezett Tiszavirág zöldút a nagytávolságú és a regionális zöldutak közé tartozik.

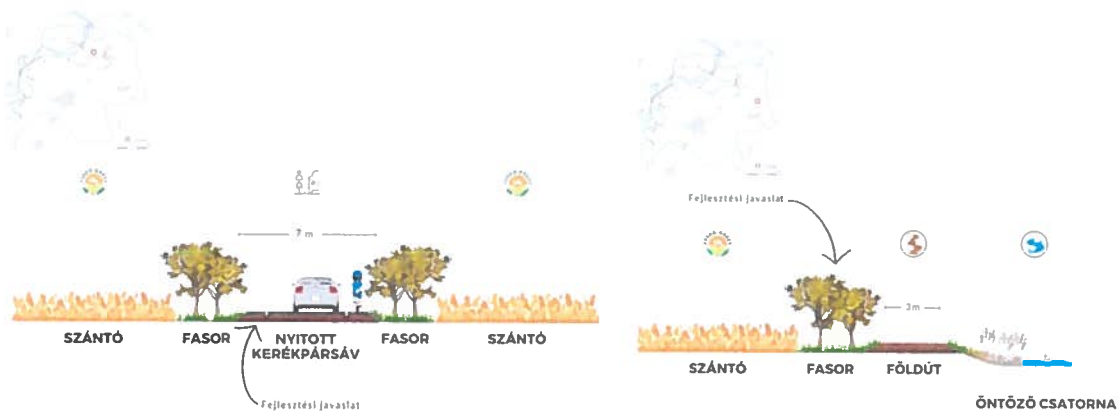
A zöldút tervezésével az alábbi célokat kívánjuk megvalósítani:

- a használók biztonságának javítása,
- a természetbe eljutás feltételeinek biztosítása,
- a Tisza összekötő szerepének hangsúlyozása,
- a meglévő kerékpárutakhoz való csatlakozás lehetőségének megteremtése,
- útvonal javaslat kijelölése napi vagy hétvégi túrákhoz,

- meglévő értékek bemutatása, összekötése,
- elősegítése annak, hogy a lakosok részt vehessenek helyi projektekben és mozgalmakban. Például: a helyi örökség emlékeinek megőrzése,
- helyi gazdaság élénkítése,
- helyi termékek értékesítése.

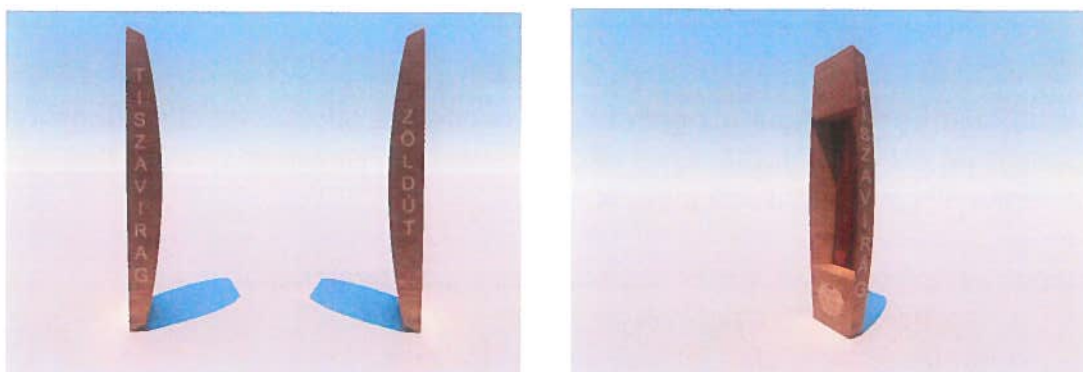
A zöldút tervezésekor az alábbi tervezési elemekkel kell foglalkozni:

- nyomvonal (szélesség, lejtés, burkolat) vizsgálata és kijelölése lehetőség szerint minél alacsonyabb forgalmú utakon (beleértve a gát tetejét és a gazdák beleegyezése esetén magán utakat is)
- az utak kerékpárral való járhatóságának megteremtése (kátyúzás, útstabilizálás, növényzet kezelése stb)
- útmenti növényzet (31. ábra)(növényssáv, fák – árnyékolás) vizsgálata és javaslatok a fejlesztésére a minél nagyobb árnyékoltság és változatos környezet kialakíthatósága miatt

31. ábra példa az útmenti növényzet kialakítására

- útkereszteződések (forgalmi és technikai szempontok alapján) vizsgálata és biztonságos csomópontok kialakítása (figyelemfelhívó táblák kihelyezése, forgalomtechnikai változtatások)
- pihenőhelyek kialakítása (pad, asztal, kerékpártámasz, szemetes, esőtető, információs táblák (32. ábra) kihelyezése a tervezett arculatnak megfelelően)

32. ábra információs táblák lehetséges arculata

- vízvételi lehetőségek vizsgálata és javaslat ezek fejlesztésére a kialakítandó útvonal mentén
- útjelző táblák helyének kijelölése, táblák megtervezése
- Logó (33. ábra), szlogen, egységes a Tiszementére jellemző arculat tervezésre javaslatok megfogalmazása

33. ábra Logó javaslat

- fenntartó/támogató szervezet kialakítása a civilekből, vállalkozókból
- helyi termékek értékesítési lehetőségének megteremtése helyben (termelők felfűzése az útvonalra, vagy közös árusító pont kialakítása információs pontokon)
- Pénzügyi háttér megteremtése, saját vagy pályázati forrásból.

A tervezett Tiszavirág zöldút magában foglalna már meglévő kiépített kerékpárutakat, egyéb utakat, földutakat és olyan tervezett útszakaszokat, ahol új út építése szükséges a megvalósításhoz. A zöldút a tervezett Natúrpark felfűzi a Natúrpark településeit és érinti a legjelentősebb értékeket. A javaslat tartalmazza pihenőhelyek kialakítását is, amelyek vagy a már meglévő infrastruktúrát használják ki vagy új pihenőhelyek létesítésével jöhetnek létre. A zöldút mentén összesen 51 olyan megállóhelyet helyeztünk el, ahol valamilyen bemutatandó érték vagy látványosság található meg, és 10 darab pihenőpontot kialakítására is javaslatot tettünk.

1.	Holt-Tisza sétány	Szolnok	29.	Lakiteleki töserdő és tavak	Lakitelek
2.	Templom tér	Szolnok	30.	Lakiteleki holt-ág	Lakitelek
3.	Tenyői halom	Szolnok	31.	Hungarikum liget	Lakitelek
4.	Lovas tanya	Szolnok	32.	Tizsakürti Arborétum	Tizsakürt
5.	Beke Pál halma	Szolnok	33.	Cserkeszölő Kastély	Cserkeszölő
6.	Tiszaligeti Strandfürdő	Tiszaliget	34..	Cserkeszölő fürdő	Cserkeszölő
7.	Tiszavirág híd	Szolnok	35.	Farkasdomb Tájház és Turisztikai Központ	Farkasdomb
8.	Vasútállomás	Szolnok	36.	Szent Márton Római Katolikus templom	Tiszavasvári
9.	Falumúzeum-Tószeg	Tószeg	37..	Üdülőttelep és szabadstrand	Tiszapüspöki

10.	Patkó-tó	Tószeg	38.	Ördögszekér Környezetvédelmi Oktatóközpont	Tiszapüspöki
11.	Templom melletti park	Nagykörű	39.	Szabadstrand	Tiszapüspöki
12.	Vasútállomás és zártkertek	Nagykörű?	40.	Piactér	?
13.	Hősi emlékek parkja	Nagykörű?	41..	Történelmi gyümölcsös	?
14.	Szabadstrand és liget	Nagykörű?	42.	Kettős-halom Kálvária- dombbal	Fegyvernek
15.	Faluközpont piaccal	Nagykörű	43.	Régi malom	Fegyvernek
16.	Népművészeti alkotótelep	Tiszavárkony	44..	Csonkatorony	Fegyvernek
17.	Endre Király vára emlékmű	Tiszavárkony	45.	Mária Magdolna- templom	Fegyvernek
18.	Vezseny kilátó	Vezseny	46.	Fegyverneki-Holt-Tisza	Fegyvernek
19.	Református templom	Vezseny	47.	Gátörház	?
20.	Esőbeálló és halászati bemutató	?	48.	Gátörház	?
21.	Kisvasúti emlékmű	Tiszajenő	49.	Óballai régi iskola	Óballa
22.	Településközpont	Tiszajenő	50..	Glaser-kastély	Örményes
23.	Mira-kutak és üzem	Szolnok	51.	Vasútállomás	Örményes
24.	Tiszakécskei szabadstrand	Tiszakécske			
25.	Tiszainokai révkikötő	Tiszainoka			
26.	Tiszainokai Kastély	Tiszainoka			
27.	Tiszakécskei Tanösvény	Tiszakécske			
28.	Kerekdombi termálfürdő	Tiszakécske			

5. táblázat

Bemutatandó értékek Forrás: saját ábra

Projekt- és programkötletek gyűjtéséhez javasolt adatlap

Sorszám és megnevezés	1.1. Ökológiai hálózat, víz visszatartás és a gazdálkodási biztonság elemeinek bővítése, javítása
Kapcsolódó alcélok	- Csapadék vagy felszíni víz formájában érkező víz és a kis vízkörforgás területeinek felmérése és a vízvisszatartás és a termelő gazdálkodás fenntartásának és az élőhelyek helyreállításának a biztosítását szolgáló területek és területhasználatok azonosítása és bevezetése (tájkarta keretében megállapodások kidolgozása és megkötése) - Mintaterületi, tájgazdálkodási támogatások lehívása - Vizes élőhelyek minőségének védelme a partmenti sávok puffertérületeivel - Összefüggő ökológiai hálózat kialakítása - Turisztikai, zöldút hálózat számára tér biztosítása - Oktatási és kutatási helyszínek biztosítása
Szükségesség indoklása	A mezőgazdasági területek klímaellenállósága vészesen romlik, egyre inkább a helyi adottságokhoz illesztés és azok természetes javítása

(érkező vizek, regeneratív talajművelés) szükséges, Hiányos az ökológiai hálózat, főként a puffer sáv hiányzik. A lehetséges zöldűthálózat nem alkot összefüggően bejárható útvonalat egyelőre.		
Azonosító	Támogatható tevékenységek	Ütemezés
1.1.1.	Felmérések és egyeztetések a gazdálkodókkal együttműködve	
1.1.2.	Vízhelyes tájgazdálkodási és birtokszintű tervezés és tanácsadás	
1.1.3.	Közösségi megállapodások, tájkarták	
Monitoring mutatók		
Kimeneti, közvetlen termék (output)		
Eredmények		
Hatások		
Források		
Közreműködők		

3.3. A tervezett intézkedések, érvényben lévő települési és térségi fejlesztési dokumentumokban meghatározott célokhoz, prioritásokhoz való hozzájárulásának bemutatása

Áttekintettük a térségileg és tematikailag legfontosabb stratégiákat, fejlesztési koncepciókat a tervezett natúrpark fejlesztési pilléreinek és adottságainak tükrében.

Az OTFK (Nemzeti fejlesztés 2030) Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye számára a következő fejlesztési irányokat tűzte ki:

- Kapcsolódás a fejlődő fővárosi térséghez és M1-M5 tengelyhez a közút- és vasúthálózat fejlesztése, az innováció és a gazdasági együttműködés bővítése által.
- Versenyképes megye kialakítása Szolnok térsége súlyának növelésével...
- Az agrárium együttműködésen alapuló megújítása a tájfenntartó kapacitás növelése és a termelés bővítése érdekében.
- Kiegyensúlyozott Tisza-mente és kultúrtájak hálózata létrejöttének előmozdítása összehangolt vízügyi, környezetvédelmi, energetikai, turisztikai és vidékfejlesztéssel.
- A népességmegtartó képesség növelése a foglalkoztatási lehetőségek bővítése, a képzettség és az egészségi állapot javítása, a felsőfokú oktatás fejlesztése és az infrastrukturális felzárkóztatás folytatása segítségével.
- A leszakadó térségek és társadalmi csoportok felzárkóztatása...

A megfogalmazott agrár-, vidékfejlesztési, célok egyértelműen kapcsolódnak a tervezett natúrpark négy pilléréhez: a természeti és kulturális örökség védelme, a vidékfejlesztés, a környezeti nevelés és szemléletformálás, valamint a turizmus és pihenés.

A NEMZETI VÍZSTRATÉGIA /Kvassay Jenő Terv (KJT) – a magyar vízgazdálkodás 2030-ig terjedő keretstratégiája és 2020-ig terjedő középtávú intézkedési terve, a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III.12.) Korm. rendelet értelmében vízügyi szakpolitikai stratégia. KJT célja a társadalom és a víz viszonyának a feltárására támaszkodva intézkedések megfogalmazása, hogy elkerülhessük a világot fenyegető vízválságot és időben megtehezzük a szükséges intézkedéseket. A KJT a több szempontból is említi a térséget a vízgazdálkodási szempontból kihívással küzdő területként:

- „a szélsőséges vízhiányok gyakoribbá váltak, több folyónkhoz hasonlóan a Tisza, a Sebes-Körös is döntött negatív rekordot, elérve vagy alulmúlva az eddig észlelt legkisebb vízállást,
- fokozódik a térségi vízszétosztás szükségessége a vízhiányos területekre (pl. vízátfutás a Tiszából a Körös-völgybe, a Tisza-tó üzemeltetése a Tisza élő jellegének a fenntartása és Szolnok vízellátása érdekében...
- gyakoribbá váltak a rendkívüli hevedések, viszonylag kis területre kiterjedő, villámárvák (pl. 2010. Észak-Magyarország, 2015. budapesti vízözön),
- felszíni és felszín alatti vizeink jelentős része nem éri a VKI által megkövetelt „jó” állapotot.”

A számos további kihívás közül kiemelkednek a következők:

- A vízproblémák jelentős részének megoldásához ma már ágazatközi együttműködés, a társadalmi tudatosság növelése és az értékrend kedvező irányú befolyásolása szükséges.
- A vízgazdálkodás meghatározó kihívása a területhasználati módok változása (pl. a birtokszerkezet megváltozása; arra alkalmatlan, vízjárta területek művelésbe vonása; a városiasodás; a folyóink medrének árvízszintet növelő használata; a vizekkel szembeni fokozódó rekreációs igények stb.).
- A biológiai sokféleség megőrzésében rendkívüli jelentőségű a vizes élőhelyek szegényedésének, az ökoszisztéma-szolgáltatások további hanyatlásának a megállítása. A víz, mint gazdasági erőforrás – termelési tényező – alacsony kihasználtsága hazánkban.

A KJT hangsúlyozza a természetes folyóvizek védelmét és azok természetes állapotának megtartását, valamint a mezőgazdaság vonatkozásában a természeti adottságokhoz jobban igazodó tájgazdálkodás megvalósulását, így ezek tekintetében a természetvédelem és ökológia igényeihez igazodó vízgazdálkodási keretrendszert vázol fel. A KJT az alábbi hosszútávú célokat formálta meg:

1. Vízvisszatartás és vízszétosztás a vizeink jobb hasznosítása, a gazdaság-támogató

vízgazdálkodás érdekében

2. Kockázat megelőző vízkárelhárítás

3. A vizek állapotának fokozatos javítása, a fenntartható jó állapot elérésére

4. Minőségi víziközmű-szolgáltatás és minőségi csapadékvíz-gazdálkodás elviselhető

fogyasztói teherviselés mellett.

5. A társadalom és a víz viszonyának a javítása (mind egyéni, mind gazdasági, mind

döntéshozói szinten).

6. A tervezés és irányítás megújítása

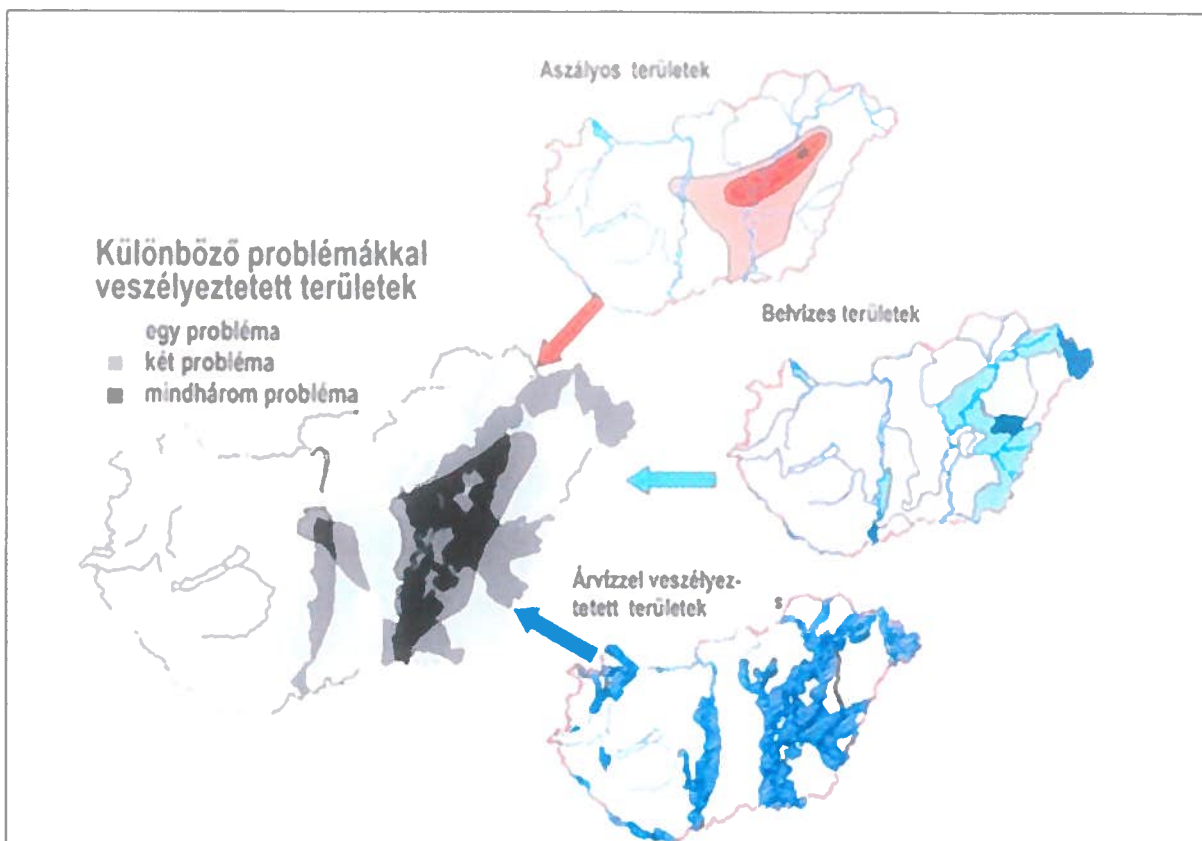
7. A vízgazdálkodás gazdasági szabályozó rendszerének újjászervezése

A Vízvisszatartáshoz kapcsolódóan a KJT az alábbi intézkedéseket fogalmazza meg:

- „A vízvisszatartást támogató jogi és műszaki szabályozási környezet kialakítása. Vízkészletekhez igazodó vízhasználatok ösztönzése.
- A vizek területen tartását ösztönző szabályozásra és az ehhez alkalmazkodó agrárgazdálkodási formák támogatására van szükség...
- A vízszolgáltatási rendszerek (belvízi és öntözési vízhálózat) felülvizsgálata, indokolt esetben azok átalakítása, felújítása, fejlesztése, újak építése. A többfunkciós vízrendszerek számának növelése (belvízelvezetés, medertározás, vízpótlás)
- Helyi meder- és területi vízvisszatartás, a természetes lehetőségek kiaknázása, a tározási lehetőségek megőrzése, kis tározók építése, kialakítása...”

Az 1998 óta rendre rekordokat döntő árvizek elleni védekezést segíti az új Tisza-völgyi árvédekezési doktrína (a Vásárhelyi-terv Továbbfejlesztése – VTT) kidolgozása, de kedvezőtlen, hogy az eredetileg elképzelt komplexitással szemben egyoldalúan árvízvédelmi célokra szűkült a megvalósítása.

A KJT által megfogalmazott a fenntarthatóbb vízgazdálkodást, vízvisszatartást segítő tevékenységek a tervezett natúrpark környezeti-, fenntarthatósági céljaihoz nélkülözhetetlen feltételeket jelentenek.

34. ábra A Nemzeti Vízstratégia / a Kvassay Jenő terv a térséget több szélsőséges jelenség által érintettnek jelöli: az árvizek, belvizek, az aszály előfordulása egyaránt előfordul itt, Forrás: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

A Nemzeti Tájstratégia (NTS) a magyar táj átfogó, ágazatokon túlmutató szemlélettel fogalmazza meg a hazai tájak megőrzéséhez kapcsolódó célkitűzéseket. A stratégia javaslatai szerint a beépítetlen területek megőrzésére nagyobb kell hangsúlyt fektetni, emellett megemlíti, hogy a környezeti nevelés/szemléletformálás eddigi eredményei nem átütő erejűek. Jellemző a vízháztartási viszonyokat megváltoztató mértékű burkolt felület-növekedés, a táj iránti felelősségérzet eltűnt, a jelenlegi bevett gyakorlat a csapadékvíz azonnali elvezetése, amely klimatikus adottságainkat tekintve kifejezetten hátrányos, amelyek mind gyengítik a klímaváltozással szembeni ellenálló képességet. A dokumentum szerint az országnak mindössze 17 %-át borítja olyan növényzet, amely a területileg természetes növényzet maradványának tekinthető.

A Tájstratégiában megfogalmazott stratégiai célok messzemenőig illeszkednek a natúrparkok céljaihoz:

A stratégia az átfogó célkitűzés elérése érdekében három kiemelt célt fogalmaz meg. A kiemelt célokhoz kapcsolódó alcélok rendszere a következő:

I. Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás megalapozása

- I.1. alcél: Táji adottságokon alapuló tájhasznosítás kereteinek meghatározása
- I.2. alcél: A tájhasználat változásának nyomon követése
- I.3. alcél: A táji adottságokon alapuló tájhasznosítás integrálása a döntési mechanizmusokba
- I.4. alcél: Komplex tájszemlélet integrálása a kutatásokba

II. Élhető táj – élhető település – bölcs tájhasznosítás

II.1. alcél: Kompakt, klímabarát, értékőrző települések

II.2. alcél: Tájba illesztett infrastruktúrák

II.3. alcél: Táj adottságokon alapuló termelési funkciók

II.4. alcél: Táj adottságokon alapuló rekreációs funkciók

II.5. alcél: Jobban működő szabályozási és védelmi funkciók

III. A tájidentitás növelése

III.1. alcél: Fogékonyság, társadalmi felelősségvállalás növelése

III.2. alcél: A társadalmi részvétel növelése

III.3. alcél: A tájjal kapcsolatos képzés, oktatás fejlesztése

A tervezett natúrparkot érintően két vármegye területfejlesztési koncepciójából az alábbi releváns megállapításokat emeltük ki, amelyek a térség népességmegtartó erejének növeléséhez elengedhetetlenek:

JNSZM 2030, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Területfejlesztési Koncepció 2021-2030 hosszú távú területi jövőképében, Szolnok Megyei Jogú Város és településeggyüttese, a jövőben is a megye regionális pólusa marad és fejlődik.

- Szolnok-Cegléd-Kecskemét központokkal az M8 tengely mentén – a Közép-Alföldön – kialakul egy nemzetközi jelentőségű gazdasági pólus térség. Szolnok a hazai vasúti járműgyártás központjává fejlődik, Törökszentmiklós fokozatosan a hazai mezőgazdasági gépgyártás és mezőgazdasági gépipari innováció egyik meghatározó centrumává válik, Martfű és Tiszapüspöki élelmiszerfeldolgozó kapacitásai továbbra is biztos alapjai a megye mezőgazdaságának. Az M4 szolnoki északi elkerülője új területeket tár fel az iparfejlesztés számára, amely újabb nemzetközi és hazai szereplők számára ad betelepülési és növekedési lehetőséget.
- A megye meghatározó súlyt képvisel az Északkelet-Magyarországi Gazdaságfejlesztési Zónában a Szolnok-Debrecen gazdasági tengely megerősödése révén, a kiépült M4-re és a megújult 100-as vasútvonalra alapozva.
- A gazdasági bázis új eleme a gyógyfürdők (Berekfürdő, Kisújszállás, Tiszafüred, Karcag, Túrkeve, Mezőtúr, Cserkeszőlő) szolgáltatásai iránt növekvő a kereslet.
- Az agrárium és annak kiszolgáló, feldolgozó létesítményeinek fejlesztésével stabil gazdasági bázis jön létre. A Nagykunság szerepe fokozatosan minden téren megerősödik a Szolnok – Szajol - Törökszentmiklós – Kisújszállás – Karcag tengely megközelíthetőségének (M4) kiépülésével.
- A Tiszazug és Mezőtúr térsége a kialakuló Körös-menti együttműködésben fontos agrár- és turisztikai zóna. A térség turisztikai központja Cserkeszőlő.

A 2021-2027 időszakra a Bács-Kiskun Megye Területfejlesztési Program Operatív Programrészre kiemelten foglalkozik a Tisza-Écskei járással. A Tisza-Écskei Járás

Zászlóshajó programja a térség turisztikai erősségeire építve ezt a területet szeretné továbbfejleszteni:

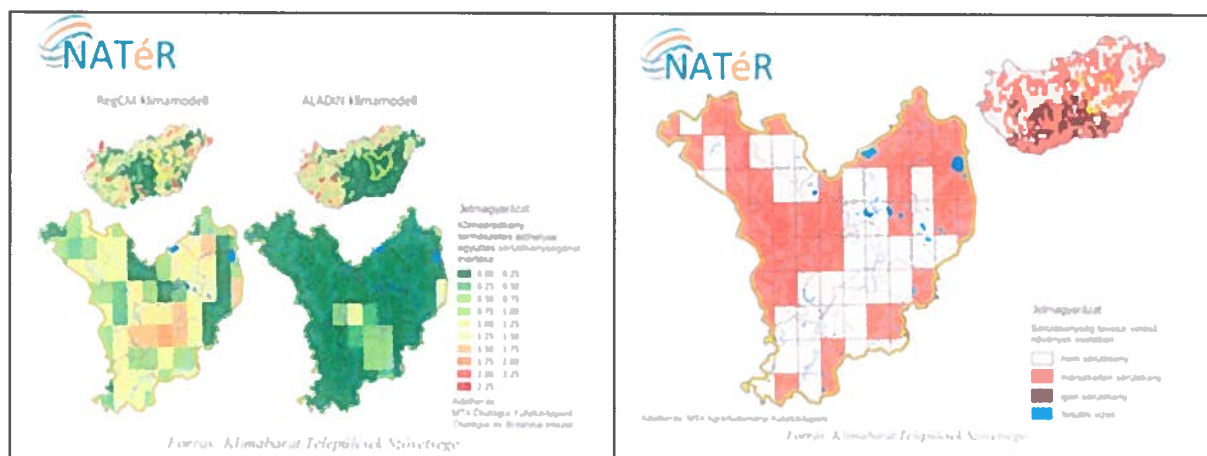
- Tiszaécscsén a gyógy- és élményfürdő fejlesztése.
- Lakiteleken a Lakitelek Népfőiskola, továbbá a Lakitelek-Töserdő és Tösfürdő turisztikai a meglévő turisztikai attrakció felújításával, és új funkciókkal.

A térség jobb turisztikai elérhetőségét szolgálja a két tervezett kerékpárútfejlesztés:

- Lakitelek-Szentkirály,
- Tiszaug – Öcsöd (Jász-Nagykun-Szolnok Megye koncepciójához és stratégiájához illeszkedve).

A Jász-Nagykun-Szolnok Megye Klímastratégiája (2017) kiemeli, hogy a nyári aszály nagyobb károkat okoz a térségben a mezőgazdaságnak, mint az általában télvégén, kora tavasszal előforduló belvizek, így a belvizek (többlet vizek) helyben tartásának is kiemelt feladatnak kell lennie. A víztöbblet megfelelő víz□ és tájgazdálkodással a térség javára fordítható. Az áttérés ugyanakkor több szakág szoros, kompromisszumos együttműködését (elsősorban mezőgazdaság, vízgazdálkodás, környezet□ és természetvédelem), és a jelenlegi üzemeltetési/gazdálkodási/fenntartási rendszer felülvizsgálatát kívánja meg.

Az éghajlatváltozás várható mezőgazdasági hatásainak becslésére használt természet-szimulációs modellt összekapcsolták a rendelkezésre álló éghajlatváltozási modellekkel. A modell eredményei szerint a tavaszi vetésű növények (pl. kukorica) vonatkozásában komoly termés csökkenéssel kell számolni a távolabbi jövőben (2071–2100), azaz e termények termésbiztonsága egész Magyarország területén csökkenni fog. Ugyanakkor az őszi vetésű növények - például búza, árpa, repce - szignifikánsan magasabb (30-50%-al nagyobb) terméseket hozhatnak a vizsgált periódusban. A modell alapján megállapítható volt, hogy aszályveszélyeztetettség szempontjából a vizsgált térség országos viszonylatban a közepesen sérülékeny.

35. ábra Jász-Nagykun-Szolnok Megye természeti értékeinek veszélyeztetettsége és Aszály veszélyeztetettsége, Forrás: Jász-Nagykun-Szolnok Megye Klímastratégiája (2017)

A megyei stratégia a mitigációs beavatkozásainak célja az üvegház-gázok kibocsátásának csökkentése, ezzel csökkentve a globális felmelegedés mértékét. Ez részben az energiafelhasználás csökkentésével, részben az energia igény megújuló energiák bevonásával történő előállításával érhető el.

A stratégia a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás keretében célul tűzte ki az ár- és belvizek elöntéseitől védett területek arányának min. 15%-kal történő növelését, a vízkészletek megtartásával (vízviasszatartás, tározás) érintett területek arányának min. 15%-kal történő növelését, a a globális klímaváltozás okozta humán-egészségügyi terhelés mérséklésébe bevont lakosság számának növelését, az inváziós fajok általi ökológiai veszélyeztetettséggel érintett JNSZ megyei területek helyreállításának min. 25%-kal történő növelését, az ökológiai gazdálkodásba bevont területek nagyságának min. 15%-kal történő növelését, a megyei turisztikai kínálat klímaváltozáshoz történő alkalmazkodásának növelését a lakosság széles rétegeinek bevonásával, a Városok klímatudatos fejlesztését. További specifikus adaptációs célkitűzések: a Turisztikai szempontból kiemelkedően fontos vizes élőhelyek megőrzése (főként a Tisza élő és holtágai vonatkozásában), az éghajlati feltételek várható jövőbeli alakulásával számolva a megye egyedülálló termálvízkészletének megóvása, az energetikai szempontú kiaknázásához szükséges feltételek megőrzése. A stratégia továbbá kiemelt hangsúlyt fektet a szemléletformáló intézkedésekre.

Bács-Kiskun megyét évtizedek óta komoly vízhiány sújtja, a talajvíztükör egyes helyeken több métert süllyedt.

A vizsgált területet több Leader vidékfejlesztési Egyesület érinti

A Közép-Tisza-Zagyva Vidékfejlesztési Egyesület 2023-2027 stratégiája célrendszere:

- A vidéki térségekben mikro- kis - és középvállalkozások indítása, támogatása, szolgáltatásainak és digitalizációjának fejlesztése,
- Energiahatékonysági megoldások támogatása, klímabarát, víz-visszatartási, környezetvédelmi megoldások helyi szinten,
- Helyi összefogásra épülő természeti és egyéb értékeket hagyományokat, egyedi termékeket bemutató komplex programok támogatása,
- Helyi közösségek és tagjainak egyéni felelősségvállalási és együttműködési készségének fejlesztése

Homokhátság Fejlődéséért Vidékfejlesztési Egyesület stratégiai terve 2011

A Helyi Vidékfejlesztési Stratégia fő LEADER célkitűzései:

- A térség egészségügyi szolgáltatásainak, elérhetőségének fejlesztése
- A térség szabadidős tevékenységének támogatása a mozgásra való nevelés ösztönzése és a kulturális események népszerűsítése érdekében
- A térségben élő vállalkozók, gazdaságok jövedelemtermelő képességeinek javítása
- Önkormányzati külterületi földutak karbantartása, javítása
- Civil szervezetek a biztonságért

UMVP, de nem LEADER célkitűzések:

- Mikrovállalkozások létrehozása, fejlesztése

- Turisztikai tevékenységek ösztönzése
- Falumegújítás és -fejlesztés
- Vidéki örökség megőrzése

3.4. A tervezett fejlesztések, érintett szakmai szervezetekkel, államigazgatási szervekkel való – indokolt esetben történő – egyeztetésének bemutatása

Zoli

3.5. A natúrparkhoz csatlakozó szervezetek (elsődlegesen a települési önkormányzatok), fejlesztési célok megvalósulásához való hozzájárulásának bemutatása

(értékek, vállalások, együttműködések)

Zoli

javasolt adatlap a települési egyeztetésekhez, amit minden település ki kell, hogy töltsön, és csatolható lesz a dokumentumhoz

Település neve

Terület : ha,
Lakosok száma : fő,
..... lakosság (nemzetiségi mindössze kb. fő)

Kistáj:

Járás:

1. Ha van, akkor a legfontosabb természeti környezet és értékek felsorolása, amivel gazdagítja az alakuló natúrparkot

...

2. Ha van, akkor a legfontosabb társadalmi csoportok (civil szervezetek főként), programok, oktatás, kulturális és szociális, illetve egyházi intézmények, testvérvárosok, amivel gazdagítja az alakuló natúrparkot

...

3. Ha van, akkor a legfontosabb gazdasági szereplők, vállalkozások, gazdasági együttműködések, amivel gazdagítja az alakuló natúrparkot

...

4. Konkrét vállalat, akár több is, amellyel a település és az ott élők, gazdálkodók hozzájárulnak, részt vennének a natúrpark működéséhez, fejlesztésében

...

4. Mellékletek

amelyeket csatolni szükséges a natúrpark megalapozó dokumentációhoz

4.1. Együttműködési megállapodások

A natúrparki munkaszervezet által valamennyi, a natúrpark létrehozásában, fenntartásában és fejlesztésében önként szerepet vállalni kívánó helyi önkormányzattal, a megalapozó dokumentációban felsorolt egyéb szervezettel és természetes személlyel kötött, a 5. § (3) bekezdés a)–c) pontjában meghatározott tartalmú együttműködési megállapodás *[„együttműködési megállapodás tartalmazza, hogy a natúrparkhoz csatlakozni kívánó szervezet vagy természetes személy a) egyetért a natúrpark létesítésével és céljaival, és b) a natúrparkra kidolgozott fejlesztési koncepcióban foglaltakat elfogadja, magára nézve hosszú távon iránymutatónak tartja, saját tevékenységével hozzájárul annak végrehajtásához, a megvalósítás érdekében saját erőforrásokat is biztosít, c) a natúrpark működtetéséhez a Tvt.-ben és e rendeletben foglaltakkal összhangban járul hozzá”]* eredeti vagy másolati példányát.

Zoli

4.2. Védett természeti területek vonatkozásában a működési területével érintett nemzeti park igazgatóság támogató nyilatkozata

Zoli

4.3. A natúrparki munkaszervezet megalakulását igazoló dokumentum

Zoli

4.4. Szolnok megyei jogú város területének a natúrpark területével érintett ingatlan ingatlanok helyrajzi számos listája

A 2. § (4) – (5) bekezdésében foglalt esetekben *[„(4) A megyei jogú városok közigazgatási területük egészével vagy egybefüggő részével képezhetik részét natúrparknak. (5) A főváros...”]* a natúrpark területével érintett ingatlan-nyilvántartási helyrajzi számok listáját.

1996. évi LIII. tv. A természet védelméről (Tvt.) vonatkozó részei

4.§ q) natúrpark: a helyi közösségek (önkormányzatok, társadalmi szervezetek, gazdálkodó szervezetek és az érintett lakosság) összefogása eredményeként

létrejövő, a táji, természeti és kulturális értékek megőrzésén és fenntartható hasznosításán alapuló terület- és vidékfejlesztési célok megvalósulását is támogató, meghatározott területre vonatkozó együttműködés, amely e törvény végrehajtására kiadott jogszabály szerint jön létre;

63/A. § A natúrpark elnevezés a miniszter hozzájárulása esetén használható. A natúrpark elnevezés használatát és a natúrparkok működésének szabályait a miniszter rendeletben szabályozza.

6/2020. (III. 25.) AM rendelet és 1. mellékletének megfelelő tartalom

Zoli

